

У нумары:

Сустрэчы ў Беластоку

У Польшчы пачаў працаваць Культурны Цэнтр Беларусі пры Пасольстве нашай краіны.

Стар. 3

Зацугляныя Пегасы

Агляд снежаньскіх нумароў часопісаў «Полымя», «Нёман» і «Малодосць».

Стар. 6

Памешчык-паэт Альбін Дзяконскі з маёнтка Магілёўцы

Доўгі час роля шляхты ў развіцці беларускай культуры прыніжалася...

Стар. 12

Прайсці праз «тэрыторыю»

Нераўнадушны водгук на артыкул Валянціны Кадзетавай пра дылогію Наталлі Батраковай.

Стар. 13

Батальён беларускіх арлянят

Подзвігі юных байцоў у гады Вялікай Айчыннай — непараўнальны прыклад патрыятызму.

Стар. 15

ІДЗЕ ПАПІСКА НА І ПАЎГОДЗЕ 2009 г.

Для індывідуальных падпісчыкаў:

1 месяц — 7390 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:

1 месяц — 9580 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: на 1 месяц — 4950 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі: 1 месяц — 7500 руб. Падпісны індэкс — 63880

Каб год для вас быў неблагім — падпішыцеся на «ЛіМ»!

Флагман беларускай навукі

Цяжка ўявіць сабе Мінск без гэтага своеадметнага фасада — цэнтральнага ўваходу ў храм беларускай навукі — Нацыянальную акадэмію навук Беларусі. Разам з такім архітэктурным цудам у нашае паўсядзённае жыццё ўвайшлі станцыя метро «Акадэмія навук», вуліца Акадэмічная і Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа на ёй, сам акадэмагародок з яго шматлікімі інстытутамі, кнігарня «Акадэмікніга», Цэнтральны батанічны сад НАН Беларусі, і, зразумела, акадэмічная бібліятэка...

У студзені 2009 года Нацыянальная акадэмія навук Беларусі адзначае сваё 80-годдзе.

Цягам васьмі дзесяцігоддзяў у асяроддзі беларускіх навукоўцаў крывацваліся веды, мацаваліся сілы — рос інтэлектуальны патэнцыял краіны, і разам з тым будаваліся новыя карпусы, ствараліся інстытуты — рабілася ўсё, што зыходзіла з патрабаванняў расшыранага ўзнаўлення навукі.

Сёння Акадэмія навук — магутны навукова-прамысловы комплекс, дзе нараджаюцца навуковыя ідэі сусветнага ўзроўню, ствараюцца і адрацоўваюцца самыя сучасныя тэхналогіі.

«Для такіх краін, як Беларусь, небагатых прыроднымі рэсурсамі, толькі навука і інтэлект нацыі можа стаць асновай эканамічнага росквіту. Сёння мы сарыентаваны на тое, каб зрабіць гэтыя два складнікі галоўнай сілай эканамічнага росту краіны», — зазначаюць у перадсвяточным інтэрв'ю старшыня Прэзідыума НАН Беларусі, доктар эканамічных навук, прафесар Міхаіл МЯСНІКОВІЧ. Расказаючы пра дзясятненні айчынных вучоных і будучыню беларускай навукі, ён заўважыў: «у новым стагоддзі рух наперад магчымы толькі на навуковай аснове».

Гэта прыкмета нашых дзён, патрабаванне, можа, часам залішне прагматычнае, затэхназаванага XXI стагоддзя: у нашай дзяржаве, як і ў большасці блізкіх і далёкіх суседзяў, цяпер ні адно стратэгічнае рашэнне не прымаецца без навуковага аналізу. Штогод вучоных Акадэміі навук рыхтуюць звыш 1,3 тысячы экспертных заключэнняў, аналітычных запісак, прапаноў, якія датычаць усіх сфер жыцця Беларусі! Значыць, рэкамендацыі вучоных — у аснове ўсіх найважнейшых нацыянальных праектаў апошняга дзе-

сяцігоддзя: па атамнай энергетыцы, космасе, у інавацыйнай сістэме, нават — па развіцці сяла, малых і сярэдніх гарадоў.

І да культуры краіны навуковая ўстанова мае самае непасрэднае, нават першаснае дачыненне. Такі гістарычны факт: Акадэмія навук урачыста была адкрытая 1 студзеня 1929 года ў адпаведнасці з пастановай ЦВК і СНК БССР «Аб рэарганізацыі Інстытута беларускай культуры ў Беларускаю акадэмію навук».

Вывучэнне гісторыі і культуры народа — у шэрагу тых стратэгічных задач, што стаяць перад навукай сёння. Так занатавана ў рэзалюцыі Першага з'езда вучоных Беларусі, які адбыўся не так даўно, ужо ў нашыя 2000-я гады. Сярод жа першачарговых задач вызначана стварэнне эфектыўнай сістэмы навуковага забеспячэння інавацыйнай дзейнасці, дзясятненне якасна новага тэхналагічнага ўкладу ва ўсіх галінах эканомікі, стварэнне спрыяльнага інвестыцыйнага клімату ды многае іншае, што неабходна для якаснага паляпшэння жыцця.

Цяпер менавіта інавацыі аднесены да ліку дзяржаўных прыярытэтаў, а навука павінна стаць асноўным інструментам іх рэалізацыі. Таму шукаюцца найбольш эфектыўныя формы інтэграцыі навукі з вытворчасцю ды адукацыяй — забяспечваецца непарыўнасць развіцця самой акадэмічнай навукі.

Між тым, яе дзясятненні немалыя. У эканоміцы краіны сёння выкарыстоўваюцца каля 18 тысяч перадавых вытворчых тэхналогій, з якіх 70 працэнтаў укаранёныя цягам апошняга дзесяцігоддзя. За апошнія пяць гадоў 65 работнікаў Акадэміі навук былі ўзнагароджаны дзяржаўнымі ўзнагародамі Рэспублікі

Беларусь. Званнямі Героя Беларусі ўганараваны генеральны дырэктар Аб'яднанага інстытута машынабудавання НАН Беларусі акадэмік М.Высоцкі, выбітны мастак, акадэмік М.Савіцкі. З 2007 года НТЦ кар'ернай тэхнікі і тэхналогій Аб'яднанага інстытута машынабудавання ўзначальвае Герой Беларусі П. Марыеў.

У акадэміі працавалі Герой Савецкага Саюза А.Мазанік, Ф.Мальшыў, А.Філімонаў, вышэйшым знакам савецкіх часоў — званнем Героя Сацыялістычнай Працы ўганараваны шмат прадстаўнікоў беларускай культуры і літаратуры, у іх ліку — З.Азгур, П.Броўка, І.Шамякін.

Толькі ў 2008 годзе ганаровае званне «Заслужаны дзеяч навукі Рэспублікі Беларусь» было прысвоена дырэктару Інстытута хіміі новых матэрыялаў, акадэміку У.Агабекаву, дырэктару Інстытута цепла- і масаабмену акадэміку С.Жданку і дырэктару Цэнтральнага батанічнага сада, акадэміку У.Рашэтнікаву. Ордэнам Пашаны ўзнагароджаны дырэктар Інстытута тэхналогіі металаў, член-карэспандэнт Я.Маруковіч. Тры працаўнікі акадэміі ўганараваны медалём Францыска Скарыны, тром супрацоўнікам Акадэміі навук уручаны медалі «За працоўныя заслугі». Яшчэ статыстыка: за 80-гадовую гісторыю Акадэміі навук у яе склад былі абраныя 252 правадзейныя члены і 223 члены-карэспандэнты. Цяпер у Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі — 80 акадэмікаў і 117 членаў-карэспандэнтаў.

Напрыканцы невялічкі, але досыць яркі факт: з 2007 года НАН Беларусі як вышэйшая дзяржаўная навуковая ўстанова Рэспублікі Беларусь мае афіцыйную геральдычную сімволіку. Геральдычныя сімвалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі — эмблема, сцяг і нагрудны знак «Залаты медалі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі «За вялікі ўклад у развіццё навукі».

А з 2009 года ў абароце знаходзяцца памятныя манеты «Нацыянальная акадэмія навук Беларусі. 80 год».

Ірына ТУЛУПАВА
Фота Кастуся Дробава

Пункцірам

• Свет пабачыў першы том пасцігомнай "Історыі філасофскай і грамадска-політычнай мыслі Беларусі". Выданне падрыхтавана вучоным Інстытута філасофіі Нацыянальнай акадэміі навук сумесна са спецыялістамі шэрага беларускіх ВНУ. Том з'яўляецца падсумаваннем 50-гадовай працы Інстытута філасофіі. На 574 старонках першай кнігі разглядаюцца асноўныя падзеі інтэлектуальнай гісторыі нашай краіны ў эпоху Сярэднявечча. Сярод мысляроў таго часу прадстаўлены Клімент Смяляціч, Кірыла Тураўскі, Аўрамій Смаленскі і іншыя. Завяршыць выпуск усіх шасці тамоў чакаецца да канца 2013 года. У наступных кнігах будуць разглядацца пытанні філасофскай і грамадска-палітычнай думкі ў эпоху Адраджэння, барока, Асветніцтва, рамантызму, савецкай і постсавецкай Беларусі.

• 19 — 22 студзеня прайшлі Дні карэйскага кіно ў Беларусі. Фільмы дэманстраваліся ў мінскім кінатэатры "Цэнтральны". Мэта мерапрыемства — далучыць айчыннага глядача да культуры гэтай далёкай краіны. За чатыры дні былі прадэманстраваны такія фільмы, як "Травы" рэжысёра Хо Ін Му, "Не хачу забываць" Лі Чэ ды іншыя. Такі крок павінен паспрыяць пашырэнню культурных сувязяў абедзвюх краін. А пачатак гэтаму быў пакладзены раней. Так, год таму з гастроллямі ў Беларусь пабываў нацыянальны танцавальны калектыў Карэі. А яшчэ ў мінулым годзе быў арганізаваны конкурс карэйскай мовы. Гэта пацверджанне таму, што сувязі будуць і надалей шырыцца.

• У 2009 годзе ў Беларусі будзе створаны Французскі культурны цэнтр. Пра гэта павадаміла "Беларускім навінам" Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Францыі ў Беларусі Мірэй Мюсо. "Да канца 2009 года мы плануем адчыніць у Мінску Французскі культурны цэнтр для пашырэння супрацоўніцтва паміж двума краінамі, і хацелі б падзякаваць кіраўніцтву Беларусі за падтрымку гэтай ініцыятывы з нашага боку. Пытанне аб назве і статусе гэтага цэнтру яшчэ абмяркоўваецца. Планаваць урачыстае адкрыццё мы зможам пасля таго, як будуць урэгуляваны ўсе юрыдычныя і фінансавыя пытанні", — адзначыла дыпламат. Яшчэ ў гэтым годзе плануецца распачаць стварэнне культурна-гістарычнага цэнтру на рацэ Бярэзіна ў Барысаўскім раёне. Адкрыццё мемарыяла плануецца да 200-годдзя пераправы Напалеона з войскам у 1812 годзе.

• Беларускі дзяржаўны музычны тэатр атрымаў статус акадэмічнага. Такім званнем установа ўтанаравана "за значны ўнёсак у развіццё нацыянальнай культуры і дасягненні ў галіне музычнага мастацтва ў Беларусі". Як павадаміў дырэктар і мастацкі кіраўнік тэатра Аляксей Ісаеў, цяпер калектыў рыхтуе пастаноўку камедыі Яўгена Піцкіна "Бабий бунт". Прэм'ера спектакля запланавана на канец лютага.

• У Музеі сучаснага мастацтва ў Віцебску адкрылася выстава "Дарога дадому". Карціны, якія экспануюцца, — плён працы мастакоў на пленэры, што праходзіў у жніўні 2008 года на радзіме Васіля Быкава ў вёсцы Бычкі Ушацкага раёна. Усяго на выставе выстаўлена больш як 50 партрэтаў, краявідаў, графічных лістоў. У наступным годзе плануецца правесці чарговы пленэр, прысвечаны Васілю Быкаву. Творы з Віцебска пасля "пераедуць" у Полацк ды іншыя гарады.

Падрыхтаваў Павел РАДЫНА

Жыццё гэтага легендарнага музыканта было як полымя трапяткой свечкі на вятры... Адночы не вытрымала тая свечка зямных мігрэнгаў, згарэла знічкаю. Згасла. Але не бясследна: зорка Уладзіміра Мулявіна ўзышла на прасцягу памяці ўсіх, хто слухаў яго песні, хто захапляўся яго асобай, хто любіў яго "Песняроў", хто і сёння неабыхавы да яго творчасці.

Помнім

12 студзеня: Мулявін

Сабраць разам сяброў, калег, прыхільнікаў таленту вялікага артыста ў дзень яго нараджэння, 12 студзеня, і наладзіць канцэрт-прысвячэнне — ідэя гэтая належыць Святлане Мулявінай-Пенкінай. І менавіта яна, жонка музыканта, стала адным з арганізатараў мемарыяльнага праекта, які быў ажыццёўлены два гады таму. Сёння канцэрт, прысвечаны памяці стваральніка і мастацкага кіраўніка Беларускага дзяржаўнага ансамбля «Песняры», народнага артыста СССР і Беларусі, заслужанага дзеяча культуры Польшчы Уладзіміра Мулявіна, ладкаваўся ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі другі раз.

Для ўдзелу ў гэтай вечарыне ў Мінск прыляцеў сябра Уладзіміра Георгіевіча — кульгавая асоба ў гісторыі савецкага эстраднага песеннага мастацтва, народны артыст СССР Іосіф Кабзон. Днём 12 студзеня спявак разам з намеснікам міністра сувязі і інфармацыі Беларусі Н. Гаўрылавай, намеснікам міністра культуры У. Грыдзюшчам, С. Мулявінай-Пенкінай узяў удзел у прэзентацыі ды цырымоніі гашэння новай паштовай маркі "Ансамбль «Песняры». Уладзімір Мулявін". Яе ўвод у абарачэнне прымяркоўваўся да 68-годдзя незабытага музыканта.

Задоўга да пачатку канцэрта ў філарманічным фае разгарнулася мемарыяльная фотавыстаўка, на якой, сярод іншых, былі прадстаўлены здымкі, не вядомыя шырокай публіцы. А ў музеі У. Мулявіна,

створаным у сталічнай філармоніі пасля яе капітальнага рамонту, ладзіўся паказ архіўных відэазапісаў ансамбля «Песняры». Заўсёды чаканы госць нашай сталіцы Іосіф Кабзон выступіў з вялікай сольнай праграмай (удзельнічалі ў канцэрте і некаторыя беларускія выканаўцы). Яго творчымі партнёрамі былі ў гэты вечар музыканты Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра Рэспублікі Беларусь імя І. Жыновіча пад кіраўніцтвам знанага маэстра Міхаіла Казінца, а таксама канцэртмайстар — народны артыст Расіі Аляксей Еўсюкоў. Расійскага спевака шчыра

кранула і ўразіла тое, як умеюць беларусы шанаваць і зберагаць памяць пра унікальную асобу і з'яву ў мастацтве, імя якой — Уладзімір Мулявін. І, здавалася б, такая "дробязь" — маляўнічая паштовая марка накладам у некалькі дзесяткаў тысяч, зробленая з вялікай любоўю, будзе, як святло далёкай зоркі, нагадваць самым розным людзям пра талент і легендарную творчасць Артыста.

Лана ІВАНОВА

На здымках: новая паштовая марка і цырымонія яе гашэння.

Фота Ігара Кузняцова

Добрая традыцыя

"Кніжныя каляды" ў бібліятэцы БДУКМ — гэта ўжо традыцыя. Не стаў выключэннем і сёлетні год. Туднёвы шэраг мерапрыемстваў адкрыла дырэктар бібліятэкі Аксана Валодзіна. Першы дзень — гэта сустрэча з паэтам Казімірам Камейшам. Другі дзень — усіх прысутных зачарававу сваім непаўторным гумарам рэдактар аддзела прозы часопіса "Полымя" паэт Анатоль Зэкаў. Наступным днём на высокім прафесійным узроўні правяла лекцыю прэзентацыю, прысвечаную жыццёваму і творчаму шляху А. Міцкевіча, старшыня навуковага супрацоўніка Дома-музея паэта С. Ансімава. Далей "Кніжныя Каляды" прадоўжыліся вялікім святкам "Беларускія вычоркі". Ролі ўсіх перанажавы выконвалі студэнты факультэта традыцыйнай беларускай культуры і сучаснага мастацтва. Кранулі душу цудоўным лірычным выкананнем калядных народных песень дзяўчаты з гурта "Кроса". У апошні дзень "Кніжных Калядаў" студэнтаў, выкладчыкаў і гасцей чакала сустрэча з выканаўцамі аўтарскай песні і тэатрам "Вуліца", удзельнікі якога — студэнты факультэта культуралогіі і сацыякультурнай дзейнасці.

Taica ГУРКО-СУПРАНОВІЧ

Датычыць Навагрудчыны

Сумесны праект "Бібліяграфаванне літаратуры пра Навагрудчыну" пачалі рэалізоўваць ФДУ "Расійская нацыянальная бібліятэка" і Навагрудская цэнтральная раённая бібліятэка. Праект разлічаны на тры гады. Галоўная мэта — сабраць звесткі пра дакументы, якія датычаць Навагрудчыны, у адзіны электронны масіў. У выніку праекта будуць створаны бібліяграфічная база дадзеных "Навагрудчына", поўнатэкставыя базы дадзеных "Персаналі", "Кнігі XVII ст. з Любчанскай друкарні". Убачыць свет рэспрэсэктыўны бібліяграфічны паказальнік "Навагрудка і Навагрудчына", папоўніцца дакументамі, атрыманымі ў выніку рэалізацыі праекта і стануць даступнымі для чыгачоў абедзвюх краін фонды бібліятэк-удзельніц.

Ірына ЦАРУК

Вернасць сваёй дарозе

Вечарыны

Дарогамі жыцця творцы Аляся Савіцкага запрашае прайсціся Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры. Менавіта такую назву — "Дарогамі жыцця" — мае літаратурна-дакументальная выстаўка, якая наладжана ў рамках сацыяльна-культурнага праекта "Чалавек нараджаецца, каб жыць..." і прысвечана 65-годдзю вызвалення Беларусі і перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. А яшчэ, экспазіцыя прымеркавана да 85-годдзя Аляся Ануфрыевіча.

Дадзеная выстаўка зладжана на падставе асабістага архіва А. Савіцкага, фондаў самога музея і пры фінансавай падтрымцы Міністэрства культуры нашай краіны. У экспазіцыі — фотаздымкі, пасведчанні, дакументы, рукапісы, кнігі, артыкулы аўтара...

Тэматычна выстаўка падзелена на тры часткі. Першая тэма — "Верай і праўдай" — прадстаўляе ваенную тэматыку. Праз дзесяцігоддзі пасля Вялікай Перамогі Аляся Савіцкі звярнуўся да гэтай хвалоючай тэмы, прапусціўшы яе праз сваё сэрца. Салдат А. Савіцкі, дзвіг якога — верай і праўдай служыць сваёй Радзіме, напісаў пра мужнасць воінаў Савецкай Арміі і партызан у гады вайны, пра мужнасць тых, хто аддаў сваё жыццё за шчасце і волю Айчыны.

Раздзел "След пракладае першы" прысвечаны мірнаму часу ў творчасці пісьменніка. Аляся Савіцкі ў сваіх творах адлюстрававу жыццё моладзі ў пасляваенны час (апавесць "Пасля паводкі"), паказаў праблемы пасляваеннай вёскі (раман "Пальні — зямле горкае"). Будаўніцтва на Брацкай ГЭС знайшло адлюстраванне ў апавесці "Кедры глядзяць на мора", дзе пісьменнік раскрыў побыт і працу рабочых калектываў. Звяртаецца Аляся Ануф-

рыевіч і да сучаснасці, яго хвалюе тое, што адбываецца сёння ў нашым грамадстве.

Дзіцячым творам прысвечана экспазіцыя "Вернасць сваёй дарозе". У апавесцях-казках "Радасці і нягоды залацістага карасіка Бубліка", "Прыгоды Муркі, рудаватай коткі з белым колцам на чорна-бурым хвасце" шмат досціпу, гумару, займальнасці. Да слова, у 2002 годзе А. Савіцкі стаў лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі Беларусі ў галіне літаратуры за кнігу для дзяцей "Дзівосы Лысай гары".

Адкрыццё выстаўкі папярэднічала вечарына ў гонар Аляся Савіцкага, у якой бралі ўдзел пісьменнікі, землякі, даследчыкі яго творчасці і сябры.

Дырэктар Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры Лідзія Макаравіч, якая выступіла і вядучай мерапрыемства, падкрэсла, што творы А. Савіцкага актуальныя і пасёння. Дык ці не ў гэтым жа высокае прызначэнне на зямлі, у літаратуры пісьменніка, грамадзяніна, чалавека, які, крочачы дарогамі жыцця, верай і праўдай служыць Радзіме, свайму народу...

Ад імя Міністэрства культуры Беларусі юбіляра шчырымі словамі павітаў намеснік міністра культуры Віктар Кураш. Старшыня

Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец зазначыў, што дзякуючы старэйшаму пакаленню творцаў, у прыватнасці Алясю Савіцкаму, змагі стварыць Саюз пісьменнікаў, галоўныя мэты якога, па-першае, літаратура, па-другое, павышэнне іміджу і аўтарытэту літаратара ў нашай краіне, і па-трэцяе, даць магчымасць выявіцца кожнаму пісьменніку. Мікалай Іванавіч раславеў пра творчыя ды ваенныя шляхі Аляся Ануфрыевіча і ўрачыста павадаміў, што за вялікі ўклад у развіццё беларускай літаратуры, актыўны ўдзел у грамадскім жыцці і ў сувязі з 85-годдзем з дня нараджэння юбіляру прывоілі званне ганаровага члена Саюза пісьменнікаў.

У сваю чаргу старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Міхась Пазнякоў ад імя РВУ "Літаратура і Мастацтва" ўручыў Алясю Савіцкаму ганаровую граматы і павіншаваў яго ад калектыву часопіса "Нёман". Да віншаванняў таксама далучыліся Ніна Чайка, якая пераклала на рускую мову тры раманы Аляся Ануфрыевіча, і старшыня Мінскага абласнога аддзялення СПБ Рыгор Сакалоўскі.

Ганаровага грамадзяніна старажытнага Полацка Аляся Савіцкага прыехалі павіншаваць яго землякі-палачане: загадчыкі аддзела ідэалагічнай работы і аддзела культуры Полацкага гарвыканкама Андрэй Аджіночкін ды Віктар Ушак і дырэктар мясцовай Цэнтральнай бібліятэкі Таццяна Савельева. Найлепшыя пажаданні ў адрас юбіляра выказвалі яго землякі-творцы Генадзь Пашкоў, Валянцін Лукша, Навум Гальпяровіч, а паэтэса Аксана Спрынчан прачыла верш, напісаны яе дзедам Браніславам Спрынчанам і прысвечаны Алясю Ануфрыевічу.

Арганізатары ўрачыстасці падрыхтавалі для Аляся Савіцкага прыемны музычны падарунак-сюрпрыз — перад прысутнымі выступіў заслужаны артыст Беларусі Леанід Ніколюскі.

Віктар КАВАЛЁЎ

На здымку: Аляся Савіцкага віншуюць старшыня СПБ М. Чаргінец і старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ М. Пазнякоў.

Фота аўтара

Ад відавочцы

"Сузор'е" праводзіцца раз на тры гады, і ў другім этапе, паводле правілаў, ўдзельнічаюць толькі тыя калектывы і выканаўцы, якія не маюць звання "народны" і "ўзорны". Усе ўдзельнікі займаюцца творчай дзейнасцю на добраахвотных пачатках, аднак варта адзначыць, што яны вельмі сур'ёзна ставяцца да сваёй справы. Вось ужо тры гады мінула з часу правядзення папярэдняга канцэрта, і за гэтыя тры гады ніводзін з калектываў, якія бралі ў ім удзел, не распаўся. Больш за тое, з'явіліся і новыя ўдзельнікі: навучэнцы дзіцячай музычнай школы "Гармонія", харэаграфічны ансамбль "Данс Авеню" гімназіі № 5, выхаванцы тэатра вогневых і светлавых прадстаўленняў "Элементаль", а таксама маладзёжныя гурты "Skydance" і "Street masters", якія займаюцца сучаснымі танцамі.

На гала-канцэрце выконваліся творы Баха ды Чайкоўскага, папулярныя сярод моладзі танцы ў стылі брэйк-данс, беларускія народныя песні пад акампанемент дуды, цымбалаў і бубнаў... Пастаянны склад удзельнікаў захоўваецца дзякуючы штогадоваму раённаму фестывалю "Зарапад", які і дазваляе аматарам народнай творчасці адточваць сваё майстэрства. Таксама кожны год праводзіцца

Тут нараджаюцца таленты

У Палацы культуры трактарнага завода ў межах II этапу мінскага фестывалю народнай творчасці "Сузор'е" адбыўся гала-канцэрт "Пад мірным небам Беларусі". У ім прымалі ўдзел 28 лепшых творчых аматарскіх калектываў Партызанскага раёна сталіцы.

фестываль "Юнацтва", ён прызначаны толькі для навучэнцаў сярэдне-спецыяльных навучальных устаноў. Для ўдзелу ў "Сузор'і" журы адбірае лепшыя калектывы з гэтых штогадовых канцэртных мерапрыемстваў. "Дадзеныя фестывалі з'яўляюцца сапраўднай кузняй талентаў, — расказвае начальнік аддзела культуры Партызанскага раёна Лілія Сянікава. — Напрыклад, Дзяніс Дудзінскі, саліст музычнай групы "Да Вінчы" і

вядучы тэлеперадач, яшчэ зусім нядаўна ўдзельнічаў у нашых раённых канцэртах. Ды, мабыць, і няма на беларускай эстрадзе артыстаў, якія на ранніх прыступках сваёй кар'еры не ўдзельнічалі б у падобнай самадзейнасці. Тут нараджаюцца таленты!"

У межах II этапу фестывалю "Сузор'е" былі арганізаваныя і іншыя мерапрыемствы. У Палацы культуры таварыства глухих прайшла выстава карцін, напісаных людзьмі з

парушэннем органаў слыху. Дарэчы, шмат хто лічыць, што глухія людзі маюць лепш за тых, хто добра чуе — гэта тлумачыцца тым, што зрок кавае ўспрыманне ў іх больш развітае.

А пачынаўся фестываль з выставы дзіцячай дэкаратыўна-прыкладнай творчасці, на якой былі прадстаўленыя работы выхаванцаў навучальных устаноў раёна. Сярод экспанатаў — намаляваныя на шкле карціны, дзівосныя вырабы ганчароў і разьбяроў па дрэве, батык, саломка... Асноўныя мэты падобных мерапрыемстваў — развіццё народнай творчасці і дабрачыннасці. Таму пасля завяршэння выставы ўсе экспанаты будучы падараваныя навучальным установам і маладзёбым сем'ям, што пражываюць у раёне.

Вынікі галасавання журы стануць вядомыя пасля таго, як такія ж канцэрты пройдуць ва ўсіх раёнах сталіцы. Тады ж стануць вядомыя назвы калектываў і імёны выканаўцаў, якія змогуць паказаць сваё майстэрства на заключным канцэрце фестывалю "Сузор'е", запланаваным на снежань 2009 года.

Алег МАЛЕВІЧ
Фота аўтара

Млын навін

Рэпертуар Гомельскага дзяржаўнага тэатра мялек нядаўна папоўніўся новым спектаклем-казкай па п'есе Васіля Ткачова "Дзе жыве Некукарэжа?"

Падрыхтаваў спектакль для маленькіх гледачоў рэжысёр Дзмітрый Гарэлік. Добра папрацавала і мастак-пастаноўшчык Галіна Ігнацьева. У казачных сюжэты выдатна ўпісалася музыка Анатоля Шаўцова. А вось галоўныя ролі паспяхова выканалі маладыя артысты Марына Краўчанка, Алена Судзілоўская і Руслан Іваноў.

Пад назвай "Рэха нябёсаў" выйшла ў Гомелі чарговая кніжка паэзіі ЛідзіАны (Лідзіі Возісавай). Зборнік складаецца з чагьрох раздзелаў, дзе паступова адкрываецца ўнутраны свет паэты, адносіны да Бога, да біблейскіх запаветаў. Філасофскі погляд на рэчаіснасць, на наваколны свет адлюстроўваюць тонкую, трапяткую жаночую душу. У сваіх творах паэтка заклікае кожнага чытача працаваць над сабою, быць лепшымі. Бо любоў — гэта таксама духоўны набывак чалавека, які дадзены самім Богам.

Ганна АТРОШЧАНКА

У Віцебскім абласным літаратурным музеі адбылася прэзентацыя вераснёўскага нумара аднаго з самых папулярных у Беларусі літаратурных выданняў — часопіса "Нёман". Асаблівасць нумара ў тым, што ён цалкам прысвечаны пісьменнікам Віцебшчыны.

У выставачнай зале музея сабраліся загадчыкі бібліятэк горада, работнікі культуры, ідэалогі, адукацыі, пісьменнікі і журналісты, студэнты — усе, хто цікавіцца навінкамі мастацкай літаратуры і перыядыкі.

У сваім выступленні галоўны рэдактар "Нёмана" Міхась Пазнякоў адзначыў, што ўпершыню за 15 год рэкордную падпіску даў менавіта дзевяты нумар з публікацыямі віцебскіх літаратараў. Сваімі думкамі і планами з прысутнымі падзяліліся госці і гаспадары — пісьменнікі Аляксей Бадак, Раіса Баравікова, Наталля Касцючэнка, Барыс Бележэнка, Майна Бабарыка, Мікалай Намеснікаў, Геннадзь Катляроў, Леанід Мацёхін.

Прадстаўнікі навучальных устаноў прапанавалі такія сустрэчы з пісьменнікамі праводзіць як мага часцей, таму што для маладога пакалення ў наш час вельмі важна чуць жывое слова, народжанае ў глыбіні душы.

Тамара
КРАСНОВА-ГУСАЧЭНКА

Рэдакцыйная калегія часопіса "Вясёлка" падвяла вынікі 2008 года. Прынята рашэнне аб прысуджэнні прэміі імя Васіля Віткі за лепшыя публікацыі на старонках гэтага папулярнага ў дзяцей выдання. Лаўрэатамі сталі мастак Уладзімір Жук і паэт Уладзімір Мацвееў.

Рэдакцыя ўхваліла прапанову галоўнага рэдактара часопіса Уладзіміра Ліпскага адзначыць яго імяноў прэміяй іонных аўтараў за лепшыя дзіцячыя творы года. Першымі лаўрэатамі прызнаны вучань СШ № 4 Ваяна Махонь і вучаніца СШ № 40 г. Мінска Насця Сітнік — адпаведна за прозу і паэзію.

У сталічнай дзіцячай бібліятэцы № 6 адбылося літаратурнае свята, прысвечанае ўшанаванню лаўрэатаў. Загадчыца бібліятэкі Тамара Патук і мялечны тэатр "Папешка" пазнаёмілі іонных чытачоў з аўтарамі і лепшымі творами. Фальклорны гурт "Кола" СШ № 3 парадаваў прысутных беларускімі народнымі песнямі.

Перад школьнікамі выступілі лаўрэаты часопіса, а таксама пісьменнікі Мікола Малюка і Алена Масла. Гучалі вершы, жарты, загадкі. Для многіх іонных чытачоў стала адкрыццём, што Ваяна Махонь працягвае справу свайго дзядулі — народнага пісьменніка Беларусі Івана Шамякіна.

Уладзімір МАЗГО,
намеснік галоўнага рэдактара
часопіса "Вясёлка"

Сувязі

Напрыканцы мінулага года Урад Рэспублікі Беларусь адкрыў Культурны Цэнтр Беларусі пры Пасольстве ў Рэспубліцы Польшча. Члены Гродзенскага абласнога аддзялення "Саюза пісьменнікаў Беларусі Людміла Кебіч (старшыня), Ала Нікіпорчык, Фёдар Чычкан і аўтар гэтых радкоў, сталі аднымі з першых, каго запрасіў КЦБ для сустрэчы з беларусамі, якія жывуць на Беласточчыне.

Сустрэчы ў Беластоку

І вось мы сярод людзей, якіх яднае роднае беларускае слова. Мы на зямлі, дзе беларуская мова вывучаецца ва ўніверсітэце Беластока, дзе Беларускім грамадска-культурным таварыствам у Польшчы ладзяцца творчыя вечарыны, канцэрты вакальна-інструментальных калектываў, харавыя выступленні, дэкламацыйныя конкурсы "Роднае слова", купальскія шпэці, выдаецца штотыднёвік "Ніва", часопіс "Беларускі календар"...

Літаральна, у першы дзень прыезду мы сустрэліся з паэтэсай Галінай Тварановіч (доктар філалогіі, прафесар, загадчык кафедры беларускай філалогіі Беластоцкага ўніверсітэта) і студэнтамі 1—4 курсаў філалагічнага факультэта Беластоцкага ўніверсітэта.

Цікава прайшла сустрэча ў мястэчку Гарадок, дзе ў сваёй большасці пражываюць беларусы. У той час, калі мы наведваліся да іх, у мясцовым Доме культуры ладзіўся фестываль беларускіх фільмаў і мы з вялікім задавальненнем прынялі ўдзел у яго рабоце. А потым былі сустрэчы з кіраўніцтвам Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Польшчы. Прынялі таксама ўдзел у рабоце семінара, які ладзіўся Беларуска-літаратурным аб'яднаннем "Белавежа".

На сустрэчах Людміла Кебіч распавядала пра арганізацыйную структуру ГА "Саюз пісьменнікаў Беларусі", засяроджвала ўвагу прысутных на рабоце Гродзенскага аддзялення СПБ сярод насельніцтва.

Фёдар Чычкан паведаміў пра работу юнацкага паэтычнага гуртка "Сутучча", які працуе пад яго кіраўніцтвам пры Гродзенскім абласным Палацы творчасці дзяцей і моладзі.

Мы сустракаліся з пісьменнікамі, вядомымі не толькі ў літаратурным асяроддзі Польшчы, але і ў Беларусі. Сярод іх Віктар Швед, Георгій Валкавыцкі, Міра Лукша, Юрый Баснюк, Уладзімір Саўчук, Юрка Буйнік, Яўген Мартынка ды іншыя. Абмяняліся выдадзенымі кніжкамі, абмеркавалі планы аб сумеснай літаратурнай дзейнасці.

Браніслаў ЕРМАШКЕВІЧ
г. Гродна

Адлюстраванне зямнога і вечнага

Выстаўкі

Выстава мастацкіх карцін і фатаграфічных краявідаў Юрыя Кур'яновіча прайшла напярэдадні зімовых святаў у Крупскай мастацкай галерэі Мінскай вобласці. Юрый Уладзіміравіч, які служыць у органах унутраных спраў, адначасова займаецца пісьменніцкай і мастацкай творчасцю. У 2005 годзе выйшла яго кніга "Аповеды старасвецкай Лошыцы", прысвечаная гісторыі вядомага маэнтка і парку ў сённяшніх межах беларускай сталіцы. А ў мінулым годзе пабачыў свет зборнік "Гарадская элегія".

Карціны Юрыя Кур'яновіча — непаўторнае спалучэнне геаметрычных фігур, палітры фарбаў і рэчаў з навакольнага асяроддзя. Гэта своеасаблівае квінтэсэнцыя элементаў авангардызму, сюррэалізму ды імпрэсіянізму. Краявіды і партрэты прасякнуты беларускай тэматыкай і хрысціянскімі матывамі.

Фотаробаты Ю. Кур'яновіча ў Крупскай мастацкай галерэі былі падзелены на тры серыі: "Успаміны дзяцінства", "Краявіды беларускай Палесціны" і "Подых Карпат". Маці Юрыя Уладзіміравіча нарадзілася ў вёсцы Вялікае Восава Крупскага раёна, і ў школьныя гады ён нязрэдка праводзіў там канікулы. Фотаздымкі з серыі "Краявіды беларускай Палесціны" і "Подых Карпат" былі зроблены падчас вандравак аўтара на Тураўшчыну і ў Прыкарпацце ў 1998—2008 гадах. Лясы і лугі, старажытная царква і вясёлка над гарамі — усё гэта, зафіксаванае аўтарам, дапамагае гле-

дачам бачыць прыгожае ў звычайным, вечнае ў зямным. Пра гэта прысутным распавядала мастацтвазнаўца Галія Фатыхава.

Адметна, што сярод гасцей выставы былі вучні Крупскай раённай гімназіі і СШ № 1. Звяртаючыся да хлопчыкаў і дзяўчынак, Юрый Кур'яновіч прызваў іх усяляк пазнаваць прыгожае, што дапаможа ім у дарослым жыцці.

Яўген ВАЛАСТНЫХ

На здымку: Юрый Кур'яновіч выступае перад гасцямі выставы.

Фота аўтара

Сцежкамі Бацькаўшчыны

Студзень у гэтым годзе на рэдкасць снежны, сонечны і мы радуемся, што нарэшце дачакаліся сапраўднай зімы. Яна нас радуе таксама на першым і другім паверхах дзяржаўнага прадпрыемства "Дыскас", дзе адкрылася фотавыстава супрацоўніка рэдакцыі часопіса "Прамышленнае безопаснасць" Міхася Хамца. Зіма тут, на здымках, экзатычна казачная, своечасова і па-высокамастацку пададзена. Зрэшты, на фотавывахах акрамя зімніх хапае і веснавых, летніх і асенніх матываў. Характэрна прыроды — вось галоўнае, чым захапляецца і захапляе нас Хамец. Яна паўстае ў непаўторнай і крапаючай першабытнасці, чысціні і велічнасці. Што ні кадр — непадробнае, шчырае і бласлаўленае прызнанне ў любові да родных мясцін, усяго жывога на зямлі. Гэта — "Пад небам Беларусі", "Жыццёвая сіла", "Зялёная плынь", "Асенні вальс" і многае іншае. Міхась Хамец кроцьчы нікім да яго некранутымі сцежкамі Бацькаўшчыны, усаляў яе, запрашае з вялікай пяшчотай і ласкай у сваё крывазнаўчае падарожжа. І мы робімся ад гэтага больш прыгожымі душой і адчуваем сапраўднае шчасце і гонар, што нарадзіліся і жывём у такім вабным і любым краі. Паклон роднай зямлі робіць сваёй творчасцю мастак-прафесіянал, патрыёт без перабольшання, якому ад усёй душы таксама за гэта хочацца нізка пакланіцца.

Пятро САБІНА

— Уладзімір Антонавіч, вы штогод наведваеце Германію. Якая сучасная нямецкая літаратура?

— Сучасная нямецкая літаратура, будзем лічыць, — гэта літаратура, якая пачалася пасля падзення рэжыму Гітлера ў 1945-м. З жудаснай разрухі ў Нямеччыне ўсяго матэрыяльнага і, адважуся сказаць, духоўнага. Бо нацызм — гэта сатанінская антыдухоўнасць, гэта знішчэнне ўсяго людскага ў сэрцы чалавека. Хаця яшчэ былі жывыя прадстаўнікі старэйшага, антыфашысцкага, даваеннага пакалення — Генрых і Томас Маны, Герман Гесэ, Бергальт Брэхт, Анна Зэгерс, Эрх Марыя Рэмарк, Эрх Кэстнер, Карл Цукмаер, Ёганэс Р. Бэхер, шмат іншых, якія вярнуліся з эміграцыі ці, наадварот, засталіся жывы на чужыне — нарадзілася новая, пасляваенная літаратура, дзе аўтарамі былі спачатку ацалелыя ўдзельнікі вайны, былыя ваеннапалонныя і за імі больш маладыя. Яны пачыналі “на руінах”.

Найперш сярод гэтага пакалення, пакалення “руіннай літаратуры” я назваў бы гаротніка Вольфганга Борхерта. Ён стварыў маніфест, у якім гаварылася: “Нам непатрэбны творцы з добрай граматыкай... Нам яны патрэбны з гарачым, з хрыпам праглынутым пачуццём. Якія на дрэва скажуць “дрэва” і на жанчыну “жанчына” і скажуць “так” і “не”; гучна, выразна і тройчы. Без умоўнага ладу.” Яго г’еса “Знадворку перад дзвярыма” актуальная і сёння сваёй антываеннай накіраванасцю. Сам ён памёр ад наступстваў вайны ў 26-гадовым узросце.

Нямецкія пісьменнікі Ганс Вернер Рыхтэр і Альфрэд Андэрш ужо ў 1946 годзе стварылі часопіс “Покліч — Незалежныя лісты маладога пакалення — Der Ruf — Unabhängige Blätter der jungen Generation”. Там друкаваліся артыкулы, якія ўтрымлівалі сацыялістычныя ідэі, а сее-то з акупацыйнага рэжыму крытыкавалі. Амерыканцы забаранілі часопіс. Але гэта паступова згуртавала іх прыхільнікаў, і з іх утварылася потым “Група-47”, куды пісьменнікі прыходзілі, каб пачытаць свае творы і атрымаць добрую долю крытыкі ад прысутных. Абараняцца было нельга. Шмат хто з іх з часам сталі вядомымі ў Германіі, а некаторыя — і ва ўсім свеце. Групаў кіраваў той самы Ганс Вернер Рыхтэр.

— За імі прыйшло новае пакаленне.

— Прадстаўнікі новага пакалення ўжо таксама немаладыя. З якога ўзросту пачынаць? Я шукаю імёны свайго пакалення, тых, што нарадзіліся ў трыццаціх гадах мінулага стагоддзя. Імён шмат, але хто з іх значны, каго вылучаць з астатніх — я не бяруся і звяртаюся да спецыяльнага нумара часопіса “Шпігель” да 50-годдзя дзяржавы ФРГ. Гэта значыць, выдадзенага ў 1999 годзе, дзе надрукаваны артыкул доктара Фолькера Хагэ пад загалоўкам “Забыццё, як мага хутчэй”. У першую чаргу называюцца Борхерт, Бэль, Ленц, Грас, Рэмарк, а потым на змену ідуць Патрык Зюскінд (1949 г. н.), Бото Штраўс (1944 г. н.), Крыстоф Рансмайр (1954 г. н.), Інго Шульц (1962 г. н.), Марсель Баер (1965 г. н.), Бэрггард Шлінк (1944 г. н.). Равеснікаў, праўда, не знаходжу.

— Калі вы ўпершыню пазнаёміліся з нямецкай кнігай непасрэдна ў Германіі?

— З 1989 года я пачаў ездзіць па некалькі разоў на год у Нямеччыну. Першая кнігарня, якую наведваў тады ў Вейдлар (Заходняя Германія), была зусім невяліччай. Яна і цяпер там ёсць, прыватная кнігарня фрау Кункель, у якую я зноў заходзіў у апошні мой прыезд, каб распятаць, што ж найбольш прадаецца і што чытаецца. Першай жа маёй кнігай з Заходняй Германіі (у 1989 г.) была кніга Навума Гольдмана “Юрэйскі парадокс. Сіянізм і яўрэйства пасля Гітлера.” Чаму? Мне было цікава пачытаць пра яўрэйства “знутры”, тым больш, што там сустраўся з альбомамі Марка Шагала, а ў нас усё ішло спрэчкі пра вяртанне імя мастака ў Віцебск. Галоўны ж грэх, які яму прыпісвалі, быў: “Ён — сіяніст”. Ці дрэнна гэта на самай справе, хацелася мне даведацца.

Другая кніга — Гудрун Паўзэвант “Хмара”, якая і цяпер стаіць на маёй паліцы навідавоку. Яна мяне ўразіла. Гэта — трагічная фантазія на чарнобыльскую тэму: быццам жудасная ядзерная катастрофа адбылася на адной з АЭС у Нямеччыне, на поўдні, і ўся акруга рушыла на поўнач, і сярод бежанцаў аказаліся двое дзетак: дзяўчынка 14 гадоў і яе сямігадовы брацік. Бацькі — у ад’ездзе, а дзеткі ўцякаюць на поўнач на роварах, у паніцы і неразбярэсе парашаннага нямецкага парадку і непарушанага людскага эгаізму. Хлопчык гіне, дзяўчынка апраменьваецца. Гэта мяне скаланула.

— Вы даўно ўжо выкладчык. Якую літаратуру прапаноўваеце сваім студэнтам?

— Кнігі для студэнтаў выбіраў напачатку не па мастацкіх якасцях і не высо-

**Уладзімір Папковіч вядомы чытачу не толькі сваімі вершамі і гумарэскамі. Яму належаць пераклады на беларускую мову такіх знакамітых твораў, як “Тры таварышы” Рэмарка, “Вільгельм Тэль” Шылера, паэзія Лесінга, Гейнэ...
Наша размова з перакладчыкам пра нямецкую літаратуру, яе стан ды шляхі развіцця.**

«Кніга становіцца звычайным таварам...»

кіх матэрыялах, выкладзеных у іх. Я хацеў, каб мова была зусім прастай, а сюжэт захапляльным. Гэта ў асноўным ці дзіцячыя (маладзёжныя) кніжкі, ці тое, што мы называем бульварнай літаратурай. Інтэлігентныя немцы крытыкавалі мяне за гэта. Ута Данела, Барбара Ноак, Гейнц Г. Канзалик — гэтымі аўтарамі ў 1990-я гады былі завалены паліцы нямецкіх кнігарняў. Гэта — простыя кнігі па сюжэтах і іх выкананні, але без непрыстойнасцей.

— Густы на літаратуру ва ўсіх розных. Але якія б творы параілі аматарам нямецкай літаратуры прачытаць абавязкова?

— Вядома, густ залежыць ад выхавання, узросту, полу, ды мала чаго яшчэ... У апошні час вялікая ўвага надаецца ролі моладзі ў грамадстве. Згадайма нядаўнія падзеі ў Францыі, цяпер — у Грэцыі... 1968 год і час пасля яго прынес і немцам шмат турботаў ад патрабаванняў моладзі, а потым і тэрарызм. Вось толькі на дніх было тэлевізійнае паведамленне аб датэрміновым вызваленні са зняволення былога нямецкага тэрарыста Клара. Гэтая тэма для мяне вельмі цікавая, з самага пачатку, гэта значыць з канца васьмідзсятых я збіраў розныя асобныя публікацыі пра гэтыя падзеі, а значныя кнігі пра гэты час не трапіліся ў рукі. Потым атрымаў у падарунак дакументальную кнігу Герхарда Фальза “Хвалыванні 68-га”, а ў апошняю паездку ўбачыў у Кельне яшчэ адну дакументальную кнігу пра згаданы час Штэфана Аўста “Комплекс Баадэра-Майнхоф”. Гэтая кніга з’явілася ўпершыню ў 1985 годзе. Вось што напісана на вокладцы кнігі: “Грунтоўны твор па гісторыі ЧАФ (RAF — Фракцыя Чырвонай Арміі)”.

“Комплекс Баадэра-Майнхоф” стала класікай навішай гісторыі. Для гэтага выдання Штэфан Аўст праз дваццаць гадоў пасля падзення сцяны ўстаў у сваю хроніку “Нямецкай восені” дакументы, якія маюцца ў архівах шпізі (дзяржаўнай бяспекі ГДР), службовыя паліцэйскія дакументы і прызнанні арыштваных удзельнікаў выкрадання Шлеера. Такім чынам гэты гістарычны пратакол дапоўнены ў важных частках пунктам погляду злчынцаў.

На першых месцах бестселераў сёлета стаіць Увэ Тэлькамп з яго раманам “Вежа”, а за ім — выдатная кніга старога пісьменніка Зігфрыда Ленца “Хвіліна маўчання” — пра каханне чыстае, лырчнае, не забруджанае непрыстойнымі сцэнамі і словамі. Я адразу куліў сабе твор Фолькэра Вайдэмана “Гадзі святла. Кароткая гісторыя нямецкай літаратуры з 1945 года па сённяшні дзень”. Кніга напісана жыва, бадзёра, з гумарам. У спісе бестселераў — аўтару процыма... Але кніжку З. Ленца — абавязкова. Яна вартая таго.

— Гэта проза і дакументалістыка. Але ж існуе і паэзія.

— Мой знаёмы пісьменнік з Вейдара, Ангела Ніклас раіць знаёмства з новай нямецкай паэзіяй пачынаць з твораў Вернера Бэргенруэна, Рыльке, Эрха Фрыда, Петэра Хухэля, Інгеборг Бахман, Пауля Цэлана, Элізабэт Борхерс. На ігачце, творы ўсіх гэтых паэтаў маю дома ў арыгінале. Да іх ад сябе дадаў бы яшчэ

некалькі значных паэтаў нашага часу: Хільду Домін, Марыю Луізу Кашніц, Зару Кірш, Машу Калека, Гюнтэра Кунэрта, Роберта Гернхарта, Петэра Румкорфа, Эву Штрыхтматэр, Петэра Хэртлінга...

— Немцаў можна назваць нацыяй, якая шмат чытае?

— Немцы, вядома, чытаюць кніжкі. Тым, што любяць чытаць. Ёсць гурткі прыватных асоб, якія збіраюцца (напрыклад, раз у месці), каб абмеркаваць прачытаную кнігу. Кнігу для чытання і абмеркавання прапануе нехта з членаў гуртка. Членам такога гуртка з’яўляецца і Урсула Хайнэке, старшыня праўлення нямецка-беларускага таварыства “Калі ласка — Willkommen!”, мая заўсёдная гаспадыня, калі я ў Вейдлар (Браўнфэльсе). На адным з пасяджэнняў гуртка я прысутнічаў. Абмяркоўвалася новая кніга Гюнтэра Граса — тады бестселер — “Ходам рака”. Гэта гісторыя заталення нямецкай карабля “Вільгельм Густлофф” савецкай падводнай лодкай пад камандаваннем капітана Марынеска ў студзені 1945 года. Яна, здаецца, ёсць ужо ў перакладзе на рускую мову. Абмеркаванне адбылося ў 2004 годзе. Тады і быў створаны гурток і тым часам абмеркавана звыш шасцідзесяці кнігі. Праўда, не толькі нямецкіх. Яны чытаюць неабавязкова нямецкіх аўтараў і неабавязкова навінкі.

У Германіі ёсць нават фонд, які называецца: “Чытаць!” Ён займаецца тым, каб прывучаць дзіцяці да кнігі. Ёсць нават добраахвотнікі-чытальнікі, якія чытаюць дзецям кнігі ў бібліятэках, на вакзалах, у дзіцячых установах, дома.

Немцы не запяняюцца надоўга калі паліць у кнігарнях: усю інфармацыю яны бяруць з адпаведных выданняў, выдавецкіх планаў на сезон, на паўгоддзе, на год, Выдавецтваў — процыма! Кожны чалавек, які любіць чытаць, ці цікавіцца нейкім аўтарам, лёгка знаходзіць інфармацыю і ідзе ў кнігарню ды купляе. А калі кнігі яшчэ няма, то заказвае. Таму і пакупнікі прыходзяць у хуценька выходзяць. Але адначасна адзін факт, які мне стаў вядомым: каля 80 працэнтаў навінак у Германіі — пераклады з англійскай, ці правільней: з амерыканскай мовы. Шкада, што кніга становіцца звычайным таварам і выдаецца (прадаецца) ў вялікай колькасці, часта незалежна ад якасці гэтага тавара.

— А што з нямецкай літаратуры вы зараз перакладаеце?

— Я скончыў пераклад п’есы Бергальда Брэхта “Трохграфавая опера”. У Мінску гэты твор ставіў ўжо, праўда, на рускай мове. А мы захацелі паставіць яе ў Віцебску па-беларуску. За гэтую працу ўзяўся пра просьбе аднаго віцебскага рэжысёра. Ён раней у Тэатры імя Янкуба Коласа ставіў п’есу Петэра Хакса пра Гётэ ў маім перакладзе на беларускую мову. Цяпер застаецца вырашыць пытанне з пастаноўкай “Трохграфавой оперы”.

Для сябе чытаю Фрыдрых Ніцше, нямецкага публіцыста Ульрых Вікэрта. Сее-тое з паэзіі. Шмат што занатоўваю, не перакладаючы. Але бывае, што і перакладаю для сябе.

Гутарыў Сяргей МАКАРЭВІЧ
Фота аўтара

Знаўца славянскіх літаратур

Восенню мінулага года Беларусь наведала прафесар з Германіі, славіст Гун-Брыг Колер. Мэта яе паездкі — знаёмства з нашай літаратурай. Спадарыня Колер пагадзілася адказаць на нашыя пытанні.

— Гун-Брыг, у вас у сям’і няма славянскіх каранёў. Чаму пачалі вывучаць менавіта славянскія літаратуры?

— Выпадакова. У мяне любоў да славянскага свету ўзнікла з музыкі. У маладосці шмат займалася музыкай. І больш за ўсё мне спадабаліся творы рускіх кампазітараў — Чайкоўскі, Пракоф’еў, Шостакавіч... І я падумала, калі ў адной культуры ёсць такія выдатныя кампазітары, то павінна быць і выдатная літаратура. Так што праз музыку прыйшла ў русістыку. А ўжо праз русістыку — і да другіх славянскіх літаратур.

— А каго з рускіх пісьменнікаў прачыталі першым?

— Бясспрэчна, Фёдара Дастаеўскага. Але адзін з маіх любімых рускіх аўтараў — Іван Бунін. Падабаюцца таксама Леў Талстой, Марына Цвяткаева, Ганна Ахматава, Аляксандр Блок. У цэлым мне цяжка казаць пра любімых аўтараў. У некаторых ёсць канкрэтныя творы, якія лічу вельмі добрымі.

— Ці лёгка вам, чалавек заходняй культуры, устрымаць тое, што пісалася на Усходзе?

— Па-мойму, гэта вельмі складанае пытанне. Цяжка бывае пранікнуцца нават нямецкімі аўтарамі. Можна разумець пра што гаворка ў творы, якія пытанні ўздзімаюцца аўтарам. Але гэтага не заўжды дастаткова. Для заходняга чалавека зразумець усходні, славянскі свет, не так лёгка. Па-першае, гэта свет праваслаўны. Па-другое, у гэтым свеце быў вопыт Савецкага Саюза, пры якім шмат падзей адбылося.

— Доктарскую дысертацыю, якая тычыцца асобы Барыса Шлёцэра, вы пісалі ў Парыжы. Чаму спынілі свой выбар менавіта на гэтай асобе?

— Мяне цікавіў феномен пераходу ад адной культуры да другой. Хацела даведацца, ці можа чалавек, які павінен быў пакінуць Радзіму са спадзяваннем вяртання, перайсці да іншай культуры. У Парыжы займалася даследаваннем феномена рускай літаратурнай эміграцыі. Але больш увагі надавала асобе Шлёцэра.

— На пастаўленае пытанне знайшлі адказ?

— Так. Барыс Шлёцэр змог адаптавацца да французскай культуры, стаўшы актыўным яе дзеячам. Але ён таксама заставаўся пасрэдным паміж рускай культурай і французскай. Шмат рабіў для распаўсюджвання ведаў пра славянскую культуру ў Францыі. Ён стаў дзеячам руху “Новая крытыка” 1950-х гадоў.

— З якой наступнай славянскай літаратурай пазнаёміліся?

— Славенскай.

— Наколькі розныя руская і славенская літаратуры?

— Руская літаратура не мела ў сваім развіцці нейкіх перапынкаў — яна ўвесь час развівалася. У славенцаў рана адбылося нацыянальнае самавызначэнне літаратуры з рэлігійных прычын: там існаваў рух пратэстантызму. І гэта дазволіла развіваць нацыянальную мову. Славенцы даволі рана пераклалі на родную мову Біблію. Але славенскай дзяржавы не існавала. Славенцы жылі ў Аўстра-Венгрыі. І гэта не давала развівацца нацыянальнай культуры ў поўным аб’ёме. І толькі ў пачатку XX стагоддзя славенцы сталі самастойнымі. Але такога багатага развіцця, як руская, славенская літаратура не атрымала.

— А з якога аўтара пачалося знаёмства з беларускай літаратурай?

— Мая цікавасць да беларускай літаратуры пачалася не са знаёмства з канкрэтным аўтарам. Мяне прыцягвала беларуская літаратура, я літаратура меншага народа. Мне заўсёды складана гэта патлумачыць. Перш за ўсё цікавіць той факт, што беларуская літаратура развівалася з перапынкамі. Заўсёды прысутнічалі фактары, якія перашкаджалі яе развіццю.

А што тычыцца канкрэтных аўтараў, то я магу меркаваць толькі па асобных з іх. Я чытала “Людзі на балоце” Івана Мележа. Твор мяне ўразіў. Чытала Быкава. Крыху знаёмая і з сучаснымі пісьменнікамі. Але пакуль што абмежавана ў колькасці прачытанага.

— Вы, напэўна, сочыце за развіццём і нямецкай літаратуры?

— Цікаўлюся, але недастаткова. Не хапае часу. Калі ў мяне ёсць выбар чытаць нямецкую ці славянскую літаратуру, то выбар раблю на карысць апошняй. Я цікаўлюся рускай, польскай, славенскай, харвацкай, а цяпер і беларускай літаратурай. І калі хачу хача б крыху разбірацца ва ўсіх гэтых літаратурах, то на айчынную проста не стае часу.

— Як часта славянскія літаратуры перакладаюць на нямецкую мову? Ці ёсць такая запатрабаванасць у Германіі?

— Інтэрэс да славянскіх літаратур, я сказала б, даволі вялікі. Год-два таму спецыяльным госцем на кніжнай ярмарцы ў Лейпцыгу была Харватыя. Адбываюцца вялікія падзеі, якія прысвятваюцца славянскім літаратурам. Але ў цэлым людзі мала чытаюць, а тая частка, што чытае, у большасці выбірае масавую літаратуру — дэтэктывы.

Гутарыў Дзмітрый БЕРАЖНЫ

Вытанчаная, узвышаная, інтэлігентная...

— Сяргей Уладзіміравіч, Савецкі раён Мінска — адзін са старэйшых у горадзе і яго “залатая сярэдзіна”. А ў чым адметнасць раёна? Якія традыцыі закладзены?

— Абсалютная праўда пра старэйшыну горада і пра ягоную залатую сярэдзіну. Асабліва ж я ў тым, што ў ім канцэнтравана апрамаваная частка ітэлектуальнага і творчага патэнцыялу горада. Паколькі горад з’яўляецца сталіцай, то і патэнцыял гэты ўжо становіцца патэнцыялам рэспубліканскага значэння. У нас размяшчаецца Белдзяржфілармонія — вялізны цэнтр, які прыцягвае да сябе шматлікаў праектаў. І не толькі класічных — тут шчыруюць артысты лобова жанру: тут і джаз, і эстрадная музыка, і нешта зусім незвычайнае. У філармоніі такія знаўцы калектывы, як Дзяржаўны акадэмічны сімфанічны аркестр Рэспублікі Беларусь, вакальны ансамбль “Камерата”, фальклорны гурт “Купалінка”, заслужаны калектыв Дзяржаўная акадэмічная харавая капэла імя Р. Шырмы, ды шмат яшчэ.

І калі раней здараліся перыяды, калі на канцэрты, асабліва класічных жанраў, слухачоў было не заваць, то цяпер часта — не купіць білетаў. Філармонія пачала збіраць сапраўдныя біткавыя аўдыторыі.

— Біткавыя?

— Даруйце, гэта больш артыстычны тэрмін, а калі зразумельна для ўсіх словам — збірае аншлагі. Прыгадайце нядаўні творчы вечар Ігара Лучанка, прысвечаны яго сямідзесяцігоддзю. Сам асабіста бачыў: слухачы і маладыя, і сталага ўзросту, па пяцьдзесят прыстаўных крэслаў па ўсіх баках залы, на балконе і на прыступках. Вось што такое сёння філармонія!

Яшчэ два магутныя культурныя анклавы раёна: гэта БНТУ і БГУП. Калі я пазнаёміўся з упраўленнем культуры БНТУ і са студэнцкім клубам БГУП, то здзівіўся, якія яны творчыя людзі! Яны робяць усё на высокім прафесійным узроўні!

Сярод раённых традыцый яшчэ — дастаткова моцнае прадстаўніцтва жывапіснай творчасці. На нашай тэрыторыі жыве шмат ма-

Савецкі раён Мінска — адзін з самых густанаселеных. Тут пастаянна пражывае больш як 167 тысяч чалавек. Але пры гэтым амаль палову плошчы раёна займаюць зялёныя пасадкі.

Любімымі месцамі адпачынку жыхароў і гасцей сталіцы сталі створаны як дэндралагічны парк Дружбы народаў, дагледжаны зялёны куточак прыроды каля Цянскага вадасховішча, сквер па бульвары Мулявіна і плошча Якуба Коласа.

3 начальнікам аддзела культуры адміністрацыі Савецкага раёна Мінска Сяргеем МЯДЗВЕДЗЕВЫМ гутарыць наш карэспандэнт Ірына Тулупава.

стакоў, тут знаходзіцца і Беларускі саюз мастакоў, і карцінная галерэя на вуліцы Казлова, 3, і Музей сучаснага выяўленчага мастацтва. Праходзяць фотавыставы і выставы мастакоў, на якія запрашаюцца маладыя і сталыя беларускія майстры і майстры еўрапейскага ўзроўню, краін СНД.

Ды яшчэ ёсць культура пэўнай часткі моладзі: у нас тры пачатковыя клубы — “Макс-шоў” у кінатэатры “Кастрычнік”, “Акварыум” і “Рэактар”.

— Так бы мовіць, шырокая палітра і культуры, і субкультуры...

— Можна, так яно ў жыцці ўладкавана, каб сапраўднае мастацтва, творчасць і наноснае звонку суіснавалі. Калі ёсць белае, павінна існаваць і чорнае. Заўважце: калі на нейкім этапе субкультура “вырасце” і ператварыцца ў культуру, тут жа з’яўляецца новая субкультура. Гэта як барацьба супрацьлегласцей.

— Аднак, у пачатковых клубаў свая аўдыторыя, у карцінных галерэй — свая. Яны судакранюцца?

— І даволі часта. Праўда, рэдка гэта здараецца ў пачатковых клубах — там працэнтаў на 70 размова вядзецца пра адпачынак. Хаця ў гэтых клубах былі больш за ўсё акцэнтуюць сацыяльныя аспекты, гаворым аб праблемах СНІДУ, барацьбе з п’янствам, курэннем... Між іншым, у раёне пабудаваны маладзёжны цэнтр “Айсберг” — моладзь там праводзіць шмат акцый. А након-

мастацкіх галерэй, то моладзі там багата. І на адкрыцці выстаў маладых людзей дастаткова, прычым тых, хто разумее мастацтва альбо любіць яго.

Так што, гаворачы пра культуру раёна, скажу, што яна вытанчаная, узвышаная, інтэлігентная. Дзе класіка арганічна спалучаецца з сучаснасцю.

— У раёне праходзяць шмат святаў — гарадскога і рэгіянальнага ўзроўню. Якія з іх найбольш масавыя?

— Галоўнае — Свята горада. Дзень Маці, 8 сакавіка, Новы год, дзяржаўныя святы шырока праводзяцца. Без залішняй сціпласці скажу: вялікая колькасць людзей збіраецца заўсёды і на адкрытых пляцоўках, і ў залах.

— На тэрыторыі Савецкага раёна — такія вядомыя пляцоўкі, як парк Дружбы народаў, фантан ля Камароўскага рынку...

— Раён трошкі выцягнуты ўдаўжыню, у нас не толькі Камароўскі рынак, пляцоўка перад філармоніяй, але і перад ЦУМам, і Зялёны Луг у нас, задзейнічаны ў святкаванні вуліцы Гамарніка, Кальцова, Мірашнічэнкі, універмаг “Паўночны” — шмат пляцовак “раскідана” па раёне. Але, сапраўды, асноўныя пляцоўкі — гэта парк Дружбы народаў і пляц каля Камароўскага рынку, таксама тэрыторыя на вуліцы Гамарніка. Там вялізная зялёная зона, дзе вельмі зручна размешчаны комплекс спартыўных збудаванняў: корты, футбольныя палі. Там жа ўстаноўлена стацыянарная сцена.

— Кірмашы заўсёды лічыліся найбольш шматлюдным асяродкам са сваімі законамі жыцця, падпарадкаванымі прыწყам куплі-продажу. А як уплывае іх дзейнасць на фарміраванне культуры насельніцтва? Камароўскі рынак, гандлёвы цэнтр “Еўропа” — гэта дадатковы клопат работнікам культуры?

— Ні разу мне на Камароўцы не паскардзіўся ніхто, што там аказаліся пустымі арганізаваныя пляцоўкі. Агулам жа — гэта добрае месца, яно не аслабляе людзей. Камароўка, за кошт таго, што там людзі, якія заўважылі спяшаюцца па сваіх справах, найбольш мабільная. З улікам гэтага і канцэрты плануем — да прыкладу, тут рэдка ставіцца сцена. Шмат добрых слоў магу сказаць пра мастацкую самадзейнасць прадпрыемства Камароўскага рынку, намеснік дырэктара рынку па ідэалагічных пытаннях Ніна Журко дапамагае ва ўсіх творчых пытаннях.

Да слова, мастацкая самадзейнасць прадпрыемстваў раёна досыць разнапланавая. Згадайма ЦУМ — там артысты, якіх не сорамна запрасіць на любую адкрытую пляцоўку горада. Да таго ж кіраўніцтва і Камароўкі, і ЦУМа не лянуецца і не скупіцца на сродкі, заахвочвае супрацоўнікаў. А што ёсць шмат гандлёвых цэнтраў — такі наш час.

— У раёне заўважныя шмат культур “Паштар” каля кінатэатра “Кастрычнік”, “Дама з сабачкам” і шэраг іншых выяў ля ўваходу на Камароўку). Як яны

ўплываюць на развіццё самасвадомасці мінчан?

— Насельніцтва ўспрымае іх вельмі добра. Скульптару Уладзіміру Жбанаву вялікая ўдзячнасць за іх. Выдатна, што гэты таленавіты чалавек змог увасобіць свае задумы ў жыццё — упрыгожыў горад. На маю думку, пра гэта праз колькі гадоў пачнуць гаварыць у іншых дзяржавах. Згадайце: колькі фотаздымкаў каля іх робіцца штодня! Хто прыязджаў у Мінск, запамінаў, што папгальён стаіць каля кінатэатра, што бабуля гандае семкамі і ў яе птушка на руцэ — гэтая справа дасць свае парасткі крыху пазней!

— На тэрыторыі раёна — вуліцы класікаў беларускай літаратуры Якуба Коласа (і аднайменная плошча), Максіма Багдановіча, тут жа размяшчаецца Дом прэсы. Напрошваецца пытанне аб супрацоўніцтве з творчымі арганізацыямі раёна.

— Яшчэ ёсць вуліца Петруся Броўкі. Таксама ў раёне размешчана Мінская абласная бібліятэка імя А. С. Пушкіна, Цэнтральная бібліятэка імя Янкі Купалы — асяродкі асветы і культуры. У іх збіраюцца чытачы не толькі раёна, але, зразумела, і ўсяго горада. Праходзяць сустрэчы з пісьменнікамі — па сваіх праграмах. Але, на жаль, мала мы яшчэ кантактуем. Наш аддзел культуры вядзе больш сацыяльную сферу — мастацкую самадзейнасць, арганізуе свята. Што да прэсы, то з ёй больш працуе аддзел ідэалогіі. У нас чатыры дзіцячыя музычныя школы, дзе шмат творчых калектываў, многія з якіх унікальныя. Такой формы, як дзіцячы сімфанічны аркестр з дзіцячай музычнай школы № 1, калі я не памыляюся, больш не сустракаецца нідзе ў горадзе. Моцная тэатральная студыя ў школе № 27. Педагогі здольныя рабіць з дзіцяцей прафесійных актёраў, якія паступаюць потым вучыцца ў Маскву, Санкт-Пецярбург, не кажучы пра Мінск. Шмат навуковых устаноў з тэатральным, харэаграфічным ухілам.

— Культура народа — гэта і яго мова. Хто, на ваш погляд, з’яўляецца цяпер яркім носьбітам беларускай мовы ў гарадскім асяроддзі?

— Адрозна згадаваў дырэктара Музея сучаснага выяўленчага мастацтва Васіля Шаранговіча. Ёсць многія, хто выдатна гаворыць на роднай мове. Але шкада, што пра такіх людзей мы згадаем як аб прыемным выключэнні. А мерапрыемствы свае мы пераважна праводзім на беларускай мове. Мы не аддаляемся ад яе!

Літаратура ў кантэксце глабалізацыі

Міжнароднага валютнага фонду (калі ён дасць яшчэ крэдыт слабому) і іншых фінансавых груп. Усе хочучы жыць на працэнты.

“Што з таго?” — спытаецца чытач.

Кантроль над капіталам, эканомікай, палітычным ладам цягне за сабой і кантроль над свядомасцю. Грамадству праз літаратуру, кіно, тэлебачанне навязваюцца ідэі, выгадныя тым, хто і кіруе глабалізацыяй.

Ідзе прыхаваная уніфікацыя свядомасці людзей розных нацыянальнасцей, якая неабходна не для духоўнага развіцця ўласнай краіны, а для гаспадароў глабалізацыі.

Такія паняцці як “еўрапейская літаратура”, “сусветная літаратура” — пусты гук. Пісьменнік Кундэра прызнаўся, што еўрапейскай літаратуры няма, ёсць літаратура нацыянальная, якая і складае еўрапейскую літаратуру.

Цяпер у модзе сарказм, іронія, цыннізм, здэк. Кольсць мы з усмешкаю жартавалі над дэкадэнтамі, сімвалістамі, абстракцыяністамі, мадэрністамі. Але ж яны былі з людзей незлаблівых. Зараз усё больш бачны тэндэнцыі апазтызаваць неразумнае, падсвядомае, прывучыць людзей да панавання загану, размыць рэшткі межы паміж добром і злом.

І, як паказвае практыка, пачынаюць праводзіць у жыццё гэтыя вар’яцкія тэндэнцыі з літаратуры, даступнай дзецям і асабліва падлеткам.

А калі пісьменнік не сцвярджае дабро сваімі кнігамі (тут трэба сказаць, што нашы дзіцячыя пісьменнікі ў авангардзе гэтага закона), дык тады ён, пісьменнік, садейнічае злу. Гэты іспыт на глабалізацыю праходзіць і сучасная беларуская літаратура. І добра, што яе аб гэтай праблеме час ад

закладаюцца асновы любові да свайго, да традыцый і культуры народа.

Будзем памятаць, што канкурэнцыя і рынак амаль не прызнаюць патрыятызму. Духоўныя людзі змагаюцца за сваё “я” і на Захадзе, і ў Амерыцы.

На жаль, мы забылі наказ славянафілаў (а мо яго і схавалі ад нас у часы Троцкага-Сталіна): “Не губіце лепшое у себя, прымайце лепшое у другіх”.

Дык як жыць беларускай літаратуры, асабліва літаратуры для дзяцей, у часы, калі пошук сэнсу жыцця заменены сэнсам пошуку грошай?

У вядомых пісьменнікаў, у тым ліку і беларускіх, штуршком да творчасці былі і застаюцца пратэст супраць несправядліва пабудаванага свету, абарона слабых, умацаванне веры ў перамогу дабрый і падмену паняццяў. Таму ў сваіх кнігах пісьменнікі і не могуць дазволіць сабе, як асобы духоўныя, здаекавацца над уласнай гісторыяй і самабытнасцю характару нашых людзей.

Вось чаму будзе запатрабаваны заўсёды вельмі высокі ўзровень літаратуры для дзяцей, бо калі дзеці і пасля не палюбяць чытанне, не будуць ганарыцца славы імёнамі Бацькаўшчыны, дык яны не будуць чытаць літаратуру, адрасаваную даросламу чытачу.

Цяпер аб гэтым пачалі вельмі клапаціцца ў Расіі. Ствараюць нават праграмы чытання. Пад пільнай увагай сям’я, школа, дзе

Георгій МАРЧУК

Зацугляныя Пегасы

Я не дзеля таго пісаў, каб майго Пегаса зацуглялі рэдактары.

Вітаўт Чаропка

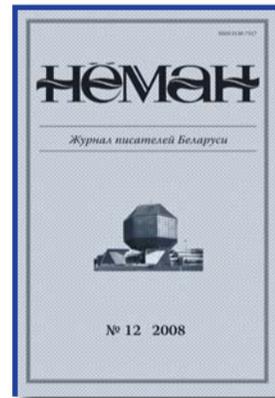
амаль у такім жа выглядзе могуць сустракацца ў шмат якіх паэтаў. Аднак у М. Чарняўскага яны не страчваюцьсэнсоўнасці праз сваю звычайнасць, таму што ў вершы няма лішніх і пустых слоў:

Калі б вярнуцца я
ў маленства мог,
Што ў росах
босьмі нагамі агмільгала,
За вёскай знікай
жнівеньскай прапала, —
Паспаць бы пастушком
Я лёг пад стог,
Ці сны яшчэ
бываюць саладзей?

Шмат для каго з майго пакалення (пра маладзейшых ужо і гаворкі няма) апісанае ў гэтай страфе — літаратура і не больш за тое. І нават нягледзячы на гэта, на тое, што не кожны адчуе ў гэтых радках асабістую далучанасць, яны бабяць нечым кранальным, жывым, шчырмам шчырым. У гэтым вершы М. Чарняўскі задае шмат пытанняў, найперш самому сабе ці прынамсі наўздагон свайму мінуламу, а ў іншым — "«Не спяшаюся ўжо нікуды...» — нібыта зноў пытаючыся, дае адзін галоўны адказ:

Што мне лёс пагарыў
Як спагаду,
Чым адзязчыў,
Чым сэрца крануў?
Адчуваю не літасць,
А зраду:
Колькі ўзяў у мяне?
А вярнуў?..

Не абмінуць чытацкае вока і "Зацемкі з левай кішэні" Леаніда Галубовіча, якія здзіўляюць не толькі трапнымі жыццёвымі назіраннямі, але і адкрытага аўтара перад аўдыторыяй, шчырасцю ў раскрыцці думак.

На тэмы жыцця

Снежаньскі, сумесны беларуска-расійскі нумар "Нёмана", атрымаў надзвычай змястоўным і разнастайным. Адкрываецца ён уступным словам Сяргея Міхалкова, які адзначыў, што яму прыносіць "вялікую радасць звярнуцца да чытачоў і аўтараў знакамитага часопіса "Нёман" у сувязі з публікацыяй у гэтым нумары твораў вядомых расійскіх пісьменнікаў". Сярод тых, чыімі вершаванымі і празаічнымі творами ўзбагаціўся часопіс, — Станіслаў Куняеў, Іван Сабіла, Глеб Гарбоўскі, Яўген Шышкін, Іван Галубніч, Максім Замшаў, Фёдар Чарапанаў.

Паэтычныя нізкі прадстаўленых расійскіх паэтаў істотна адрозніваюцца паміж сабой — і тэматыкай, і вобразнасцю, і стылем. Містычная танальнасць — у І. Галубніча, праніклёны лірызм у М. Замшава, драматычная насычанасць у С. Куняева, дэталёва выпісаная партрэтнасць у Г. Гарбоўскага... Аднак аб'ядноўвае ўсіх аўтараў адчуванне непарыўнай, жывой сувязі з роднай гісторыяй і культурай і, нават нягледзячы на пэўную роспачнасць настройаў, спадзяванне на тое, што сапраўднае Слова будзе жыць у душы чалавека заўсёды.

Аповесць Яўгена Шышкіна "Женское счастье" — гэта рызыкаўная спроба мужчыны паглядзець на свет жаночымі вачыма. Успрымаецца з недаверам і скепсісам, якія, аднак, літаральна пасля прачытання некалькіх старонак праходзяць.

Я. Шышкін абраў у якасці сюжэта старую, як свет гісторыю (і гэтай сваёй спрадвечнасцю па-ранейшаму актуальную) — здрада каханана чалавека, якая пазбаўляе жыццё ісэнсу. Каларытнасць аповесці надае вобраз бабкі Люшы — знахаркі, да якой галоўная гераіня Тамара звяртаецца па дапамогу і якая прадказвае ёй бяду. Аднак у дадзеным выпадку галоўнае не ў знешняй сюжэтай лініі, даякой тэмы, па сутнасці, класічнай (кахала мужа, расчаравалася, не даравала здрады, сышла да іншага). Пісьменнік акцэнтуюе ўвагу на зменах у светапоглядзе і светаўспрыманні жанчыны, даказваючы такую "не сучасную" (і зноў жа — старую, як гэты свет) ісціну пра тое, што жанчыну трымае ў жыцці каханне. І трэба дадаць, што робіць гэта даволі пераканаўча, адстаронена ад мужчынскіх стэрэатыпаў адносна жаночай псіхалогіі.

Нечым настальгічным павяла ад апавядання Ніны Маеўскай "Последнее слово о Марье (Письмо редактору)". Мар'я — гэта помнік вясковай жанчыне XX стагоддзя, якія, мабыць, больш няма і ўжо не будзе, найперш таму, што і вёска — тая Вёска, пра якую так шмат пісалі беларускія пісьменнікі, — ужо незваротна сышла ў мінулае. Аднак насамрэч твор — праненапісанае апавяданне ці пра апавяданне, якое магло б напісацца па-іншаму.

Расповед вядзецца ад імя маладой жанчыны, пісьменніцы, якая трапіла ў своеасаблівы "літаратурны палон" і для таго, каб вызваліцца з яго, павінна напісаць пра адну сваю знаёмую Мар'ю. Сур'ёзнасць і гумар, глыбокая псіхалагічнасць і шчырае прызнанне ва ўласнай няздольнасці спасцігнуць чужы досвед, арыгінальнае спалучэнне той самай літаратурнасці, з аднаго боку, і насычанасці жыццёвай канкрэтыкай, з другога, робіць апавяданне Н. Маеўскай незвычайным і адметным творам.

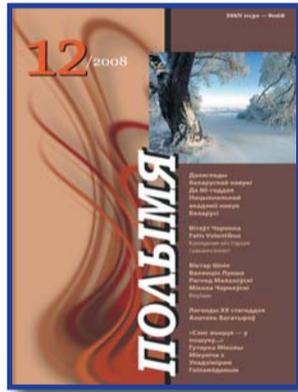
Шмат цікавых думак у гутарцы Алеся Карлюкевіча з неардынарным чалавекам — удмурцкім пісьменнікам Вячаславам Ар-Сергі, якая мае неадназначную назву "Літэратура — дама ревнiвая". Паводле характарыстыкі аўтара інтэрв'ю, В. Ар-Сергі "адзін з нешматлікіх 40-гадовых, хто прафесійна займаецца літаратурай, ні дня не аддаючы службе дзеля заробку".

Снежаньскія нумары часопісаў — насычаныя і разнастайныя, варта адзначыць, што такім па-мастацку плённым бывае не кожны месяц. Аднак разам з тым заўважаецца і дзіўная дэталёва: амаль у кожнага пісьменніка, незалежна ад віду дзейнасці, тэмы, пафасу, раз-пораз прачытаецца стомленасць, роспачнасць і скептычнасць у асэнсаванні ўласнай прафесіі. Зрэшты, у кантэксце сучаснай культурнай сітуацыі гэта не дзіўна. І ўсё ж разам з тым адчуваецца і іншае: імкненне шукаць у старых і звычайных словах новыясэнсы, а праз іх — разгадку таямніцы чалавечай духоўнасці, вера ў якую ўсё ж застаецца непарушнай. Гэты парадокс — толькі ілюстрацыя да аднаго з самых галоўных правілаў мастацкага свету: літаратура без парадоксаў і не бывае.

Жанна КАПУСТА

ры "Маладосці" ў перакладзе Аляксея Чароты.

Творы У. Казлоўскага цікавыя найперш пранікненнем у псіхалогію сучаснага чалавека. На першы погляд — гэта толькі невялікія тэксты з элементамі містыкі. У апавяданні "Страх" тры не звязаныя паміж сабой героі бачаць наяве сваіх ворагаў або нядобразычліўцаў, аднак на самай справе замест рэальных людзей перад імі толькі ўвасабленне пагаемнага страху. Па сутнасці, аўтар імкнецца не да стварэння фантастычнага сюжэта, але якраз такі да набліжэння да самага рэальнага ў штодзённым чалавечым існаванні. Перанасычанасць сучаснага жыцця стрэсавымі сітуацыямі прыводзіць да таго, што чалавек свядома імкнецца быць больш абыякавым — каб захаваць уласную псіхалагічную раўнавагу. У. Казлоўскі, прынамсі, не дазваляе гэта зрабіць свайму чытачу, таму што прымушае яго зазірнуць у той глыбокі духоўны пагаемны свет, схаваны ў кожным з нас, у які, аднак, далёка не кожнаму з нас хацелася б зазіраць.

Наўзбоч ад «Графаманскай школы»

Апошні нумар "Польмя" за 2008 год змясціў заканчэнне аповесці Вітаўта Чаропкі "Fatis volentibus. Калядная містэрыя". Твор напісаны ў звычайным жанры калядных апаведаў — з абавязковым з'яўленнем звышнатуральнай сілы і здзяйсненнем чуда. Праўда, чуда, які атрымаў у падарунак герой аповесці В. Чаропкі пісьменнік Лугавы, — не зусім звычайны.

"Калега" Мефістофеля — прадстаўнік нячэстай сілы Асмадэй перамяшчае засмучанага жыццёвымі няўдачамі пісьменніка ў свет яго ўласных персанажаў, якія расчароўваюць Лугавога неадпаведнасцю мастацкім задумам. Адна гераіня на самай справе аказалася распусціцай, другая здрадзіла свайму каханаму, а герой, "прататыпам якога быў сам літаратар", увогуле накідаецца на свайго стваральніка з папрокамі і прэтэнзіямі... Думка пра тое, што недзе абавязкова павінен існаваць свет літаратурных персанажаў, не новая. Аднак у В. Чаропкі сустрача аўтара са сваімі героямі — не радасная, яго цікавіць не сама жаданая, але неіснуючая рэальнасць. Гэта твор пра сутнасць пісьменніцкай працы і пра адказнасць за створанае, што найбольш відавочна ў размове пісьменніка з героем "двойніком", пісьменнікам-пачаткоўцам, які прызнаецца: "Не хачу быць пасрэдным і шэрым. Не адчуваю, што стану вялікім... А адчуваю, што нічога ў літаратуры не дасягну. А займацца ёй дзеля прэстыжу, як вы, каб называць сябе літаратарам, на-

ват калі цябе і не чытаюць, не хачу". Невыпадкова пісьменнік неаднойчы разважае ў аповесці вуснамі сваіх герояў пра графаманаў, а напрыканцы расказвае нават пра існаванне "Графаманскай школы", у якой вучацца "майстэрству словазлучэння".

Даючы персанажам магчымасць выказацца і размаўляць адно з адным па-за межамі твора, для якога яны ствараліся, гэта значыць, не паводле задумы пісьменніка, а паводле ўласнага жадання, В. Чаропка нібыта прапаноўвае формулу разгадкі літаратурнай паспяховасці. Па сутнасці, на старонках аповесці героі правяраюць сябе на "жывучасць" і разам з тым даюць свайму аўтару ацаніць, наколькі паўнакроўныя, натуральныя яны ў яго атрымаліся, і больш за ўсё пратэстуюць супраць сваёй іштучнасці. (Цікава было б прапанаваць кожнаму пісьменніку "наладзіць" сустрачку героям усіх сваіх твораў).

Праўда, у аповесці амаль не адчуваецца розніцы паміж астатнімі героямі і тымі, якія толькі жывуць у свеце літаратурных герояў (то бок з'яўляюцца персанажамі двойчы), што ўсё-ткі стварыла б большы мастацкі эффект. Аднак, нягледзячы на гэта, менавіта эпізод з наведваннем свету персанажаў падаецца ў творы самым удамым. Іншыя сюжэты лініі (каханне галоўнага героя да маладой дзяўчыны, кароткая вандроўка па свеце ценяў) выглядаюць крыху іштучнымі, не звязанымі з асноўным дзеяннем.

Не зусім апраўданым падаецца і імкненне пісьменніка ўводзіць у твор персанажаў сусветнай літаратуры. Напрыклад, той самы Асмадэй, праз якога галоўны герой трапляе ў неверагодныя сітуацыі, выглядаў бы больш выгадна, калі б В. Чаропка не падкрэслаў яго роднасці з Мефістофелем і Воладам, таму што ў такім выпадку міжволі пачынаеш параўноўваць... і параўнанне атрымліваецца не на карысць беларускага пісьменніка. Значна лепш было б, калі б Асмадэй застаўся героем твора сучаснага беларускага пісьменніка В. Чаропкі без алюзій на Гётэ і Булгакава.

Падазе сучаснасці паклікалі Янку Сіпакова прыгадаць грузіна-абхазскую вайну 1992 года. "Эвакуацыя" — лаканічны аповед пра адпачынак у Пішундзе, які скончыўся спешнай эвакуацыяй на ваенным караблі. Вялікую павагу выклікае імкненне пісьменніка ў асвятленні такой "публіцыстычнай" тэмы ўсё ж пазбегнуць публіцыстычнасці. Магчыма, менавіта дзякуючы гэтаму эсэ "Эвакуацыя" атрымалася па-мастацку надзвычай арганічным — усэнсе сумяшчэння літаратурных дэталей і жыццёвых назіранняў.

З паэтычных твораў, прадстаўленых у снежаньскім нумары "Польмя", адметнай падаецца нізка вершаў Міколы Чарняўскага. Плённа працуючы ў дзіцячай літаратуры, ён усё часцей апошнім часам звяртаецца да паэзіі іншага кшталту — роздумнай, крыху нават тужлівай. Складаецца ўражанне, нібы ў М. Чарняўскага нарэшце з'явілася жаданне падзяліцца з чытачом успамінамі пра сваё ўласнае дзяцінства. Верш "«Калі б вярнуцца я ў маленства мог...», якім распачынаецца нізка, увогуле выглядае як невялікая паэма пра самыя шчаслівыя — якімі б складанымі яны ні былі — гады свайго жыцця. Тэма традыцыйная, і нават больш за тое, першыя радкі

«Я — няпэўнасць натхнення»

Кніга вершаў Таццяны Нілавай "Тотыка тонкіх падманаў" адразу ж заваражвае экстравагантнасцю і незвычайнасцю сваёй вобразнасці. Паэтэса ўсім сваім мысленнем, эмацыянальна-творчай палітрай у вялікай ступені супрацьстаіць традыцыі і канону. Яна вядзе нязмушаную споведзь лірычнай гераіні пра лёс і быццё:

Каб толькі прадабчыць ты здань маю апраметную — ты змяніў бы ход часу ты звясціў бы нябёсы пра адсутнасць... жыцця.

Адразу ж кідаецца ў вочы вялікая энергетычная ёмкасць і напоўненасць сказанага. Паэтэса — дзіця нігілізму і парадоксу. Яе гераіня жыве ў незвычайным і амаль што перакуленым свеце. Дэманічная настраёванасць верша накіроўвае нас у іншы ракурс думання. "Здань апраметная" лірычнай гераіні патрабуе адпаведнай асэнсаванасці, калі чалавек судакранаецца з дыстарманічнымі і хаатычнымі пачуццямі душы, якія прыводзяць часта да апатыі і надрыву. І змірыцца з такім станам рэчаў немагчыма істоце з Божай іскрынкай, для якой такое накіраванне становіцца вызносным, бо ўсё гэта супрацьстаіць жыццю. Нездарма ж у тэксце прысутнічае зварот да адрасата, які "звясціў бы нябёсы // пра адсутнасць... жыцця". Шматкроп'е, што стаіць перад словам "жыцця", гаворыць як аб непрадказальнасці такога працэсу, так і аб яго неканчатковасці і незвершанасці. Гераіня верша ў стадыі руху і пошукаў, бо на пачатку твора гаворыцца аб "горы ўзрванае цішы", "горадзе старога памяці". Усё ж такі ёсць самаадчуванне бяды ад такога становішча, калі "старая памяць" зберагае гармонію і парадак, свет і дабрыню. І "апраметная здань" (свядома ў вершы не гаворыцца слова "душа") — гэта толькі адно з вялікіх захворванняў чалавечага духу.

Лірычная гераіня страціла адчуванне каштоўнасці быцця і цяпер толькі "апраметная здань" пачынае самалюбаванне, калі дэманічная істоца смакуе сваю сілу. Але гэта далёка не Боскае. Усё, што можа гэтая цёмная натура, гэта — "змяніць ход часу" і "звясціць пра адсутнасць... жыцця". Але ўсё гэта магчыма сумясціць толькі ў адным чалавеку (у кантэксце верша — гэта, хутчэй за ўсё, каханне). Само каханне можа выліцца ў неўтаймавальную і сляпую страць, калі

на першы план пачынае выходзіць дзікая стыхія рэальнасці. Часта фрэйдзісты і неафрэйдзісты агажамлівалі каханне са смерцю, беручы пад увагу не зусім справядліва толькі разбуральны бок гэтага светлага ў сваёй аснове пачуцця. Відаць, гераіня верша судакранулася з найгоршым варыянтам кахання, што і дало магчымасць выказаць ёй такія "чорныя" думкі, якія трэба ўспрымаць як крык адчаю і як неабходнасць змяніць існуючае. Тым больш, што пошук і парыву да гэтага ў тэксце твора вельмі адчуваецца.

І не трэба думаць, што Таццяна Нілава паэтэса толькі дэманічнай і цэнявой пльыні быцця. Неадназначныя ўражанні выклікаюць наступныя радкі:

Ратуюць свет Любоў і Дабрыня, І Міласэрнасць, сцяпяя ў чаканне.

Як сэрца стогне — збудзеца быццё. Як сэрца стане — вырай прасвятліцца. Мастацтва нараджае пачуццё, Бо Пачуццё павінна нарадзіцца...

Менавіта Пачуццё з вялікай літары (як у творы), асвечанае Любоўю, Дабрынёй, Міласэрнасцю, і ўратае свет ад цяжару нязноснай рэфлексійнасці і пачуццёвасці як у жыцці, так і ў мастацтве. Пазыя, якой бы высокамастацкай і высакаякаснай яна ні была, павінна арыентавацца на Боскае ў чалавеку, бо інакш яна страчвае духоўнае апірышча.

Варта зазначыць, што кніга пазыі Таццяны Нілавай "каханнецэнтрычная". Гэта адчуваецца ў многіх вершах. Паэтэса ўпарта і мэтаймкнёна медытуе:

У выніку становіцца на ўзровень веры:

я веру, я веру, я веру ў тваё каханне.

Для паэтэсы характэрны не рацыянальна-адмысловае спазнанне свету, а глыбока падсвядомае, інтуітыўна-ірацыянальнае пранікненне ў сутнасць рэчаў. Каханне якраз і не падаецца лагізаванаму, строгаму досведу.

Гераіня паэтэсы паўстае перад намі мудрай, бо яна лічыцца з самай рэальнасцю жыцця і пачынае разумець кожную яго драбніцу. Яна адчувае непаўторнасць кожнага чалавечага лёсу ("У кожнага — былое"). І якая святланосная аўра вакол яе, калі "сонечная раница ў пакоі" выклікае ў яе такое Боскае натхненне, столькі энергіі і пачуцця, калі "ніколі не прыдумаць лепш". І гэта сам апафеоз быцця чалавека:

Як пачуццё рэальнасці, рэальнасць — пачуццё, ні больш ні менш.

У кожнага — былое.

І нам ніколі не прыдумаць лепш за сонечную раницу ў пакоі.

Таццяна Нілава тонка разумее таямніцу і прыроду творчасці, калі гаворыць у адным са сваіх вершаў: "Я — няпэўнасць натхнення". Адразу ж узгадваюцца словы Шылера ў яго лісце да Гётэ: "Адчуванне ў мяне напачатку з'яўляецца без пэўнага і яснага прадмета; ён ствараецца непасрэдна ў далейшым. Нейкі музычны лад душы папярэднічае ўсёму, і толькі з яго вынікае ў мяне пазытыўная ідэя". Працэс творчасці — загадкавы феномен. На першы план выходзіць бессвядомае, ірацыянальнае, інтуітыўнае сілы.

Музыка душы Таццяны Нілавай узнікае з глыбінных сфер духу. Інтуіцыя судакранаецца часта са сваёй супрацьлегласцю — свядомацю — і за кошт гэтага толькі ўзбагачаецца. І свабода волі праяўляецца праз такі выбар: "свабодны разлік у неба". Як бачым, розум у паэты прысутнічае пры пачуццёвай трансфармацыі інтуітыўнага. І толькі такая лучнасць дае свой плён. Пазытыўная ідэя ўзнікае ўжо на ўзроўні свядомага, калі задзейнічаны ўсе патэнцыяльныя душэўныя сілы. І тут мы можам гаварыць пра такую з'яву як "розум інтуіцыі". І менавіта ў такіх радках (свядома не гаворым — у вершах) найбольш поўна праяўляецца лепшая творчая энергія маладой паэтэсы. Бо калі ўзяць чатырохрадовае, што папярэднічае прыведзенаму намі вышэй у межах аднаго верша, то такія практыкаванні выглядаюць проста блонзерствам:

Веру ў Вечнае: валяр'янк! ці на рэйкі, ці ў Навінк,

ці ў male'аўскія каханкі, ці ў выдатнічы-малайчынкі...

Навідавоку гульня (мэнавіта гульня) у постмадэрнізм. Мы маем перад сабой набор пустых і супярэчлівых фраз. І адразу хочацца спытацца: а пры чым тут тады радкі "Веру ў Вечнае", калі побач стаіць "ці на рэйкі", "ці ў male'аўскія каханкі". Такая "Вечнасць" праз гэта толькі прафануецца. Ды і ці "Вечнасць" гэта? Тут мы бачым толькі гучнае слова для такой недарэчнай гульні. І там, дзе паэтэса бяздумна гуляе словам, становіцца ў "найноўшую позу", там мы маем перад сабой фрэйдзісцкі практыкум для дарослых. Тут ужо трэба падключыць псіхааналіз для даследавання такога роду творчасці. Здаецца, з аднаго боку быццам бы экстравагантна і нязвыкла, а з другога, калі глыбока ўдумацца ў сэнс сказанага, дык проста пачварна. І як мы можам успрыняць, напрыклад, наступныя "адкрыцці":

Вось так: згвалчу — і не ўбачу, як ён, бы малое дзіця, нахіліўшы галоўку, жласна так плача. І вось я — кат.

Перад намі паўстае вобраз такога монстра, што выбірае сабе ахвяру. І не трэба тут шукаць вялікага падтэксту, бо яго проста няма. Верш быццам бы цікавы з-за сваёй нечаканасці і аголенай шчырасці. Але гэтае камернае практыкаванне варта было б пакінуць для свайго ўласнага дзённіка ці альбому, калі яно нечым каштоўнае для паэты.

Вось, напрыклад, і верш пра Янку Купалу зноў нагадвае нам той жа набор гучных і нягучных фраз, кідкіх і някідкіх метафар. Банальнасць і прафанасць у творы мяжуе з цікавым інтуітыўным азэрэннем. У цэлым тэкст па-мастацку досыць няроўны. І гэта таксама выдаткі імкнення паэты быць найноўшай.

Таццяна Нілава цікавая іменна ў сваёй арганічнай і цэльнай светлай іпастасі, а не там дзе выяўляюцца дэманічныя і цёмныя бакі чалавечай падсвядомасці, розныя фобіі. Там — дзе яна не гуляе ў мастацтва, а жыве і дыхае мастацтвам; там — дзе "няпэўнасць натхнення" дае свой вельмі пэўны ўзровень духу. Хочацца бачыць паэтку з яе пазытыўнай эстэтычнай праграмай: "я веру, я веру, я веру", а не з дэманічнай экзальтаванасцю і пошукамі псеўдамастацкага кітталту. І назва зборніка пазыі "Тотыка тонкіх падманаў" быццам бы і апраўдвае такія творчыя высілкі. Але ёсць і іншая тонкасць — эмоцыі і пачуцця, што яскрава прадэманстравана ў гэтай кнізе, калі аўтарка пераводзіць сваю знакамітую "няпэўнасць натхнення" ў пэўнасць высокамастацкую, калі эстэтычны аб'ект Таццяны Нілавай становіцца ўжо арэфактам нашай літаратуры.

Зміцер САНЮК

Мы паспрабуем разгледзець творы В. Куртаніч з пазіцыі гендэрнай паэтыкі, а таксама паразважаем над свабодай выбару для жанчыны ў сучасным грамадстве, культуры і мастацкім свеце пісьменніцы.

Што тычыцца В. Куртаніч, то, бясспрэчна, яна выбірае свабоду творчасці, самавыяўлення. І гэта натуральна на пачатку XXI ст., калі жанчыны-творцы маюць усе падставы і ўмовы для таго, каб эксперыментавалі са словам, ствараць сваю мадэль гендэрных узаемаадносін, міф пра сучасных мужчын і жанчын. Пры гэтым пісьменніцы, на думку Г. Кісіліцынай, "усё часцей паўстаюць супраць паблажлівасці ў адносінах да іх як творцаў".

Гераіні твораў Вольгі Куртаніч — жанчыны, якія ў пэўны перыяд жыцця з шэрага самых розных прычын апынуліся на раздарожжы, перад выбарам. Іх вызначае нестабільнасць у прыватным жыцці і адносна стабільнасць у прафесійнай дзейнасці. Таму і выбар іх менш за ўсё звязаны з сацыяльнымі праблемамі (яны, як правіла, прадстаўніцы творчых прафесій — мастацтвазнаўца, журналістка, пісьменніца), а больш тычыцца іх асабістага жыцця. А яно, як правіла, падае не так многа варыянтаў. Часам гераіні выбіраюць адзіноту, часам каханка, вернага сябра і ахоўніка ў адной асобе. Усе яны шукаюць каханне, пры гэтым пажадана ўзаемнае і на роўных, і вельмі баяцца яго збыцця з бязлітасцю адзіноты. Баяцца "прыліпці" да некаханана, прыняць каханне без узаемнасці. У іх, нягледзячы на ўзроставую разбежку, а яна вар'іруецца ад 22 да 39 гадоў, маецца адмоўны жыццёвы вопыт адносін з мужчынамі, таму яны вельмі асцярожныя і імкнуцца размяжоўваць прагу кахання,

Што выбірае сучасная жанчына?

Кніга Вольгі Куртаніч "Залюстрэчка для Алісы" — гэта праява новай жаночасці? Тварэнне міфа пра новую / сучасную жанчыну? Гульня? Хутчэй за ўсё, і першае, і другое, і трэцяе. Адказаць адназначна немагчыма. І. Шаўлякова, напрыклад, лічыць прозу В.Куртаніч "фармаю супраціву эпосе і адначасова пэўным выклікам мастацкаму канону айчыннага — грунтоўна-салідна-прыстойнага — "прыгожага пісьменства".

жарсць і сапраўднае каханне, адрозніваць апошняе ад "жаночай слабасці", ад патрэбы адчуваць сябе маленькай дзяўчынкай, якую пашкадуюць, сцэняць, накіруюць.

Гераіні асуджаны на няпэўнасць, адзіноту, вечны пошук, з прычыны таго, што ў мастацкім свеце пісьменніцы побач з нетрадыцыйнай жаночасцю не пададзена нетрадыцыйна мужчынскасць. (Маецца на ўвазе разбурэнне стэрэатыпаў ва ўспрымання жанчыны, яе ролі ў сям'і, грамадстве і выпрацоўка новых адносін да яе з боку мужчыны).

У гэтым кантэксце варта ўзгадаць прозу Л. Рублеўскай (апоўнеці "Сэрца мармуровага анёла" і "Пярспіёнак апошняга імператара", раман "Золата забытых магілаў"). Гераіні гэтых твораў знаходзяць сваё шчасце менавіта таму, што тут прадстаўлена і нетрадыцыйная мужчынскасць. Яна праяўляецца ў тым, што героі не назалююць сваім апыкунствам, не ставяцца да жанчыны з пазіцыі старэйшага, разумнейшага, мацнейшага, не абмяжоўваюць асабістую свабоду жанчыны і прызнаюць за ёю права на творчасць. Не спрабуюць "уціснуць" жанчыну ў рамкі традыцыйнага вобраза жанчыны-захавальніцы дамашняга

агменню. Менавіта супраць замацаваных палавых роляў у сям'і, а найперш ролі хатняй гаспадыні, якая з'яўляецца "сімвалам шчасця для многіх знаёмак" паўстаюць гераіні Вольгі Куртаніч.

Жанчыны, створаныя пісьменніцай, застаюцца на раздарожжы нават зрабіўшы свой выбар:

Аліса ("Залюстрэчка для Алісы"), абраная дзеля высокай мэты — нараджэння новага месці, выбар свой робіць пад уздзеяннем ін'екцыі, "цёмнай даўкай вакасі", гіпнозу. Гэты выбар вымушаны, неспяродомы, таму няма ніякіх гарантый таго, што ён доўгатэрміновы.

Караліну Цвікевіч ("Эдэм пачынаецца летам") не цікавяць добранадзежныя ў прынятым, традыцыйным сэнсе слова мужчыны (вобраз Васіля). А можа, палюбога. Бо прадлісваюць гераіні сваім стылем жыцця пэўны стэрэатып паводзін, традыцыйную ролю жонкі — хатняй гаспадыні, якой яна настойліва пазбягае. А мужчыны самадастатковыя, таленавітыя, цікавыя (вобраз Стэфана), як правіла, не свабодныя. Так, закаханая Караліна ў хуткім часе даведваецца аб існаванні жонкі Стэфана. Эдэм страчаны...

Трыццацідзецігадовая Яніна Луцэнка ("У прымак самоты, у

звонны адчай"), не зважаючы на "пакутлівы боль самааналізу", выбірае "будучае кароткае шчасце" з пяцінаццацігадовым Сяргеем, а не стабільнасць, прадвызначанасць з дарослым мужчынам (вобраз Лявона). "Я хачу падарыць каханне гэтай юнаку..." — такім чынам тлумачыць свой выбар жанчына.

У выніку, кожная з жанчын знайшла тое, што шукала. Але няма адчування так званай *happy end*'у і ўпэўненасці ў тым, што гераіні ішчаслівыя і што чарговая сувязь будзе апошняй, ці хаця б доўгатэрміновай. Хуткалінасць сучаснага жыцця не пакідае часу для кахання, яно не паспявае выспець, спраўдзіцца. Таму з ім так лёгка развітацца і пашукаць новае, больш перспектыўнае ці больш сапраўднае. У выніку каханне становіцца фантамам, няспраўджанай марай (даўно стала перажыткам кахаць усё жыццё і памерці ў адзін дзень). Тым не менш, становіцца ёсць нават у такім стылі жыцця жанчыны. Яна перастае пазбягаць балючага вопыту экзістэнцыяльнай свабоды і адказнасці, а ў выніку, згодна з С.дэ Бавуар, перастае прымаць ролю ахвяры, навязаную ёй патрыярхальным грамадствам. Яна сама выбірае і сама адказвае за свой выбар, паўстаючы такім чынам супраць мужчынскіх стра-

тэйгі розных узроўняў па ператварэнні жанчыны ў аб'ект. Спрабуе заняць "мужчынскае" месца ў адвечнай апазіцыі мужчынскае "жаночае". У плане задавальнення сваіх сексуальных жаданняў жанчына становіцца роўнай мужчыну (узаемазалежнасць полаў). Яна можа спаталіць сваю жарсць, калі і з кім сама пажадае. Вырашае, каго адорваць сваім пачуццём, не ўлічваючы той факт, нясе гэта ёй душэўнае заспакаенне, стабільнасць, палётку, ці не. ("У прымак самоты, у звонны адчай"). У акце адорвання жанчына не толькі выконвае мужчынскае жаданне, але і задавальняе сваё асабістае.

Любы мастацкі тэкст, мастацкая рэальнасць у большай ці меншай ступені ўсё ж адлюстроўвае рэальнасць жыццёвую (і светаадчуванне аўтара). У дадзеным выпадку — дакументуе гендэрныя стэрэатыпы пэўнага грамадства ў пэўны час. Жанчыны Вольгі Куртаніч, нашы сучасніцы, не падаюцца шугучнымі, прыдуманымі. Іх унутраны свет, хоць у многім і супярэчлівы, даволі зразумелы і сучаснікам і, па сутнасці, адлюстроўвае змены ў гендэрных праяўленнях полаў сучаснага грамадства, патрабаваннях полаў у адносінах адзін да аднаго. Можна адзначна сцвярджаць, што ў грамадстве адбываецца змена парадыгмы полаў ці, калі можна так сказаць, дыфузія паняццяў "мужчынскасць-жаночасць". Пра гэта і вядзецца расповед у творах Вольгі Куртаніч.

Таццяна ФІЦНЕР

Іван
ЛАГВІНОВІЧ

корані дуба.
Больш паўстагогдзя
ад таго часу
на гэтым полі
ад'ячмянела,
адаўсянела
і аджытнела;
а ўсё вякуюць
дуб пры гарозе,
камень над дубам —
прошча сяльчанаў,
месца сустрэчы
з ценямі прадкаў.

Птушка Міласць

Мне б найве дайсці
да таго таямнічага грэва,
што здалёк гэтак вабіць
у казачных марах і снах...
Між высокіх галін,
для святых ацяляючых спеваў,
птушка Міласць каплічку
звіла з залатога руна.
Ад заходніх і ўсходніх
гурманліва-шкодных павеваў,
ад грахоўных спакусаў
мяне ўратавала б яна.
Але я заблукаў...
Не ступіць
мне ні управа, ні ўлева:
з аднаго боку прорва,

з другога — глухая сцяна.
А наперадзе — хмара
з грымотна-агучаным гневам
страшыць дзідай, падобнай
да той, што была ў Лангіна!
І я мушу вяртацца да сквера,
дзе згвалчанай дзевай
ціха плача бяроза
і моліцца Небу за нас.

Падбіраючы ноты
для кроплевых звонаў
і стукаў,
ад сябе страхі-жахі
і змрочныя думкі ганю.
Навальнічная хмара
ў грымотна-маланкавых
муках
нараджае вяселку
прыгожаму летняму дню.

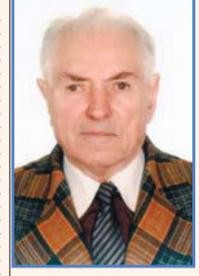
Да самоты мукаю прыкуты,
аздабляю вершам
шэры будзень.
І няхай за творчыя пакуты
моцны сон узнагародай будзе.

Лангін, паводле падання, пракалоў
дзідай бок укрыжаванаму Хрысту.

Да жанчын заляцацца —
не твая гады:
я цяпер на апошняй
жыццёвай гарозе...
Наматаю на палец
прамень залаты
заручальным пярсцёнкам —
на вернасць бярозе.

Прошча

Подем дарога,
дуб пры гарозе,
камень над дубам.
Трэба спыніцца,
думкі аздобіць
згадкай шчымлівай.
Тутака ўлетку
мы ў сорок шостым
адпачывалі:
бацька — на камені,
я — на ўкарэлым

Міхась
МАМОНЬКА

13 студзеня Міхасю Мамоньку
споўнілася 80 гадоў.
Рэдакцыя "ЛіМа" шчыра віншуе
шаноўнага юбіяра, зычыць яму
здароўя, доўгіх гадоў жыцця і
плёну ў творчасці!

У старасці

Як стамлюся —
Прысяду
На ўскрайку зямлі.
Пратру
Свае вочы расой
І вечны блакіт удыхну,
Што пахне
Шчымлівай вясной.
Жыццё маё
Подем цвіло,
Неба
Паіла душу.
Я сёння,
Укленчыўшы,
Бога сумленна прашу:
Каб старасць
Сонцам глядзела,
Думкі
Свабодай жылі,
І сэрца у далях не мела,
І людзі
Са мною былі.

У выгнанні

Хацеў бы я,
Хоць на імгненне
Суняць боль,
Слязою растапіць,
Разагрэць
Збалелыя грудзі.
Ступіць нагою
На сваю зямлю,
Як усе людзі.
Абняць яе
І цалаваць,
Цалаваць,
Цалаваць
За ўсё жыццё,
За ўсе гады
Выгнання.

Помніцца дарога

З усіх зямных дарог
Адзіная,
Якая ад Бога,
Як дзень,
Як век,
Як лёс.
Чаканая,
Любяная —
Дарога на зямлю з нябёс.

Я нарадзіўся ў дзень такі:
Завая,
Мароз трашчаў у плоце,
Нібыта плакалі вякі
І ўсё гуло
На высокай ноце.
І зоркі
Адчайна звянчалі мой лёс
З болем,
З трывогай...
Што ні крок —
То да слёз.

Яўген
ГАРАДНІЦКІ

Цябе тут таксама любілі,
Вячорнай, завейнай,
трывожнай парой...

Узнесены ўгору прасцягі,
Куды так ірвецца душа
У пошуках вечных працягу,
Якога пакуль не знайшла.

І пространь
бязвідная гэта
Заўжды захінута
заслонай смугі.
Заледзянела
глыбінная Лета.
У гурбах высокіх яе берагі.

Пышнакрона расцвітае лета
Над спляценнем
звалітых сцяжын,
Быццам песня
даўняга паэта,

Што свой век прапеў,
а не пражыў.

Удагонку ветравяем
і залевам,
На быцця няўстойлівай мяжы
Штосьці там
наіўна палымнее
Скрозь сатлелья
няўзнак лаўжы.

Дзе яна,
нясходжаная мэта,
За якім узгор'ем,
адкажы,
Тая непрыкметаная кветка
Нейчай несустрэтае душы?

Летам мы усе,
як ёсць, паэты.
І свае знаходзім міражы...
Вось ізноў
яснее па-над светам...
Далячынь разгорнута ляжыць.

Раскрыцце азяблыя крылы...

Памяць мацней за ландшафты,
дарогі, палацы, узгоркі,
аркады, масты.
Хоць яна,
нібы свечка пад подыхам ветру,
так лёгказгасальна,
абрыўна, нібыта матыў
той песні,
якая не будзе гапета.
Завейная памяць,
узвейная памяць...
Застанецца ўрэшце
бясконца роўнядзь,
як памяці нашай
агульны партрэт,
дзе сцёрты ўсе
выпадковыя рысы.

Снягі зацяршылі
нашы прагалы.
Салдаты, салдаткі...
і чыйсьці з надзеяй пагляда.
І век, не сказаць,
каб паганы.
Ты ў гэткаму, лютаму,
ўсё-такі рад.

Вяртацца
з вандроўкі нялёгкай,
Абтросшы ад ног сваіх прах,
нібы пыл...
У сэрца прамою наводкай
Табе ён таксама
бязлітасна біў.

Раскрыцце азяблыя крылы,
Анёлы, ў палёце
над жорсткай зямлёй!

Фота Уладзіслава Басько

Гульня ў паэзію

Наталля НАРУТОВІЧ

Апавяданне

дыходзіць да яго, і па твары — плясь! Ці не, не да яго, а да мяне, і мне па твары — плясь!

Смех разбіраў мяне ўсё болей і болей. Пагулялася ў паэзію! Так хацелася прыгожага і трагічнага, а атрымала банальнае і пошлае. Паганенькі, карацей, атрымаўся вершык.

Ён пазваніў мне праз паўгода. За гэты час са мной паспела здарыцца столькі, колькі не здаралася за пяць гадоў свабоднага ад бацькоўскага нагляду жыцця ў сталіцы. Словам, я дала сабе абяцанне не шукаць з ім сустрэчы і рабіла ўсё, каб абяцанне тое выканаць. Ён размаўляў са мной так, нібыта паміж намі нічога не адбылося, нібыта мы бачыліся ўчора — нібыта ён мае права не прасіць прабачэння за тую бездань даўжынёю ў паўгода няспынна-распачнага чакання, у якой ён мяне пакінуў. А самае паскуднае было ў тым, што я адразу ж зрабіла выгляд, нібы ўсё яно сапраўды так — паміж намі нічога не адбылося, мы бачыліся ўчора (ну, можа, пазайчора) і, вядома, ён мае права...

— У мяне ёсць для цябе падарунак. Я напісаў апавяданне.

— Пры чым жа тут мая персана? — нібыта нічога не разумеючы, перапытала я.

— Пры тым, што яно прысвечана табе. Яно пра цябе.

Ён прапанаваў сустрэцца ў той жа няўтульнай кавярні, у мяне не хапіла цяпершняга спазніцца. Ды я не думала пра гэта, думкі былі занятыя адным — ма-ра збылася, я стала яго гераіняй. А значыць, усё было правільна. Ён урачыста паклаў перада мной тоўсты часопіс, я глянула змест і разгарнула старонку з яго прозвішчам.

Гульня ў паэзію

Алеся прыходзіла да мяне штотыдня, амаль заўсёды — у аўторак. Заходзіла ў рэдакцыю нібыта па справе, прыносіла свае вершы ці вершы каго-небудзь са знаёмых, прыносіла навіны, вяртала кнігі, што я даваў ёй пачытаць, аднойчы прынесла маю кнігу і папрасіла аўтограф. Зачэпка была заўсёды, я, канечне ж, сам сабе пасміхаўся з гэтага — мы разумелі, што проста хочам адно аднаго бачыць, — але быў ёй удзячым за кемлівасць — бо мы разумелі і тое, што ніколі ў тым не прызнаемся. Алеся не папрабавала ад мяне прызнання, але гэтымі сваімі штоаўторкамі прыручыла мяне да такой ступені, што я на гэты дзень ніколі нічога не планаваў і ўсіх папярэджваў, што ў аўторак буду страшэнна заняты. Я прысвячаў ёй цэлы дзень — спачатку мы сапраўды абмяркоўвалі вершы, я далікатна рабіў заўвагі, яна далікатна не пагаджалася, мы спрачаліся з хітрымі ўсмешкамі на вуснах, якія меліся выказаць разуменне таго, што гэта толькі

гульня, нам проста хочацца быць разам, і калі ўжо мы не можам размаўляць пра гэта, то зрэшты ўсё адно, пра што размаўляць, хай сабе і пра паэзію. Пасля мы ішлі прагуляцца ў парк Горкага — у месца люднае, дзе і я, і яна маглі сустрэць знаёмых, каб не ўзнікаў спакусы дакранацца, цалаваць і казаць праўду... таму што мы пра гэта пастаянна думалі. Алеся не пыталася ў мяне пра маю сям'ю, я не пытаўся, ці мае яна якога кавалера. Правілы гульні былі прынятыя даўно — ці не з таго аўторка, калі я па тэлефоне запрасіў яе зайсці ў рэдакцыю, — і ніколі не парушаліся...

Старонка скончылася, я падняла вочы і здзіўлена паглядзела на яго.

— Ну, як? — усміхнуўся, не зразумеў ён.

— Але ж я не пішу вершаў.

— Сонейка маё, гэта...

— І ніколі не пісала. І не хадзіла да цябе ў рэдакцыю па аўторках, і мы ніколі не гулялі па парку Горкага, — я вымаўляла ўсё гэта амаль праз слёзы, з нянавісцю глядзячы на часопісную старонку. Я не стала гераіняй, гэта апавяданне было напісана не пра мяне, а значыць, усё было няправільна, усё было дарэмным за гэтыя паўгода, і ён не меў права казаць, што ў яго ёсць для мяне падарунак.

— Ну, ведаеш, калі б пісьменнікі ніколі не маглі адступаць ад рэчаіснасці... — пакрыўджана пачаў ён.

Я разумела, што ён хоча сказаць, разумела, што ён па-свойму, па-пісьменніцку, мае рацыю, але не магла гэтага слухаць...

— Пісьменніцкая праўда тут ні пры чым! — ледзь не крыкнула я. На нас пачалі азірацца людзі за суседнімі столікамі, я пацішыла голас: — Я не хацела разменьваць каханне на друкаваныя старонкі... прыгожай мані. Я даравала табе паўгода маўчання толькі ўчора, калі пачула твой голас, калі ты сказаў, што напісаў пра мяне апавяданне. Але гэта апавяданне не пра мяне, ты падмануў.

Ён быў агаломшаны, уражаны, разгублены. Ён чакаў ад мяне ўдзячнасці і захаплення, а цяпер не ведаў, крыўдаваць ці прасіць прабачэння. Магчыма, калі б я на самай справе пісала вершы, я б яго зразумела.

— Алеся... хіба так цяжка было хаця б імя маё захаваць?

— Я не думаў, што ты на-самрэч... што для цябе так важна будзе... — вінавата зазіраў ён у вочы. — Ну, хочаш пойдзем пагуляць у парк? Хочаш? Сёння аўторак, мы можам зрабіць праўдай маю выдумку.

Мне раптам стала няёмка перад ім. Чаго ўсхадзілася? Чым ён мяне пакрыўдзіў? Што ўвогуле за глупства вярзу: імя не тое і не паэтка. Смешна. Баліць жа зусім не гэта. Мне ж і нецікава было, што ён там напісаў, я проста страшэнна па ім сумавала, баялася,

што ён больш не захоча мяне бачыць. Я гатова дараваць яму і год, і дзесяць год маўчання, абы толькі зрэдку апынацца з ім побач. "Давай жа, прызнайся яму, скажы праўду", — утаворвала сябе.

Я перагарнула пару старонак і пачала чытаць наўздагад з сярэдзіны нейкага абзаца:

... Мне здавалася, што нашае маўклівае паразуменне будзе доўжыцца бясконца, што Алеся ніколі не зробіць спробу парушыць правільны гульні, ніколі не дакранацца да мяне, і я не прачытаю ў яе вачах адчайнага жадання быць бліжэй — нават коштам развітання. Але я памыляўся, памыляўся, бо не хацеў, баяўся страціць яе. А тое, што гэта адбудзецца, калі я прачытаю ў яе вачах тое самае жаданне, што гульні на новых правілах у нас не атрымаецца, — я ведаў. Можна, быць, яна не ўсё зразумела — маладосць пагманвала яе верай у вечнасць, а я — цалуючы яе вочы, вусны, валасы, рукі — не адважыўся прызнацца, што гэта нашая апошняя сустрэча — не таму, што яна стане для мяне нецікавай, а таму што сама больш не захаце мяне бачыць: боль будзе мацнейшым за радасць...

— Ах, вось у чым справа. Ну, гэта ўжо амаль пра мяне. Хаця не, лухта і гэта. Я хацела цябе бачыць. Проста табе зручней было так думаць: не буду трапляцца на вочы, не буду дзяўчыне вярэдзіць сэрца. Як зручна часам пагуляць у высакароднасць, праўда?

Яго супакоіў і падкупіў мой разважлівы тон і ўсмешка. Ён, мабыць, цяпер пагадзіўся б з усім, што скажу, толькі б не паўтарылася не зразумелая яму істэрыка.

— Магчыма, я не думаў пра гэта.

— Думаў. Не думаў бы — не напісаў, — я загарнула часопіс. — Гэта не для мяне падарунак, гэта для цябе апраўданне.

— Ты не будзеш дачытваць?

— Не буду, — так шкада стала, што ён нічога-нічога не зразумее і пакіне сабе толькі выснову аб няўцямнай жаночай логіцы, і я ўсё-такі вырашыла прызнацца: — Ведаеш, я не паверыла табе ўчора, калі ты сказаў, што напісаў апавяданне.

— Чама? — шчыра здзіўіўся ён.

— Я спадзявалася, што гэта толькі зачэпка, ну, алегорыя, калі хочаш, а насамрэч ты проста захацеў са мной сустрэцца. Таму калі ты паклаў перада мной часопіс, я ледзь не расплакалася ад расчаравання: ты і праўда напісаў апавяданне, і ад мяне чакаў ацэнкі, а не... Карацей, Алеся тут ні пры чым. Прыгожае беларускае імя. Добрае апавяданне. Дзякуй.

Я паднялася з-за століка і пайшла да выхаду. На клятчатым абрусе, паміж філіжанкай недапітай кавы і белаі ільняной сурвэткай застаўся ляжаць падораны мне часопіс.

"Ну, не атрымалася з мяне тургенеўскай барышні — наўнай, узнёслай і сарамлівай. Такой, як ён чакаў", — думала я, разглядаючы фотаздымак шчаслівай сямейнай пары, што стаяў на паліцы невялічкай шафкі насупраць ложка.

Прайшло ўжо амаль паўтары гадзіны, як я апынулася ў чужой кватэры і чужой спальні, і згрызоты сумлення мяне не мучылі.

...Мы сустрэліся ў не вельмі ўтульнай кавярні на плошчы Перамогі, выконваючы нейкі не намі завезены рытуал. Я адразу ж зразумела, чаго ён ад мяне чакае — наўнасці, узнёсласці і сарамліваці, ён чакаў, што я буду чырванець ад яго слоў і дотыкаў, буду апускаць вочы долу, стоена ўздыхаць, але пры ўсім гэтым, мае вочы, канечне, будучы свяціцца шчасцем яго прысутнасці побач. Толькі з такімі паводзінамі я магла б стаць гераіняй яго твора. А мне так гэтага хацелася!.. Тады мне здавалася нават, што толькі гэтага.

А таму шчыра імкнулася ствараць вобраз той самай тургенеўскай барышні, але чым больш імкнулася, тым менш у мяне атрымлівалася. Нейкае дурное блазнаванне ўвесьчасна падбівала мяне на нахабныя жэсты і не менш нахабныя словы. Чырванець давалася яму.

Урэшце, калі рытуал галантнага заляцання быў выкананы, ён, нібы між іншым, сказаў:

— А мае ўсе на вёсцы.

Я адразу зразумела — гэта код, пароль, праверка сувязі. Мае — гэта жонка і дачка. Ён прапанаваў. Для таго, каб адмовіць, мне варта было сказаць нешта кшталту "ну, так, на вёсцы цяпер, мабыць, фэйна, я вось таксама збіраюся бацькоў наведваць, а то даўно не была, нават неяк сорамна..." і гэтак далей. Для таго, каб згадзіцца, дастаткова прамовіць толькі:

— Дык ты цяпер зусім адзін?

Натуральна, я скарысталася апошнім варыянтам. Мне ж так хацелася стаць яго гераіняй! Ён усміхнуўся, проста глядзячы мне ў вочы. Я вытрымала позірк і ўсміхнулася ў адказ. Гэта было падпісанне дамовы.

Пасля таго, як сэнс сустрэчы быў высветлены, мы пачалі гутарыць пра літаратуру. У размове з пісьменнікам гэта своеасабліва даніна ветлівасці. Ува мне зноў прачнуўся блазан — так захацелася сказаць што-небудзь кепскае пра яго апошні раман, каб праверыць, што там у яго з амбіцыямі непадлеглага крытыцы гена. Праўда, у мяне хапіла розуму (ці меркантильнасці) сябе стрываць. Я памятала два залатыя правілы жанчыны-філолага: калі не хочаш пакрыўдзіць мужчыну — не крытыкуй яго паводзіны ў ложку, калі не хочаш пакрыўдзіць пісьменніка — не крытыкуй яго творы.

На маё шчасце, размова гэтая была пазбаўлена ўзнёслага пафасу, пра сваіх калег-пісьменнікаў і пра свае ўласныя творы ён разважаў з добрай доляй іроніі... упэўненага ў сваім таленце чалавека. Зрэшты, пры мне ён ніколі не размаўляў сур'эзна і ўсе мае спробы прызнання ў каханні пераўтвараў у жарт.

У машыну сядалі моўчкі і, пакуль не зайшлі ў кватэру, не вымавілі ні слова.

Ён замкнуў за маёй спінай дзверы, прыціснуў мяне да сцяны ў вітальні і — упершыню за вечнасць майго да яго кахання, упершыню за бясконцасць майго чакання яго блізкасці — спешка, нецярпліва, па-дзяжурнаму пацалаваў, так жа нецярпліва сцягваючы з мяне спадніцу.

...Я паставіла на месца фотаздымак, азірнулася на скамечаную прасціну на ложку. Заплюшчыла вочы, узгадала і расплакалася. Чама? Не ад усведамлення таго, што мой каханы мужчына ніколі не пусціць мяне ў сваё жыццё нікуды далей за гэты ці які іншы ложка, не ад шкадавання аб здзейсненым граху, не ад прадчування доўгага расстання. Не, мне раптам стала агідна, так вось агідна-крыўдна, што я не здолела служыць свайму каханню, што нарэшце здрадзіла яму, апынуўшыся тут, бо прыйшла да чалавека, якога кахаю, а сыходзіць буду ад чалавека, які не кахае мяне.

Пачала хутка апранацца, каб паспець сысці да таго, як ён выйдзе з душы, каб не бачыць яго зваблівай усмешкі, каб не чуць, як ён будзе хлусіць мне сваім аксамітным голасам — імкнучыся пакінуць сабе магчымасць прынамсі адной такой жа сустрэчы. Ведала яго аксамітнай мане паверу, што, вар'яцеючы ад чакання, буду гіпнатызаваць тэлефон, што, не дачакаўшыся, буду званіць сама і зноў слухаць тую ж лагічную ману пра занятасць і важныя сустрэчы.

"Толькі б паспець, толькі б не выбег услед..." — ліхаманкава думала, ужо забягаючы ў ліфт.

Я паспела. Выбягаючы з пад'езда, ледзь не збіла з ног жанчыну. Яна раздражнёна паглядзела на мяне, але, заўважыўшы мае заплаканыя вочы, нічога не сказала. Чамусьці мне падаўся знаёмым яе твар, і, каб адцягнуць сваю ўвагу ад галоўнага, я пачала напружана ўзгадваць, дзе магла яе бачыць. Нейкая здагадка круцілася ў галаве, але я ўсё ніяк не магла яе спыніць і расчытаць. Недзе ж зусім нядаўна... толькі з іншай прычоскай... і чорна-белая... Фотаздымак! Гэта яна была на фотаздымку! Гэта яго жонка!

Мне стала смешна. Хацела стаць гераіняй яго твора — а мела цалкам рэальны шанец стаць гераіняй сэр'ёзнай сцэны. Я ўявіла: "Дарагая, гэта зусім не тое, што ты падумала. Я табе ўсё растлумачу!" А яна па-

Прафесія найноўшага часу

Вядомыя брэсцкія тэатральныя мастакі Віктар Лесін і Таццяна Карвякова неўзабаве адзначыць 30-годдзе свайго творчай дзейнасці. У Брэсцкі тэатр драмы і музыкі імя Ленінскага камсамола Беларусі яны прыйшлі адначасова — пасля заканчэння Ленінградскага дзяржаўнага інстытута тэатра, музыкі і кіно. А першыя пастаноўкі вядомых сёння сцэнографу датуюцца 1978 і 1979 гадамі, калі яны былі яшчэ студэнтамі. Кожны з іх мае адметны почырк.

Сцэнаграфіі Віктара Лесіна ўласцівыя жывапіснасць, актыўнае выкарыстанне святлаколернай гамы ў вырашэнні агульнага вобраза спектакля, іншым разам — лаканізм у выкарыстанні вобразных сродкаў, які пры гэтым стварае непаўторны, загадкавы свет сцэнічнага відовішча. Дастаткова нагадаць аформлення ім пастаноўкі: "Вар'яцкі дзень, альбо Жаніцьба Фігаро" П. Бамаршэ, "Яна ў адсутнасці кахання і смерці" Э. Радзінскага, "Раскіданае гняздо" Янкі Купалы, "Антыгона" Ж. Ануя, "Чароўная ноч" С. Мрожака, "Цыганскі кароль" А. Дударова паводле твораў У. Караткевіча, "Рэвізія" паводле п'есы М. Гоголя "Рэвізор", "Каханнем не жартуюць" А. Мюсэ, "Імжа" Я. Кофты (у Тэатры-студыі "Дзе-Я?"), "Гонда" М. Гумілева (у Альтэрнатывным тэатры) і шэраг іншых.

Разнастайнасць кампазіцыйнай пабудовы, трапінасць вобразаў і метафары вызначаюць сцэнаграфічныя праекты Таццяны Карвяковай. Створаныя ж ёю касцюмы адметныя аўтарскім уменнем эксперыменту і фактурамі, і заўсёды — эмацыянальнасцю і выразнасцю. Сярод яе лепшых набыткаў — работы ў пастаноў-

ках "Вянок беларускіх народных казак" У. Кулішава, "Блэз і Мары" К. Манье, "Пастка для адзінокага мужчыны" і "Восем закаханых жанчын" Р. Тама, "Мелодыя другой авеню" Н. Саймана, "Каханне — кніга залатая" паводле А. Талстога, "Бульварны раман" Ю. Эдліса, "Французскія жарсці на падмаскоўнай дачы" Л. Разумоўскай, "Саламея Русецкая" С. Кавалёва ды многія іншыя.

На мой погляд, Брэсцкаму тэатру драмы і музыкі вельмі пашчасціла, што галоўным мастаком тут з'яўляецца Віктар Лесін. Ад таго, хто знаходзіцца на пасадзе галоўнага мастака, у тэатры залежыць многае. Віктар Лесін — галоўны мастак у брэсцкім калектыве з 1980 года. Ён ведае сцэну гэтага тэатра, яе асаблівасці, магчымасці вытворчых цэхаў і акцэраў, што вельмі важна ўлічваць пры пастаноўцы таго ці іншага спектакля. Усе лепшыя работы берасцейцаў аформленыя В. Лесіным, ды і шэраг пастацовак, што ў цэлым, магчыма, і не назавеш паспяховамі, адметныя яго густам і бясконцай фантазіяй.

"Дзядзька Ваня" А. Чэхава ў пастаноўцы А. Лаценаса — сёння адзін з самых яркіх спектакляў Брэсцкага тэатра драмы і музыкі. Яго хочацца глядзець зноў і зноў. Ён прыцягвае гледача высокай прафесійнасцю як пастаноўчыкаў, так і выканаўцаў. Ён з ліку тых спектакляў, што ўпрыгожваюць любую сцэну і не могуць надакучыць. Мастак В. Лесін з уласцівым яму густам і майстэрствам будзе на сцэне сядзібу, дзе і адбываюцца ўсе падзеі спектакля. Абсталяванне дома: буфет з посудам, вялізны стол, самавар, крэслы, старадаўні гадзіннік, — утварае нейкую таямнічую замкнёную прастору, у якой жывуць, сустракаюцца, кахаюць і пакутуюць героі п'есы. Мастак узнаўляе на сцэне ва ўмоўна-натуралістычных прыёмах своеасаблівы рытуал жыцця інтэлігентнай сям'і, у якой спрадвек усё трымаецца на самых звычайных пачуц-

цях: на павазе, дабрыві, спачуванні, узамаразуненні і любові. Някідкія, сціплыя фарбы спектакля падкрэслваюць цішыню і спакой вясковага жыцця, у якім змяшчаецца нешта больш значнае, чым размовы за сямейным сталом. Следам за рэжысурай В. Лесін шукае дамінанты ў адносінах паміж рознымі людзьмі, свядома атулае іх прыгажосцю і музычнасцю звычайных рэчаў. Ён імкнецца да таго, каб персанажы спектакля перадушмі жылі ў душэўным спакоі і суладдзі з сабою. Немалаважнае значэнне надае мастак святлу, таямнічым ценям, іх прысутнасці ў пэўных мізансцэнах, ствараючы тым самым атмасферу дваістасці існавання персанажаў: апрох звычайнага побыту, надакучлівай штодзённасці, існуюць рамантычныя адносіны герояў, каханне, якое і вырастоўвае іх, і адначасова існуе ў нейкім паралельным недасяжным свеце.

Спектакль "У абдымаках Мельамы" паводле Ж. Б. Мальера, пастаўлены А. Бакіравым у сцэнаграфіі В. Лесіна, з першых жа карцін арыентуе гледача на святочны настрой, на чараду забытых жартоўных падзей, якія змушаюць неадрыўна сачыць за сцэнай. Дзеянне спектакля, увасобленага ў жанры камедыі-буф, разгортаецца імкліва і захалупляльна. Сцэнаграфія ўяўляе сабою своеасаблівы тэатр у тэатры. Вялікіх памераў, адмысловы багет з амурам застаецца нязменнай аздобай сцэнічнага дзеяння і такім чынам фіксуе ўсё, што робіцца ў гэтым незвычайным імправізаваным тэатры, дзе вымалёўваюцца самыя неверагодныя ператварэнні. Работа мастака тут абуовіла вырашэнне ўсяго відовішча як змены шэрагу мізансцэн — "жывых карцін", дзе адметную ролю адыгрываюць і лёгкія вынаходлівыя касцюмы персанажаў.

Сцэнаграфія многіх спектакляў Брэсцкага тэатра драмы і музыкі — плён творчай садружнасці двух таленавітых мастакоў. Адна з такіх пастацовак — "Карнаваль, што за дзіўная на-

зва..." С. Кавалёва (варыянт прачытання п'есы С. Кавалёва "Трышчан ды Іжота", рэжысёр Ц. Льеўскі). Немудрагелістае, але цікавае мастацкае афармленне В. Лесіна і касцюмы Т. Карвяковай аб'яднала тут адзіная задума.

Чатыры няўстойлівыя драўляныя памосты, якія трымаліся на металічных ланцугах, прымацаваных да рээк, нагадвалі палубу карабля, на якім Трышчан вёз Іжоту да караля Маркі. Увесь час, вібрыруючы ад перамяшчэнняў акцэраў, памосты эфектна вымалёўваліся ў чорным авале сцэны. Загадкавы карабель нібы імкнуўся ў неведомасць, поўную прыгод і трагічных развязак. Агульны цёмны фон дэкарацыі быў ідэальны для мяккіх, выкананых у пастэльных тонах, касцюмаў Трышчана і Брагіні ды яркіх, чорна-барвовых строяў Іжоты і караля Маркі.

"Бульварны раман" Ю. Эдліса ў рэжысуры С. Еўдашэнкі (мастацкі кіраўнік пастаноўкі А. Козак) у прачытанні тэатра падаваўся не простым да банальнасці сюжэтам, а кранальнай гісторыяй кахання двух немаладых людзей, якія, аказваўся, былі закаханыя адно ў аднаго яшчэ ў юнацтве. Мастак Т. Карвякова стварала на Малой сцэне тэатра ўтульны куточак з чароўнай чырвона-барвовай восенскай лістотай, адзінокімі маленькімі лавачкамі і прывабным невысокім дрэўцам. У такім асяроддзі гарадскога бульвара і сустракаліся калісці вельмі блізкія, ды сёння чужыя Логінаў — С. Еўдашэнкі і Шчогаалева — В. Давыдзюк.

Купалы "Прымакі" (рэжысёр В. Янавец) сёння з поспехам ідуць на Малой сцэне ў падкрэслена яркім афармленні В. Лесіна: амаль увесь пакой, дзе адбываецца дзеянне, — у арнаментаваных перапляценнях чырвоных, зялёных, жоўтых тканін. Магчыма, дзякуючы такому бачанню мастака, спектакль уяўляе сабой свята. Сюжэт "Прымакоў" і насамрэч звязаны з вялікім святам — другім днём Тройцы. З работай В. Лесіна ўдала спалучаюцца і элегантныя, выкананыя пераважна ў светлых колерах, касцюмы, аўтар якіх — Т. Карвякова — тонка знітоўвае ў вышыўцы, ажурных карунках і аплікацыі як сучасныя, так і этнаграфічныя матывы. Тэатр жыццядарасна іграе п'есу-жарт. Акцэры з гумарам і любоўю прадстаўляюць гледачу сваіх герояў. У дзеянні ўсё засяроджана на самабытных характарах, а не на застольных сцэнах. Цікавы фінал спектакля: маладыя героі ды іх бацькі садзіцца на вялікі воз і едуць на працу, бо свята скончылася. А жыццё працягваецца.

Дзякуючы такім прафесіяналам, як Віктар Лесін і Таццяна Карвякова (ды і многім іншым тэатральным мастакам Беларусі) сцэнограф у сучасным тэатры стаў паўнапраўным сааўтарам спектакля, такім жа, як драматург і рэжысёр. Прафесія тэатральнага мастака зрабілася адной з самых прэстыжных і запатрабаваных, і з кожным сезонам яна становіцца ўсё больш прыцягальнай. Работа тэатральнага мастака шмат у чым вызначае поспех спектакля ў сённяшняга патрабавальнага гледача, настроенага на вынаходлівае відовішча.

Вераніка ЯРМАЛІНСКАЯ

На здымках: работы мастакоў-сцэнографу Віктара Лесіна і Таццяны Карвяковай.

Студзень запомніцца тым, што...

●●● Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі даў магчымасць сваім наведнікам падзівіцца на "Іспанскую мазайку". Гэта назва выстаўкі, якая ладзілася тут пры ўдзеле беларускага грамадскага аб'яднання "Фотамастацтва". У экспазіцыю ўвайшлі самыя старыя з вядомых у Беларусі арыгінальных фотаздымкаў, зробленыя Чарльзам Кліфардам, знаным майстрам іспанскай пейзажнай фатаграфіі сярэдзіны XIX ст. Ён карыстаўся не дагератыпам, а больш дасканалай для свайго часу тэхнікай калоіда і альбуміна. Фотакалекцыя выяў іспанскіх мястэчак і гарадоў 1852—1863 гг. была перададзена ў фонд музея ў 1957-м і хутчэй за ўсё з'яўляецца трафейнай. "Іспанская мазайка" распачала цыкл імпрэз Між-

народнага фестывалю фота і сучасных візуальных мастацтваў, прысвечанага 170-годдзю вынаходства фатаграфіі, адзначанаму 7 студзеня. На працягу года мае адбыцца каля 100 выставак, плануецца выдаць альманах і 1-ы том "Анталогіі беларускай фатаграфіі".

●●● справіла свой юбілей самабытная актрыса тэатра і кіно, заслужаная артыстка Беларусі, прызёр шэрагу міжнародных фестываляў Таццяна Мархель. На годзёнскай і магілёўскай абласных сцэнах, у Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Якуба Коласа і Тэатры-студыі кінаакцэра, у Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургіі (вядучы майстар сцэны Т. Мархель

працуе тут з 1993 г.), а таксама ў фільмах яна стварыла запамінальныя характарныя, камедыійныя, драматычныя, трагедыійныя вобразы. Немагчыма пералічыць ролі яе герайн, такіх розных паводле гістарычнага і сацыяльнага паходжання, увасобленых у спектаклях ("Сымон-музыка", "Вечар", "Без віны вінаватая", "Прыніжаныя і зняважаныя", "Рычард", "Жанчыны Бергмана", "П'емонці звер"), на кіна- і тэлеэкране ("Людзі

на балоне", "Плач перапёлкі", "Алімпіяда", "Свежына з салютам", "Анастасія Слуцкая"). Немагчыма пераацаніць шчырасць і шчодрасць яе таленту як збіральніцы і выканаўца фальклору... Сёння, 23-га, шматлікія прыхільнікі Таццяны Мархель збіраюцца на яе юбілейнай творчай вечарыне.

●●● фасад Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі ўпрыгожыла доўгачаканая бронзавая статуя Апалона. Як вядома, яшчэ летась тут з'явіліся скульптуры чатырох муз: танца, тэатра, музыкі, паэзіі. Рашэнне дадаць да іх кампанію яшчэ і антычнага бога, апекуна мастацтваў ды асветы, з'явілася не адразу, ды і

наконт Апалонава аблічча давалося паспрачацца (было паўтара дзесятка праектаў): хтосьці бачыў яго на калясніцы, хтосьці прапаноўваў зрабіць для яго сядзенне... Урэшце 5-метровы, 8-тонны гігант, створаны скульптарамі Геннадзем Буралкіным, Міхаілам Шкробатам ды Аляксандрам Фінскім, паўстаў на поўны рост, трымаючы ў кожнай руцэ па вянку славы — у гонар оперы і балета. Неўзабаве аберуч яго з'явіцца і дзве бронзавыя постаці Славы.

●●● Юлія Дзятко і Канстанцін Кузняцоў, вядучыя майстры сцэны, лаўрэаты міжнародных конкурсаў, салісты Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра балета Беларусі, атрымалі ганаровыя званні "Заслужаныя артысты Рэспублікі Беларусь". Не так даўно мы пісалі пра іх выдатны творчы і сямейны дуэт, згадваў бенефіс, які адбыўся ў гонар гэтых

майстроў балета летась. Цяпер з прыемнасцю далучаемся да віншаванняў і — чакаем новых сустрэч з Юліяй Дзятко і Канстанцінам Кузняцовым, новых работ нашых бліскучых артыстаў, адораных універсальным і непаўторным талентам, самаадданных у працы.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: актрыса Таццяна Мархель, Юлія Дзятко ды Канстанцін Кузняцоў у спектаклі Валянціна Елізар'ева на музыку Карла Орфа "Карміна Бурана".

Сёння чытачоў газеты "Літаратура і мастацтва" вітае Беларускі саюз музычных дзеячаў. У 2007 годзе наша творчая суполка адсвяткавала сваё дваццацігоддзе, і гэты перыяд адметны плённай працай: шмат што зроблена, ёсць чым ганарыцца, ёсць чым падзяліцца з чытачамі. На гэтай фірменнай старонцы, якая будзе выходзіць штомесяц, мы плануем знаёміць вас з нядаўнімі падзеямі і аансаваць наступныя, раскажам пра дзейнасць нашых творчых асацыяцый і калектыву, запрашаем да абмеркавання праблем музычнага мастацтва. Шчыра дзякуем рэдакцыі "ЛіМа" за дадзены нам магчымасць адлюстроўваць на старонках газеты шматбаковасць творчага жыцця нашага саюза і спадзяёмся на зацікаўленую размову з чытачамі.

Міхась ДРЫНЕЎСКІ, старшыня Праўлення Беларускага саюза музычных дзеячаў, народны артыст Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, прафесар

...! прыйдзе любоў!

Выканальніца майстэрства дамрыста, маңдальніста, дыпламанта I Рэспубліканскага конкурсу артыстаў эстрады, дацэнта Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Леаніда Чарняка вядомае многім. 35-годдзе творчай дзейнасці музыканта было адзначана аншлагамым канцэртаў у Малай зале імя Р. Шырма Белдзяржфілармоніі. Леанід Чарняк паўстаў перад публікай як саліст-віртуоз на домрах — трохструнай і чатырохструнай, на маңдальне, як ансамбліст на тых жа інструментах.

Сольныя канцэрты ён ладзіць не так часта, як хацелася б прыхільнікам Л. Чарняка, хадзя яго выступленні заўсёды "асуджаныя" на поспех. Бо віртуоз — гэта музыкант, здольны не толькі пераадоляваць галаваломныя тэхнічныя перашкоды, захопіваць аўдыторыю спартыўнымі, звышнарматыўнымі тэмпамі, але пры гэтым здатны раскрыць задуму кампазітара, увайсці ў стан артыстычнага ўздому на канцэртнай эстрадзе, данесці жывое дыханне музыкі.

У I аддзяленні канцэрта выконвалася на чатырохструнай домры скрыпачная музыка, строй і дыяпазон якой тоесны скрыпачнаму. Выкананне твора на іншым музычным інструменце заўсёды рызыкаўнае і адказнае. Аднак, сапраўдны Майстар, дасканалы знаўца свайго інструмента, Л. Чарняк здолеў знайсці сродкі мастацкай выразнасці, якія найперш раскрываюць пяшчэцы домры. Фінал Канцэрта мі мінор Ф. Мендэльсона для скрыпкі, "Інтрадукцыя і ронда-капрычыоза" К. Сен-Санса, Ронда соль мажор В. А. Моцарта былі выкананы з яўным імкненнем да выразнасці жанравых і стылістычных асаблівасцей. У Канцэрте рэ мажор для скрыпкі з аркестрам П. Чайкоўскага дамырт засяродзіў увагу на выразнасці тону... Прафесары БДАМ — музыказнаўца К. Сцепанцвіч, скрыпачы В. Зяленін, І. Вядзеньні адзначылі высокі прафесіяналізм домравай інтэрпрэтацыі Л. Чарняка-ком скрыпачнага твораў.

Канцэртмайстар Вераніка Сахаравы — удумлівы музыкант, тонкі майстар акампаменту. Аднак на сцэне былі не проста саліст і акампааніатар, а выступаў зладжаны адухоўлены дуэт.

II аддзяленне музычнага вечара адкрыў ансамбль: Леанід Чарняк — першая маңдальна, Наталля Рубцэвіч — другая маңдальна і Вераніка Сахаравы — клавесін. Прагучала "Трыю для дзвюх маңдальні і чэмбала" П. Канчыела, затым — ярка, бліскуча выкананая "Серэнада-балеро" А. Мецкапа.

Ён пастыхова спалучае выканальніцкую дзейнасць з педагогічнай, якой аддае амаль увесь час. У класе Леаніда Іванавіча ёсць і адораныя студэнты — стыпендыяты спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі, лаўрэаты і пераможцы міжнародных конкурсаў; ёсць і выхаваны з даволі шчыльнымі задаткамі, але ўсе атрымліваюць грунтоўную прафесійную школу. Яго вучні і выпускнікі таксама ўдзельнічалі ў канцэрте.

...Адзін мудрэц коратка, але ёміста сказаў: "Працуй, і любоў прыйдзе". Пасля канцэрта можна было назіраць усе прыкметы юбілейнага афіцыйнага рытуалу і шчырыя знакі любові сяброў, калег, вучняў да музыканта-працаўніка — Леаніда Чарняка.

Міхал СОЛАПАЎ

Фота Уладзіміра Вітчанкі

Па старонках даклада

Увесь 2007 год быў прысвечаны падрыхтоўцы і святкаванню 20-годдзя саюза. Юбілейнай падзеі прысвячалі свае выступленні яго калектывы і чальцы. Да юбілею была заснаваная найвышэйшая ўзнагарода БСМД — нагрудны знак "За вклад у развіццё музыкальнага іскусства". На знаку ўпершыню з'явілася выява нашай эмблемы, зацверджанай Міністэрствам юстыцыі краіны і ўнесенай у Дзяржаўны геральдычны рэгістр Рэспублікі Беларусь.

Пашыраны юбілейны пленум адбыўся 7 снежня 2007 года. На ім адзначалася, што "за мінулыя гады Беларускі саюз музычных дзеячаў стаў своеасаблівай мадэллю супольнасці аднадумцаў, творчай лабараторыяй, дзе выпрабавоўцца на трываласць і плённасць разнастайныя творчыя тэндэнцыі, дзе адбываецца пошук і ўсталяванне гарманічных павязей гістарычнага мінулага і сучаснасці, закладаецца мастацка-эстэтычны падмурак будучыні. Тут адчуваецца подых душэўнай моцы, штодня высвечваецца мноства думак ды ідэй, нараджаюцца грамадскія творчыя ініцыятывы".

Адметнай рысай дзейнасці саюза ў 2007-2008 гг. стала аднаўленне плённых кантактаў з Міністэрствам культуры Беларусі. Гэтым паспрыла прысутнасць міністра У. Матвейчука на апошнім з'ездзе БСМД. Азнаёміўшыся з асаблівасцямі работы і праблемамі саюза, Уладзімір Фёдаравіч уважліва паставіўся да нашых прапановаў наконт сумеснай дзейнасці. У выніку было ажыццёўлена некалькі супольных вялікіх праектаў. Сярод іх V Рэспубліканскі фестываль "Сярэбраны звон цымбалаў" у Маладзечне, прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння Іосіфа Жыновіча і 10-годдзю Асацыяцыі беларускіх цымбалістаў; унікальная дабрачынная акцыя ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі, канцэрт-бенефіс "Музычны дарунак" заслужанага артыста Беларусі, лаўрэата Міжнароднага конкурсу імя П. Чайкоўскага Валерыя Кучынскага — з удзелам беларускіх артыстаў, а таксама знакамітага гасця, народнага артыста СССР, віцэ-прэзідэнта Міжнароднага саюза музычных дзеячаў Уладзіслава П'яўко. Падтрымку ў Міністэрстве культуры знайшла і Асацыяцыя майстроў музычных інструментаў БСМД; дзякуючы гэтым, у межах XVI і XVII Міжнародных фестываляў мастацтваў "Славянскі базар у Віцебску" адбыліся дзве выставкі музычных інструментаў.

Сёння пры саюзе плённа працуе шэсць творчых асацыяцый, якія пастыхова вырашаюць свае прафесійныя праблемы і ўмацоўваюць кантакты з замежнымі калегамі.

Асацыяцыя беларускіх дамрыстаў і маңдальністаў (АБДАМ), самае старэйшае сярод аналагічных прафесійных утварэнняў, за 16 гадоў сваёй працы ажыццявіла нягале добрых спраў. Цяпер яна распачала новы праект — Рэспубліканскія маңдальнічныя сесіі, што мае на мэце вывучэнне набыткаў лепшых замежных маңдальнічных школ, засваенне педагогамі-дамырыстамі навыкаў граня на маңдальне. Летась АБДАМ прынялі ў склад Еўрапейскай гітарна-маңдальнічнай асацыяцыі.

Шэраг цікавых праектаў увадзілі апошнім часам Асацыяцыя беларускіх цымбалістаў (член Сусветнай цымбальнай асацыяцыі яшчэ з 1990-х гадоў) і Асацыяцыя майстроў музычных інструментаў. Беларуская перкусійная асацыяцыя правяла ў Мінску сумесна з БСМД і Беларускай дзяржаўнай акадэміяй музыкі майстар-класы прафесара Варшаўскай акадэміі музыкі Станіслава Скачыньскага, два марафоны выканаўцаў на ўдарных інструментах, а таксама стажыроўку групы юных музыкантаў — навуцэнцаў сярэдніх спецыяльных наву-

Добрыя справы, напоўненыя музыкай

У снежні 2008 г. адбыўся III пленум Праўлення Беларускага саюза музычных дзеячаў. Справаздачны даклад Праўлення прадставіла прысутным першы намеснік яго старшыні Наталля Вітчанка (на здымку). На пленуме выступілі таксама намеснік старшыні Праўлення Генадзь Карасёў, старшыня прафкама БСМД Сяргей Салохін, старшыня выканаўчага камітэта Асацыяцыі беларускіх баяністаў і акардэаністаў Сяргей Перапечка, старшыня Брэсцкага абласнага музычнага таварыства Лілія Батырава, ганаровы намеснік старшыні Праўлення саюза Томас Курыла, прафесар Міхал Салапаў, кампазітары Ларыса Мурашка і Кім Цесакоў, старшыня Асацыяцыі кіраўнікоў хароў хлопчыкаў і юнакоў Уладзімір Глушакоў, заснавальніца і доўгі час нязменны кіраўнік (цяпер ганаровы старшыня) Асацыяцыі беларускіх дамрыстаў і маңдальністаў Галіна Асмалоўская ды інш. Удзельнікі пасяджэння ўрачыста павіншавалі з юбілеямі знамага вучонага-этнамузыкалага, заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі Зінаіду Мажэйку і старшыню Гомельскага абласнага аддзялення БСМД заслужаную артыстку краіны Галіну Паўлянок.

чальных устаноў нашай краіны — у Польшчы.

Асацыяцыя кіраўнікоў хароў хлопчыкаў і юнакоў пастыхова прапагандае гэты ўнікальны від калектывнага музычвання: у 2007 г. адбыўся Рэспубліканскі фестываль "Салюка збірае сяброў", а летась — Міжнароднае свята хароў хлопчыкаў "Галасы сяброў" з удзелам найбольш дадатных калектываў з Літвы і Нарвегіі; прайшоў першы калядны фестываль хлапечых спеўных калектываў "Рождаство Хрыстова — на душы светла". З гэтага сезона ў сталічнай філармоніі з'явіўся канцэртны абанемнт "Спяваюць хлапчкі".

У сакавіку 2008-га нарадзілася самая маладая прафесійная суполка — Асацыяцыя беларускіх баяністаў і акардэаністаў (АББА), якая 6 снежня правяла ў Вялікай зале Белдзяржфілармоніі сваю прэзентацыю.

Варта адзначыць працу некамерцыйнага прадзюсерскага цэнтру БСМД "Класіка", які на грамадскіх аснове прапагандае беларускую нацыянальную і сусветную музычную культуру, падтрымлівае таленавітую моладзь, ветэранаў сцэны і педагогікі. У ліку такіх добрых спраў — арганізаваны ў Белдзяржфілармоніі творчыя юбілейныя вечары Лючыі Ластаўкі, Льва Маеўскага, Аляксандра Мільго, Леаніда Чарняка; канцэрты класаў Зоі Качарскай і Валерыя Шацкага; праграма "Жыццё. Музыка. Лёс" да 100-годдзя з дня смерці Эдварда Грыга (ладзілася сумесна з нарвежскім фондам "Рафто"); канцэрт памяці Яўгена Пукста ды інш.

Ва ўсіх абласцях краіны сёння дзейнічаюць аддзяленні саюза. Яго пярвічныя арганізацыі створаныя практычна ва ўсіх прафесійных

творчых калектывах, у ВНУ і ССНВ Беларусі, у дзіцячых музычных школах Мінска і сталічнай вобласці. Адноўлена членства БСМД у Міжнародным саюзе музычных дзеячаў, які ўзначальвае легендарная Ірына Архіпава (яно было перапынена з распадам СССР). Беларускі саюз музычных дзеячаў сёння — годны партнёр у правядзенні многіх мерапрыемстваў, акцый, заснавальнікамі якіх з'яўляюцца дзяржаўныя органы і ўстановы. Намаганні саюза і нашай акадэміі музыкі летась адбылася ўнікальная падзея: семінар-практыкум для дырыжораў-хормайстраў краіны пад кіраўніцтвам гасця з Расіі — сусветна вядомага маэстра, прафесара Уладзіміра Мініна. Мерапрыемства такога кшталту і маштабу праводзілася ў Беларусі ўпершыню: удзельнічала больш як 200 чалавек, якія прадставілі прафесійныя калектывы, ВНУ і сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы культуры і мастацтва, ДМШ і школы мастацтваў краіны. Вынікам двухтыднёвага супольнага музычвання стаўся канцэрт зводнага хору беларускіх хормайстраў пад кіраўніцтвам У. Мініна пры ўдзеле Сімфанічнага аркестра "Маладая Беларусь" у Вялікай зале сталічнай філармоніі. У тых ж вераснёвых дні,

адгукнуўшыся на наша запрашэнне, у Мінску пабываў Габар Мошар — дырэктар Усходне-Еўрапейскага аддзялення буйной сусветнай харавой арганізацыі "Еўропа кантат", сувязі з якой будучы садзейнічаць далейшай інтэграцыі беларускага музычнага мастацтва ў пазітыўныя працэсы агульнаеўрапейскай культуры.

Вельмі важна, што апошнім часам узмацнілася ўвага саюза да вырашэння матэрыяльных, жыллёвых праблем музыкантаў. У прыватнасці, летась у сталічнай канцэртнай зале "Мінск" быў праведзены дабрачынны канцэрт "Ад сэрца — да сэрца, ад ноты — да ноты". Прыбытак, атрыманы ад яго, быў накіраваны на аказанне дапамогі ветэранам, хворым і інвалідам — чальцам БСМД. Так нарадзілася яшчэ адна добрая справа, якая стане штогадовай традыцыяй.

У 2009 г. плануецца актывізаваць дзейнасць абласных аддзяленняў БСМД, наладзіць правядзенне вызначаных пленумаў Праўлення ў розных рэгіёнах. Сярод творчых планаў — практы, разлічаны на падтрымку з боку Міністэрства культуры.

Падрыхтавала

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

Фота аўтара і Віктара Кавалёва

Нашы юбіляры

СКАРАХОДАЎ Уладзімір Паўлавіч — прафесар Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, акадэмік Міжнароднай акадэміі навук Еўразіі, заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь, доктар культуралогіі, член прэзідыума Праўлення ГА "Беларускі саюз музычных дзеячаў".

АЎРАМЕНКА Валерыя Лявонцэвіч — дэкан вакальна-харавога факультэта, в. а. загадчыка кафедры харавога дырыжыравання, прафесар Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, старшыня Рэвізійнай камісіі ГА "Беларускі саюз музычных дзеячаў".

Фота Уладзіміра Вітчанкі

Сябры! На вашы пытанні, якія датычаць падрыхтоўкі матэрыялаў для гэтай старонкі, адкажа першы намеснік старшыні Праўлення Беларускага саюза музычных дзеячаў Наталля Васільеўна ВІТЧАНКА. Тэлефоны: (017) 222-37-33 — працоўны; (029) (507-55-05 — МТС; (029) 699-32-00 — Velcom.

Памешчык-паэт Альбін Дзяконскі з маёнтка Магілёўцы

У шляхецкіх сядзібах нярэдка нараджаліся і выхоўваліся таленавітыя людзі: мастак і кампазітар Напаoleon Орда, скульптар Алена Скірмунт, пісьменніца Эліза Ажэшка, паэт Генрык Скірмунт і многія іншыя.

Доўгія гады жыў на Пружаншчыне Альбін-Міхал Дзяконскі, самабытны паэт, творчасць якога, варта ўвагі, нават пры жыцці яго не была вядомай шырокаму колу чытачоў. Бацька паэта Альбін-Ян-Львяс-Нарцыс (1838—1918) быў кобрынскім памешчыкам. Пасля смерці сваёй першай жонкі Марыі-Ганны Кернажыцкай, ажаніўся з удавой Ядвігай Бяртольдзі (1859—1931), якая паходзіла з роду Ажэшкаў. 28 красавіка 1892 года па старым стылі ў маёнтку Пятровічы ў іх нарадзіўся старэйшы сын Альбін-Міхал. Сям'я займала даволі высокае становішча на Кобрыншчыне і Пружаншчыне. Бацька Альбіна і родны брат яго дзеда ў свае часы займалі пасаду маршалка шляхты Кобрынскага павета. Праз маці Ядвігу сям'я была звязана са знакамітымі родамі Брэстчыны: Ажэшкамі, Скірмунтамі, Ордамі і Трэмбіцкімі.

Дзяцінства будучага паэта праходзіла на беразе Мухаўца, у родавым маёнтку бацькі Пятровічы ў Кобрынскім павеце. Н. Орда наведваў сядзібу ў 1870 г. і пакінуў два яе малюнкi.

Верагодна, пачатковую адукацыю Альбін атрымаў ад хатніх настаўнікаў. Дзяцей было шмат, розніца ва ўзросце паміж імі мелася невялікая. Таму без гувернантак у гэтай сям'і не маглі абыйсціся. Звестак аб адукацыі Альбіна захавалася мала. У самай поўнай яго друкаванай біяграфіі, якая папярэднічае зборніку вершаў, сцвярджалася, што сярэдняю школу Альбін пачаў наведваць у Варшаве, а гімназію з атрыманнем атэстата скончыў у Рызе. Аднак гэтыя звесткі былі не зусім дакладнымі. У Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі ў г. Гродна захавалася пасведчанне аб заканчэнні шостага класа Рыжскай Аляксандраўскай гімназіі, выдадзенае 17 мая 1910 года (па старым стылі). З гэтага дакумента вынікае, што Альбін толькі здаў экзамены за шосты клас (можна сказаць, экстрэнам), а адукацыю атрымліваў дома, таму што экзамены праводзіліся ў адпаведнасці з правіламі, якія складаліся ў 1897 годзе для асобаў з хатняй адукацыяй. Гэты дакумент адлюстравуе не вельмі бліскучыя веды Альбіна па большасці прадметаў. На "выдатна" ім былі здадзены толькі Закон Божы і французская мова. Усе астатнія прадметы — руская, нямецкая і лацінская мовы, матэматыка, фізіка, гісторыя і геаграфія, на думку выкладчыкаў гімназіі, заслугоўвалі толькі здавальняючых адзнак.

Да пасведчання далучаны тагачасны здымак Альбіна (дарэчы, ён ніколі не друкаваўся), на якім стаіць адбітак пячаткі Аляксандраўскай гімназіі ў Рызе. Гэта самы ранні здымак паэта, з тых, што захаваліся. На ім мы бачым маладога, добра апранутага мужчыну. Гэты здымак паказвае Альбіна-Міхала ў тыя

На польска-беларуска-літоўскім памежжы гістарычна склалася цікавая полікультурная сітуацыя. Нацыянальныя культуры народаў, якія жылі па суседстве, уплывалі адна на адну, што прывяло да ўзнікнення неардыннарных з'яў у мастацтве. Мясцовая польскамоўная шляхта была цесна звязана з гэтай зямлёй, сваімі родавымі маёнткамі і лакальнымі традыцыямі. Пасля Другой сусветнай вайны гэты свет згинуў, нягледзячы на тое, што некаторыя "напрацоўкі" гэтага культурнага асяроддзя паўплывалі на далейшае станаўленне нацыянальных культур. Доўгі час у савецкай гістарычнай навуцы прыніжалася роля шляхты ў развіцці беларускай культуры, што прадстаўляла гістарычнае мінулае ў скажоным святле. У 1990-я на Беларусі змянілася стаўленне да "шляхецкай" праблематыкі, аднак да нашага часу яшчэ існуе шмат "белых плямаў", асабліва ў рэгіянальнай гісторыі і гісторыі культуры.

Сядзіба Дзяконскіх у Пятровічах. Малюнак Напаλέονа Орды.

часы, калі ў яго жыцці адбыліся вялікія перамены.

У 1910 г. далёкія родзічы Казімір і Стэфанія Дзяконскія, у якіх не было дзяцей, прапанавалі 18-гадоваму Альбіну стаць іх спадкаемцам. Яны былі гаспадарамі маёнтка Магілёўцы ў Ваўкавыскім павеце (цяпер Пружанскі раён). Магчыма, менавіта тады ён упершыню трапіў у свой будучы дом у Магілёўцах, які ў адным са сваіх вершаў называе "домам падобным на паром". У гэтым доме амаль кожнае лета адпачывала Цэцылія Талочка, дачка брата Стэфаніі. Яе каштоўныя ўспаміны дазваляюць аднавіць падзеі тых часоў.

Вялікі сядзібны будынак XIX ст. захаваўся да нашых дзён, цяпер у ім месціцца абласная псіхіятрычная бальніца. Напярэдадні Першай сусветнай вайны маёнтка ў Магілёўцах з'яўляўся цэнтрам мясцовага свецкага жыцця. Улюбёным пакоем гаспадароў была вялікая бібліятэка, уздоўж сцен якой ішлі шафы з карэльскай бярозы. Бібліятэка Дзяконскіх (раней належала роду памешчыкаў Быхаўцаў, таксама як і ўвесь маёнтка) была адной з самых багатых і знакамітых у ваколіцы. Некалі тут захоўвалася хроніка Быхаўца, якая выяўлена ў гэтай бібліятэцы ў 1820-я.

Парк у Магілёўцах на свой лад, вельмі паэтычна, Альбін Дзяконскі апісваў у сваім вершы "Шклянны парк":

У маім парку
лісце са шкла.
Бесперапынна
звіняць шклянна
І на ветры
ляскаюць.
Нават у цішы
брынчаць,
чую
шклянную прастору
у шклянным парку.

У 1922 г. Альбін Дзяконскі як гаспадар маёнтка Магілёў-

цы па колькасці зямлі займаў 427 месца ў рэйтынгу 500 найбольш заможных памешчыкаў Польшчы. Гэта быў самы вялікі маёнтка з уладанняў, якія належалі прадстаўнікам роду Дзяконскіх. У 1930 г. маёнтка Магілёўцы налічвалі 3300 дзесяцін зямлі. Менавіта тут нарадзілася большасць вершаў Дзяконскага.

Ланцуг пакояў
(крокі — крокі)
туды і назад
50 перамен

Сучасны выгляд сядзібы ў Магілёўцах.

ад святла да мроку
(чорны бляск вокнаў
у праёмах сцен)
50 крокаў туды
і назад
дарогі пракладваю
жыццё адкладваю
напотым
напотым
напотым.

Не вельмі добра складваліся адносіны паэта з чытачамі і літаратурным светам. Яго кнігі амаль не былі заўважаны сучаснікамі. Чытачу ён прысвячае некалькі вершаваных радкоў, адкрыта гаворыць, што яго не любяць:

Таўчэццяся нячулыя
паміж мной і небам —
не даеце мне жывіцца
маім паветраным хлебам.

Між іншым, першая кніга "Байкі" Дзяконскага ўбачыла свет яшчэ ў 1920 г. Гэта быў невялікі зборнік вершаваных баек, сярод якіх "Шпак", "Алень", "Ліс і барсук", "Ваывода", што часам складаліся ўсяго з некалькіх радкоў.

На працягу 1920—30-х выходзіць наступныя кнігі паэзіі Дзяконскага: "Байкі. Сатыры. Лірыка" (1926), "Элегія" (1929), "Эклогі" (1931), "Матывы з горада" (1931), "На захад" (1932), "Два галасы" (1933), "Драма Люцыфера" (1934), "Падазроны рэчы" (1936), з якіх толькі першая была надрукавана ў Вільні, астатнія ўсе — у Варшаве. Апошняя кніга "Зялёныя Магілёўцы" ўбачыла свет у 1939 г. напярэдадні Другой сусветнай вайны. Кнігі свае Дзяконскі выдаваў невялікім тыражом. Напрыклад, "Эклогі" былі надрукаваны ў 110 нумараваных экзэмплярах. Варшава прымала яго непрыхільна, папросту не заўважала. Абражаны гэтым, паэт не імкнуўся сам завесці знаёмствы ў літаратурных колах. Аднак дакладна вядома, што ён перапісваўся з польскай паэткай і наведніцай Сусан-

вінцыйных Магілёўцах, поўнае клопату аб гаспадарцы і паэтычнай творчасці, было раптоўна перарвана ў верасні 1939 года. Пасля таго, як Чырвоная Армія заняла тэрыторыю Заходняй Беларусі, А. Дзяконскі быў арыштаваны, як і ўсе яго родзічы-мужчыны. Пасля арышту яго ўтрымлівалі ў Мінску. У сакавіку 1940 г. ён яшчэ быў жывы, далейшы лёс яго невядомы. Якія пакуты давалося перажыць у турме ввораму на цукровы дзябет памешчыку-паэту, можна толькі ўявіць сабе. Жонка Дзяконскага Соф'я пераехала ў Варшаву, дзе перажыла вайну.

Некаторыя польскія даследчыкі прызнавалі вартасць твораў А. Дзяконскага, некалькі разоў яго вершы траплялі ў зборнікі паэзіі міжваенных дзесяцігоддзяў. Аднак вялікага рэзанансу яго творчасць не атрымала. Апошні зборнік вершаў быў надрукаваны ў 1985 годзе намаганнямі Ежы Парадэцкага, які ва ўступе адзначыў: "Цяжка ацэньваць спадчыну Альбіна Дзяконскага... Ён не адыграў ніякай ролі ў міжваенны перыяд, таму нельга пісаць аб яго творчых заслугах у гісторыі літаратуры. Безумоўна, быў па прызнанні і па прафесіі паэтам, які ствараў уласную філасофію жыцця і літаратуры... Гэты арыгінальны паэт прапанаваў чытачу новыя эстэтычныя якасці, новыя настолькі, што іх цяжка разглядаць пры першым кантакце з гэтай паэзіяй..."

Паэт А. Дзяконскі належаў да не вельмі вядомага роду, які, аднак, адыгрываў даволі значную ролю на землях Пружаншчыны і Кобрыншчыны. Пакінутыя ім і яго роднымі сляды і да гэтага часу можна знайсці на Берасцейшчыне: перажыўшы ліхалецце дзвюх войнаў, выстаяў дом у Магілёўцах, разбураецца цудоўны вялікі касцёл у суседняй вёсцы Лыскава, які некалі аднаўлялі Казімір, Стэфанія і Альбін Дзяконскія. Недалёка ад гэтага вёска, аляяў парку, палёў, лясоў, з'яўляліся крохкія вобразы паэзіі памешчыка-паэта, які быў забіты толькі з прычыны свайго шляхецкага паходжання і статусу гаспадара маёнтка. Вельмі хацелася б, каб вытанчаная лірыка Альбіна Дзяконскага знайшла свайго чытача і на Беларусі. Да гэтага часу на беларускай мове былі надрукаваны толькі дзве байкі, перакладзеныя Р. Бензеруком. Магчыма, некалі і іншыя яго творы дачакаюцца публікацыі ў Беларусі, яны толькі варта. Творчасць А. Дзяконскага належыць адначасова польскай і беларускай культурам: усё яго жыццё было звязана з землямі Пружаншчыны і Кобрыншчыны, аднак яго паэзія стваралася выключна на польскай мове.

Скажы...

Скажы, якое шчасце
быць каханай,
праўда? Калі прычынаючыся
кожную раніцу,
я сны свае збіраю,
палахлівыя мроі,
толькі іскры —
я як той неразумны лавец,
чыя вочы поўныя зор,
але пустыя сілкі,
стрэліў у глушыца,
а падстрэліў аблокі
і месяц куляй прабіў навывяц.
Я, бачыш, таксама трохі
нябесны такі пілот.

Вольга ПАПКО

Вершы А. Дзяконскага перакладзены ў перакладзе В. Папка.

Водгалас

Непісьменнае пісьменства, альбо Сіндром Бронскага

И вот мне непонятно, как вы можете писать, если вы не умеете даже говорить по-русски. Что это за "пара минуточек", "за кур"? Вы, вероятно, хотели спросить "на счёт кур"?

Прости за всё, в чём я провинился. Как грустно, что и ты, и я, и все мы в мире. Надежда в призрачные сферы. Як быццэ першы Ганна Рублеўскай, і я, і ты, і мы, і ўсе мы ў гэтым свеце. Дзякуй вам за гэтыя словы. Цікава, калі вы ведаеце, што гэта за "пара минуточек", "за кур"? Вы, верагодна, хацелі спытаць "на счёт кур"?

М. Булгаков «Роквол»

Прайсці праз «тэрыторыю»

У мітусні спраў і турбот пад ціскам сусветнага крызісу, ці часта мы задумваемся над тым: якая ж яна "тэрыторыя душы" нашай, ці хопіць у нас сіл прыйсці на "плошчу згоды"? Як перамагчы ў сабе ляготу і ў свой вольны ад працы час прыйсці на сустрэчу з пісьменнікам або паэтам? Не ведаю, ці хапіла б мне матывацыі, калі б гэтым аўтарам была не Наталля Батракова.

Супрацоўнікі Смаргонскай цэнтральнай бібліятэкі запрасілі сваіх чытачоў на сустрэчу з ёй і чаканне спраўдзілася. Наталля Батракова адкрыты, прыемны чалавек, а людзі на шчырасць заўсёды адказваюць шчырасцю і даверам. Аўтар не прэзэндуе на ролю прафесійнага літаратара і вялікага знаўцы чалавечых адносін, але, магчыма, яна знайшла для звычайнага чытача штосьці асабістае, такое зразумелае, што яе слухалі, сцішыўшы дыханне.

Пасля выхаду ў свет гэтай кнігі чытач атрымаў магчымасць суперажываць не толькі пакутам герояў межных аўтараў, але і сваім, беларускім. Кнігам Наталлі Батраковай рэклама была непатрэбна, яе ўжо ведалі і любілі, яна атрымала свайго чытача.

Не кожнаму чалавеку даспадобы паэзія, але ў рамаках Наталлі атрымалася арганічнае спалучэнне паэзіі і прозы. Вершы Н. Батраковай не заўжды дасканалыя, але яны шчырыя, кранаюць струны душы, выклікаюць слёзы на вачах.

На сустрэчы гучала шмат музыкі, песень, напісаных на вершы Наталлі. Атрымала яна і ад смаргонцаў у падарунак песню на свой верш у прафесійным выкананні Тамары Нагаевай.

Час праляцеў як адно імгненне і на душы было хораша і светла. Дзякуй Наталлі за тое, што знайшла час, прыехала да нас, стварыла людзям настрой, падарыла прысутным часцінку сваёй душы.

Гэтага пісьма магло б і не быць, але ў газеце "ЛіМ" я прачытала артыкул В. Кадзетавай аб рамане Н. Батраковай. Калі не зайздрасць, дык што ж падштурхнула крытыка быць такой "аднакаляровай". Прысутнічае намёк на некалькі "нефарматных" аўтараў, але ж чаму толькі Батраковай "пашанцавала" быць названай. У віну ёй пастаўлена ўсё: і прыватнае выдавецтва, і анатацыя на раман, і тое, што выказала, як кожны інтэлігентны чалавек, падзяку тым людзям, хто дапамагаў ёй у працы.

Хочацца выказаць падзяку В. Кадзетавай за рэкламу. Ці шмат можна назваць сучасных беларускіх аўтараў, на кнігі якіх утвараюцца

чэргі? На кнігі Н. Батраковай — заўжды чэргі. І калі яе кнігі маюць попыт у бібліятэках, не залежваюцца на складах і ў крамах, то бачна відавочнае: можна шмат гаварыць і аб чытацкім узроўні, і аб арыгінальнасці іншых аўтараў, але калі няма і не бачна душы, а праглядаюць іншыя часткі цела, то трэба адкінуць суб'ектыўнасць і ўбачыць, што ў бібліятэках паважаюць розных аўтараў і на маю думку зусім не прымітыўных. Хто адважыцца сказаць, што чытачоў не цікавяць творы У. Караткевіча, В. Быкава, В. Шніпа, Л. Рублеўскай, М. Дуксы і многіх іншых аўтараў. Цікаваць — гэта бяспрэчна.

У большасці мы не літаратуразнаўцы, мы людзі іншых прафесій, таму не разбіраем і не робім аналіз пабудовы фраз. І ў гэтым наша шчасце. Калі вельмі пастарацца, нават і ў класіка, можна знайсці шмат недапрацовак. Ахматаву ў свой час называлі "блудніцей в молевне", а цяпер яе творчасць — прызнаная класіка. І чаму, сур'езную, напісаную па ўсіх літаратурных канонах, выдадзеную ў патрэбным выдавецтве кнігу так нецікава чытаць.

Дарэчы, да слова "дэвушка" і да "моўных ляпаў" хачу сказаць так: "Такі ў нас менталітэт. Мы ўсіх жанчын да пенсійнага ўзросту "дэвушкамі" велічаем".

Крытыкаваць, напэўна, можна і патрэбна, але неяк не так прадзюжата. Не трэба адразу ганьбіць на ўвесь свет, а дапамагчы аўтару, падказаць, паслаўшы слухняны заўвагі асабіста. Наталля чалавек адкрыты для ўсяго новага, удзячны за любую дапамогу і аргументаваную крытыку, таму і не выдае свой новы раман, яна выварае, дапрацоўвае, перачытвае.

Прыслухоўвайцеся, Наталля, да крытыкі і пішыце, як пісалі. Жадаем вам, каб вашыя кнігі заўжды выдаваліся не толькі ў роднай Беларусі, але і ў блізкім і далёкім замежжы. А яшчэ спадзяёмся ў хуткім часе ўбачыць у продажы дыск з песнямі на вашы вершы.

Напэўна, што "ляпаў" і ў мяне шмат, але ж гэта мая "тэрыторыя душы" і мне на гэтай тэрыторыі добра.

Тацяна АНТОНАВА

Белавокі

Да спадарыні Смерці ўсе ставяцца надта сур'езна. А той, напэўна, абрыдла. Вось і забірае часам да сябе людзей адметных, тых, у каго няма страху ў вачах. Такія, без страху, заўсёды адчуваюць яе за спінай і жывуць з усяе сілы. Як паўночныя расліны, якім ёсць усяго некалькі тыдняў, каб прабіцца да сонца, расквітнець, пакінуць насенне і знікнуць назаўжды. Кажуць, нідзе не сустрэнеш большай насычанасці фарбаў, чым у кароткага паўночнага лета.

Прызнацца, чытаю перыёдыку больш па службовых абавязках, чым для ўласнага задавальнення. Нецікава зазвычай, хаця бывае і разумна, і весела, і страшна. Але не захоплівае, не знаходзіць водгуку ў сэрцы. Дыхтоўны лес вечназеляных хвояў. Прачытаеш, бывала, пахваліш у думках журналіста, які насамрэч класную работу правёў, а пасля адкладзеш і забудзеш. І папугай газету на сніданак сточыць, а заўтра новая будзе, такая ж.

Не, кнігу Андрэя Белавокага яму не дам стачыць. Ужо абгарнула (газетай). Бо зачала. Ён сваю смерць трымаў паблізу, гаварыў з ёю, гэтак па-свойску, і таму, пэўна, не бачыў сэнсу рабіць агледзіны — хто што падумае. Калі мяне не будзе, якая мне розніца, што вы ўсе пра мяне скажаце? А я васьм кажу, сяджу перасядочы і мучаю старэння ноўтбук, не для збітага мерсэдэсам Белавокага, а таму, што не маўчыцца. Такое яркае відовішча — гэныя артыкулы для "Навінак", "Маладзёжнага праспекта", "Нашай нівы", "Музыкалкі". Адны загаловкі чаго вартыя: "Слыхавое дэжавію, або я ўжо тут нараджаўся" (пра рэпрэзентацыю

альбома "Я нарадзіўся тут"); "...Адсутнасць літаратуры як нагода для стварэння сайту" (пра праект Алісы Бізяевай litara.net). Мо іх і падказаў таленавіты рэдактар, але наўрад ці. Самі артыкулы яшчэ лепшыя — загаловак абяцае, а тэкст спраўджвае абяцанне. Няма таго пачування, якое ўсё жыццё пераследуе, — што чытацкае ўяўленне багацейшае за рэальнасць, таму наяўнае ў аўтара адно расчароўвае. Тэксты тут не расчароўваюць, ну, ці, скажам, некаторыя тэксты не расчароўваюць, а зачароўваюць. Пра Глобуса, які чакае, калі Белавокі чаму новаму навучыцца, каб пачаць новы этап сваёй творчасці.

Вершы, выхапленыя з натаўнікаў, не набыўшыя апрацоўкі, быццам арганізм без скуры — бачна, як па іх бруць балюча пачуццё, не ўтрымліваючыся знешняй абалонкай, развальваюцца органы-словы.

Проза — злепкі з сумяцівай трохмоўнай (рус-бел-інгліш) рэчаіснасці, дзе гучыць, звяніць, аглушае, урываецца музыка. Такое адчуванне надзвычайнай інтымнасці, быццам выпадкова натрапіла на чужое жыццё, раскіданае па

шматках паперы, штосьці не для старонняга, а толькі для свайго вока.

Так, вочы. Ва ўсіх яны розных колераў, а ён — Белавокі. Белы — калыска колераў, пустэча аркуша, што мусіць быць запоўнена. Быццам ён падарыў мне і вам гэты аркуш, перадаў, сярэд іншага, без пафасу. Або з такім пафасам, каб мы адчулі — ого, аркуш! З наказам сябрам і наступнікам, каб да(на)пісалі за яго Кнігу. Так, з вялікай вялікай літары.

Як жа зайздросчу такім людзям — якія жывуць жыццём, а не чакаюць. Вельмі хачела напісаць хаця б кавалек Кнігі, але, баюся, не па зубох. А што магу, дык гэта перадаць белавокі аркуш далей: чытайце "Лесвіцу ў нябёсы з адной прыступкі".

Не выпала ведаць пры жыцці, дый наўрад ці пасябравалі б, такі ён круты, бесшабашны, багемны на фотаздымку і ў тэкстах, не падступішы са сваёй правільнай зануднасцю. А зручна з асабіста невядомым аўтарам — ён жыве для цябе толькі ў тэкстах, але ж заўсёды жыве. Не спіць па начах, адстойваючы артыкул пра яшчэ нікому не вядомых "безбілетнікаў" перад рэдактарам, прызнаецца ў каханні, смяшыць, лаецца і танчыць па-беларуску, скардзіцца. Так і здаецца, што стрэну сёння заўтра на рагу вуліцы. Не на скрыжаванні каля праспектавай крамы "Цэнтральнай", там занадта папсова, а дзе-небудзь на Маскоўскай ля старога журфака, хаця нашто творчай асабе вяртацца на той былы культывы журфак, каму ён патрэбен, ладна, на вакзале сустрэну. Папрашу закурыць.

Аля ШКЕВІЧ

Кніжны развал

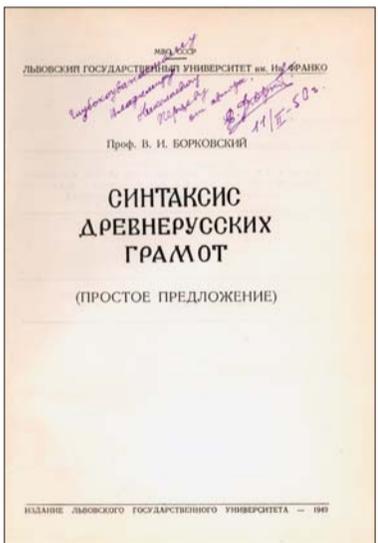
Ля вытокаў беларускай мовы

Імя вядомага мовазнаўцы, акадэміка АН СССР, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР В. Баркоўскага было мне вядома і раней. Найперш як аўтара грунтоўных прац па гістарычнай граматыцы, дыялекталогіі славянскіх моў, гісторыі беларускай мовы. Пад рэдакцыяй Віктара Іванавіча ў канцы 1950-х — пачатку 1960-х гадоў выйшлі "Беларусы" Я. Карскага ў трох тамах і "Працы па беларускай і іншых славянскіх мовах". Гэтыя акадэмічныя выданні з'яўляюцца не толькі упрыгожаннем маёй бібліятэкі, але і служаць цудоўным даведнікам па самых розных галінах ведаў.

Вось чаму без роздумаў набыў навуковую працу В. Бар-

коўскага "Синтаксис древнерусских грамот", выдадзеную ў 1949 годзе Львоўскім дзяржаўным універсітэтам.

Каб напісаць гэтую працу, Віктар Іванавіч не толькі азнаёміўся, але і дбайна вывучыў 219 помнікаў розных княстваў і розных перыядаў. З гэтай высвятлення змен, што адбыліся ў сінтаксісе грамаў, ён разгледзіў помнікі не толькі найстарэйшага часу (XI—XIV стагоддзяў), але і дакументы пазнейшага часу (XV і асобныя помнікі XVI — пачатку XVII стагоддзяў). Акрамя гэтага, В. Баркоўскі выкарыстаў матэрыялы смаленскіх і полацкіх помнікаў, якія адлюстроўваюць асаблівасці дыялектаў,

што сталі асновай беларускай мовы.

Адметная гэтая кніга і тым, што мае на тытульным лісце аўтограф Віктара Іванавіча, які ён даў вядомаму беларускаму гісторыку, акадэміку АН БССР Уладзіміру Перцаву. Гісторыя паходжання гэтага аўтографа яшчэ належыць высветліць.

Вячаслаў АФАНАСЬЕЎ

У кожнага свая кветка

У выдавецтве "Мастацкая літаратура" нядаўна пачыла свет новая кніга Людмілы Рублеўскай для дзяцей малодшага школьнага ўзросту "Прыгоды мышкі Пік-Пік". Тут многа зваблівых малюнкаў, над якімі шчыравала мастачка А. Аракчэва.

Трэба найперш зазначыць, што ў кнізе надрукавана 52 казкі. Усе яны невялікія, лёгка чытаюцца і добра запамінаюцца. А галоўным героем усіх казак з'яўляецца мышка Пік-Пік, якая жыве пад шафай, у норцы, у звычайнай гарадской кватэры і якая належыць дзеціям Веранічы і Максіму, іх Тату і Маме. Мышка Пік-Пік пачэ сабе торт, ладзіць дзень народзінаў, робіць прыпасы ў норцы, марыць выйграць у конкурсе прыгажосці, заняцця бізнесам...

Вельмі цікавыя і такія казкі як "Пік-Пік у казіно", "Мышка Пік-Пік танчыць", "Мышка Пік-Пік і гітара", "Мышка Пік-Пік і мыла", "Мышка Пік-Пік едзе ў вёску" і многія іншыя.

Казкі пісьменніцы насычаны эпітэтамі і параўнаннямі. Людміла Рублеўская ўмее знайсці і ўжывае ў сваіх творах дакладныя і ёмкія словы, якія робяць казкі яшчэ больш дасканалымі і запамінальнымі.

Гадоў трыццаць таму, яшчэ пры жыцці вядомага пісьменніка і краязнаўца Генадзя Каханюўскага, я прачытаў у адным часопісе апавяданне маладога прэзаіка. Было апавяданне слабае, са шматлікімі моўнымі агрэхамі. Паказаў я гэта апавяданне Генадзію Аляксандравічу, А ён пачытаў яго дый кажа: "Пісьменнікі, Янка, гэта як кветкі. Уяві сабе луг, дзе растуць адны ружы і гладыёлы. Яно, канечне, пекне, але не вельмі... А цяпер уяві, што разам з тымі ружамі цвітуць званочки, васількі, рамонкі, люціцы, чырвоныя смолкі, гваздзікі, цюльпаны, дзюмухаўцы, агаткі, чабор, гарліца... Во, браток, што атрымоўваецца. Люба глянуць! Так яно і з пісьменнікамі. Кожны з іх — сваю кветку мае".

І я, вядома, пагадзіўся з Генадзем Каханюўскім. А яшчэ ёсць такая кветка — фіялка трохколерная. Вось з ёй бы я параўнаў Людмілу Рублеўскую, прэзаіка, паэта і драматурга. Няхай жа нашы дзеткі, як і пчолкі ля фіялкі, руляцца над яе новай кнігаю.

Янка ГАЛУБОВІЧ

Сёння творчасць паэта-сатырыка Анатоля Зіміёнкі, вядомага больш пад псеўданімам Анатоль Дзярках (падпісваў свае творы і псеўданімам Дзядок Тарас), мала знаёмая сучаснікам. А ў 20-я — 30-я гады вершы паэта часта з'яўляліся на старонках беларускіх перыядычных выданняў. Тады ж карысталіся папулярнасцю невялікія зборнікі сатырычных вершаў гэтага аўтара. А дзіцячыя творы паэта вельмі любілі самыя юныя яго чытачы.

У 30-я гады паэт стаў ахвярай сталінскага тэрору: 16 кастрычніка 1936 года яго арыштавалі і прысудзілі да вышэйшай меры пакарання, 5 верасня 1937 года прысуд быў выкананы. Рэабілітавалі паэта пасмяротна ў 1957 годзе.

Думаецца, што настаў час больш уважліва пазнаёміцца з жыццём і творчай дзейнасцю паэта, карані якога з нашай карэліцкай зямлі. З гэтаю мэтай мне давалося наладзіць перапіску з дачкой А. Зіміёнкі — Тамарай Анатольеўнай Фугэр. Яна паведаміла некаторыя падрабязнасці біяграфіі бацькі, пераслала рукапісы яго твораў, а галоўнае — фотаздымкі, якія дазваляюць нам уявіць сабе, як жа выглядаў паэт Анатоль Дзярках у далёкім 1914 ці 1915 годзе, калі пісаў лірычныя вершы, якія друкаваліся ў мінскіх літаратурных альманахах і зборніках, і ў 30-я гады, калі стаў вядомым беларускім паэтам-сатырыкам.

Анатоль Рыгоравіч Зіміёнкі нарадзіўся 6(18) красавіка 1887 года ў вёсцы Турэц Карэліцкага раёна. З метрыкі А. Зіміёнкі (серакопія знаходзіцца ў экспазіцыі Карэліцкага раённага краязнаўчага музея): "...тысяча восемсот восемдесят седьмого года апреля шестого родился, а двадцать шестого крещён Анатолий; его родители: штатный сельский фельдшер Еремичского пункта, Новогрудского уезда, Минской губернии Григорий Игнатьев Зимонко, православного вероисповедания и законная его жена Каролина — Мария Карлова, римско-католического исповедания..."

Страціўшы бацькоў у чатыры гады, ён застаўся на ўтрыманні старэйшай сястры Валерыі Рыгораўны, якая настаўнічала ў Турцы. Там і прайшло яго дзяцінства, там ён скончыў школу і ў 1901 годзе паступіў у Навагрудскае чатырохкласнае вучылішча.

У час вучобы Анатоль Зіміёнкі захапіўся паэзіяй, хутка сам пачаў пісаць вершы. Навагрудскае гарадское вучылішча ён паспяхова закончыў у 1904 годзе.

У хуткім часе Анатоль Зіміёнкі разам з сястрой пераехаў у Мінск. Сястра неўзабаве была арыштавана за рэвалюцыйную дзейнасць і загінула ў Мінскай турме. Яшчэ раней быў высланы ў Іркуцкую

Лёс паэта-сатырыка

губерню старэйшы брат Анатоля Зіміёнкі — Аляксандр. Такім чынам, будучы паэт застаўся ў чужым горадзе без сродкаў для існавання.

З ліста дачкі Анатоля Зіміёнкі, атрыманага мною з Санкт-Пецярбурга: "Захапіўшыся рэвалюцыйнай дзейнасцю, напярэдадні першай рускай рэвалюцыі 1905 года ў сутычцы з паліцыяй у гарадскім садзе (бацька) быў паранены. З прастрэленай нагой ён трапіў у турму. На ўсё жыццё застаўся кульгавым. Прасядзеў у турме каля двух гадоў. Пасля, улічваючы яго маладосць, турэмнае заключэнне яму замянілі наглядом паліцыі аж да Кастрычніцкай рэвалюцыі. Як палітычна ненадзейны, бацька не мог паступіць на дзяржаўную службу. Прыняў яго на работу "спачуваючы" ліберал, прысяжны павераны Амбраскевіч у якасці сакратара. Па яго ж рэкамендацыі ўладкаваўся ў гарадскую ўправу, дзе працаваў

да Першай сусветнай вайны сакратаром. У ваенны час быў сакратаром Ваенна-прамысловага камітэта земскай управы, затым працаваў у ЦСУ і рэдакцыях."

Службу ў канцылярыі Зіміёнкі спалучаў з літаратурнай дзейнасцю. Першыя яго вершы былі напісаны на рускай мове і з'явіліся ў друку ў мінскіх перыядычных выданнях у 1904 годзе. Але паколькі першая публікацыя паэта пакуль што не адшукана, пачаткам яго літаратурнай дзейнасці лічыцца 1907 год, калі ў газеце "Голос провинции" быў надрукаваны верш паэта "За свободу".

Творы А. Зіміёнкі пад уласным прозвішчам аўтара былі змешчаны таксама ў мінскіх літаратурных альманахах і зборніках "Туманы" (1909), "Земные сны" (1910), "Провинциальная луна" (1915) Творы гэтыя даюць уяўленне аб тым, што Анатоль Зіміёнкі пачынаў сваю літаратурную дзейнасць як паэты-лірык. Яго вершы маюць адзнакі меладраматызму і романсаваці. У зборніку "Туманы" (1909) была змешчана нізка вершаў А.Зіміёнкі ("Я разлюбил...", "Белый берег", "Вёсны", "В Сибирь").

У час першай сусветнай вайны ствараліся вершы, поўныя спачування да садаг, інвалідаў і простага люду, з заклікам да міласэрнасці, якія гучаць актуальна і цяпер.

Час на пераломе дзвюх эпох стаў рашаючым момантам і ў творчасці Анатоля Зіміёнкі. Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі паэт працаваў спачатку ў рэдакцыі газеты "Беларуская вёска", паэзіяй, у 1924 годзе, рэдагаваў сатырычны часопіс "Дубінка" (дадатак да газеты "Звязда"), а з 1929 года і да арышту працаваў у газеце "Піянер Беларусі". Пасля рэвалюцыі 30-гадовы па-

эт пачаў пісаць па-беларуску. Так нарадзіўся беларускі паэт-сатырык Анатоль Дзярках. Сатырычныя і гумарыстычныя вершы паэта пачынаюць з'яўляцца на старонках беларускіх перыядычных выданняў ("Дзяніца", "Малады артыст", "Беларускі піянер", "Піянер Беларусі", "Беларуская вёска" і інш.). Гэтыя вершы паэзіяй увайшлі ў зборнікі паэта: "Пра папоў, пра дзякоў, пра сялян-мужыкоў" (1925), "Міколава гаспадарка" (1927), "Усім патроху" (1930), "Бог удвох" (1930) ды іншыя.

Псеўданім, якім паэт падпісваў свае творы, даволі красамойны: Дзярках. Мэта, якую сатырык ставіць перад сабою: "дзеркачом служыць у свеце", каб змятаць з твару зямлі ўсё тое, што перашкаджае людзям мармальна жыць і працаваць. Шмат твораў паэт прысвяціў дзецям. Падпісваў ён дзіцячыя вершы сваім уласным прозвішчам: А. Зіміёнкі. Яго зборнікі "Нашы прыяцелі" (1928), "Першы дзень у дзіцячым садзе" (1928), "Працавітая дзяўчынка" (1928), "Звяры нашых лясоў" (1929) выхоўвалі ў маленькіх чытачоў любоў да роднага краю, цікавасць да навакольнага свету, вучылі дзяцей быць працавітымі.

Анатоль Рыгоравіч Зіміёнкі вельмі любіў дзяцей. Прабуючы ў газеце "Піянер Беларусі", часта сустракаўся з імі, бываў у школах, дапамагаў парадамі юным паэтам. Ён пісаў не толькі вершы. Пяру нашага земляка належыць нарыс "Окупацыя і інтэрвенцыя в Белоруссии", які выйшаў асобным выданнем у 1932 годзе.

Трэба адзначыць, што Анатоль Дзярках таксама выступаў у друку і ў якасці перакладчыка. З 1931 па 1936 год ён пераклаў на беларускую мову кніжкі У. Маякоўскага "Кім быць", К. Чукоўскага "Мый-дадзір", творы А. Барто, С. Маршак, П. Усенкі, Дз. Бяднага ды іншых.

На жаль, трагічная смерць спыніла жыццё і творчую дзейнасць Анатоля Дзяркіча. З той пары творы паэта амаль не выдаваліся. У 1961 годзе ў кнізе "Анталогія беларускай паэзіі" быў змешчаны дзіцячы верш паэта "Працавітая дзяўчынка", у 1977 годзе ў кнізе "Літаратурныя эцюды" (аўтар І. Бас) — верш "За свабоду".

Думаецца, што спадчына Анатоля Дзяркіча заслугоўвае большай увагі як адна са старонак у гісторыі нашай беларускай літаратуры.

Святлана КОШУР

Жыццё, як знічка

25 студзеня — 140 год з дня нараджэння А.К. Гурыновіча

Адметнай старонкай гісторыі беларускай літаратуры канца XIX стагоддзя стала творчасць паэта-драматурга, фалькларыста, перакладчыка Адама Гурыновіча.

Нарадзіўся паэт у фальварку Кавалі (Кавалькі) Вілейскага павета (цяпер Мядзельскі раён). Паходзіў ён з небагатага, але старадаўняга шляхецкага роду. Далёкія продкі А. Гурыновіча па бацькавай лініі былі выхадцамі з Аравіі, татарамі-мусульманамі, і мелі прозвішча Гурын. Родавым гербам Гурыновічаў быў герб "Праўдзіц", які доўгі час захоўваўся ў сямейным архіве.

У студэнцкія гады А. Гурыновіч напісаў свае лепшыя творы. Адначасова штудзіраваў працы фалькларыстаў І. Насовіча, П. Шэйна, на канікулах папаўняў у ваколіцах Крыстынопаля свае фальклорна-этнографічныя зборы. У 1890 годзе ён даслаў узоры сваіх запісаў у Варшаву Я. Карловічу, прасіў яго парадаў у фальклорнай працы. Я. Карловіч у сваю чаргу адаслаў матэрыялы А. Гурыновіча ў Кракаўскую акадэмію навук, дзе яны былі надрукаваны ў 1893 годзе ў часопісе "Зборнік паведамленняў па айчынным антрапалогіі" і выдадзены асобна пад назвай "Зборнік беларускіх твораў".

Паэт пісаў на трох мовах — беларускай, рускай і польскай. (Беларускія вершы былі ўпершыню надрукаваны ў 1921 годзе). Ён пераклаў на беларускую мову асобныя творы А.Пушкіна, І. Крылова, М. Някрасава, А.Талстога, А.Міцкевіча, Э.Ажэшкі, Я.Каспяровіча, І. Франка. Акрамя таго, А. Гурыновіч з'яўляўся адным з пачынальнікаў беларускай дзіцячай паэзіі ("Каток", "Рыбак").

Адначасова вывучаў філасофскую літаратуру, у тым ліку, марксісцкую. Прымаў актыўны ўдзел у рэвалюцыйным руху, у студэнцкім "Гуртку моладзі польска-літоўска-беларускай і маларускай", які ўтварыўся ў 1889 годзе і хутка эвалюцыянаваў у падпольную антыўрадавую арганізацыю. За ўдзел у дзейнасці гуртка ў 1893 годзе А. Гурыновіч быў арыштаваны, сядзеў у Петрапаўлаўскай крэпасці. У тым жа годзе ён быў выпушчаны з-за хваробы і высланы пад нагляд паліцыі ў бацькоўскі фальварак Крыстынопаля, дзе праз год памёр ад чорнай востры.

А. Гурыновіч пражыў кароткае, але яркае жыццё. Талент яго толькі пачынаў загартацца і раптам згас, як тая знічка. Пры яго жыцці не было надрукавана ніводнага верша.

Кцярына ВАРАНЬКО

«Я не мог зразумець...»

Язэп Лёсік, знаны мовазнаўца, вучоны, грамадскі і дзяржаўны дзеяч, нарадзіўся ў лістападзе 1883 года. Споўнілася 125 гадоў з дня яго нараджэння.

У 1930 годзе, якраз незадоўга перад днём сваіх народзінаў, ён быў арыштаваны, абвінавачаны разам з іншымі ў стварэнні Саюза вызвалення Беларусі. Пра ўсе перыпетыі ягонага арышту, высылкі з Беларусі і яго заўчасную смерць распавяла ў трыццаць чацвёртым нумары "Нашай Нівы" за сёлетні год дачка Язэпа Лёсіка Алеся.

Захаваліся не менш кранальныя ўспаміны Мечыслава Несцяровіча, для якога Язэп Лёсік быў аўтарытэтам ва ўсіх праявах: і як грамадскі дзеяч, і як вучоны. Для яго, тады яшчэ школьніка, вестка пра арышт знамага чалавека была ашаламляльна. Вось гэтыя ўспаміны.

"Язэпа Лёсіка я не адзін раз сустракаў у Карпілаўцы... Але самы моцны мой успамін, звязаны з ім, такі.

...Трыццаты год. Заходжу ў двор Янкі Купалы. Я там быў свой чалавек. Ніхто мяне не сустракае. Звычайна, як хто заходзіў да Купалы ў двор, яго сустракаў сабачка. І ўжо на ягоны брэх хто-небудзь выходзіў з хагты. Я за клямачку, клямачкай барабаню, а ў двары ні гуку. І ніхто не выходзіць..."

Я зайшоў у хату. Усе ходзяць насупленыя, прыгнечаныя. За сталом дачуваюся, што Лёсіка забралі, арыштавалі. Я ведаў, дзе былі арыштаваныя. Гэта на Валадарскага. От калі я пачуў, што Лёсік там, у мяне як нешта абарвалася. Я пабег у школу. Вучыўся я ў 15-й сярэдняй школе. Яна была тады недалёка ад суворайскага вучылішча..."

Прыйшоў у школу. Урок вёў Кузьма Дзям'янавіч Стрыгун. Ён вучыў нас беларускай мове. Усе ўрок слухаюць, а я на аркушы паперы напісаў:

"Дарагі таварыш Лёсік! Калі вы загінеце, памрэце, я прадоўжу Вашы справы".

Напісаў і пусціў па руках. Сябры працэпта-

лі і тут жа пачалі падпісваць. Паперку падпісаў Чыжэўскі Міхаіл. Падпісаў яе і Рагачэўскі Язэп. Але знайшоўся адзін хлопчык, які аздаў гэтую паперку дырэктару. Што тут усчалася... Калі не верыце, Міхаіл Чыжэўскі пацвердзіць, ён жыў у Мінску. Рагачэўскі Язэп быў з-пад Паперні..."

Нас са школы выгналі: "Каб вашага паху ў школе не было... Ідзіце і жалыцеся ў гарана". А там усё было ўжо вядома. Загадчык гарана груба, вельмі груба: "Лёсік быў бы вельмі рады, што яго ідэю падтрымала моладзь... А вы ведаеце, хто такі Лёсік? Ён — вораг народа". Што хочаш, тое і рабі. Ты, выходзіць, зачыньшыць.

Іду я гэтак засмучаны, сустракаю настаўніцу. Расказаў ёй пра ўсё, а яна мне раіць: "А ты схадзі ў наркамат асветы".

Ну добра, пайшоў. Іду па калідоры. Ну што я, выскоўваю хлопчык, дзе я быў, што я бачыў... А тут такое абвінавачанне сур'ёзнае. Каб неяк трохі асвойтацца — спыніўся каля насценнага газету, машынкай друкаванай. Пачынаю тую газету чытаць, а сам разглядаюся па баках. Раптам чую — чалавек ззаду: "Несцяровіч?"

Што вы тут робіце?" Я распавёў яму, што мяне стоды прывяло. А гэта быў Баліцкі, колішні міністр асветы. Ён завёў мяне да сакратаркі і стаў дыктаваць ёй: "Са справаю вучня 15-й школы г. Мінска Мечыслава Несцяровіча пазнаёміўся. Прашу не мець да яго ніякіх прэтэнзій". І падпісаўся.

З той паперай я пайшоў у гарана. Загадчыку яе паказаў. Напыжыўся той. Пачынае мяне вучыць: "Бачыш, што нарабіў! Галавой думаць трэба, перш чым штось рабіць... Ці ты хоць разумееш, што нарабіў? Ідзі ў школу, ідзі і думай!"

Прыходжу я ў школу, саджуся на сваё месца. Дырэктар і кажа: "Мы цябе прымаем. Але ты павінен раскаяцца. Ты ж сярод моладзі пашыраў напідэмаўшчыну..."

Я ніяк не мог зразумець, за што Лёсіка арыштавалі. Ён жа такі паважаны, шануюны чалавек. Мы ж вучымся ў яго падручніках... А тут яго арыштоўваюць... І мне было няўцям, за што я павінен каяцца, што я зрабіў не так. Шмат мне давалося яшчэ выслушаць усяго, пакуль гэта ўсё аціхла, перамалолася..."

Пра Мечыслава Несцяровіча

Нарадзіўся ў 1912 годзе, пражыў 88 гадоў. Родам з Малых Янушкавічаў, паблізу Купалавых Акапаў і Карпілаўскага фальварка Ядвігіна Ш, з дачкой якога, Вангай, Язэп Лёсік быў у шлюбе. Менавіта геаграфічнае суседства зблізіла Мечыслава з Луцэвічамі, дало мажлівасць бачыць Язэпа Лёсіка ў фальварку Ядвігіна Ш, куды вучоны часта наезджаў са сваёй сямейкай. Мечыслаў Несцяровіч закончыў Віцебскі педагагічны інстытут. Працаваў настаўнікам у Гаянскай сярэдняй школе Лагойскага раёна.

Запісаў Уладзімір СОДАЛЬ

Саюз пісьменнікаў Беларусі глыбока смуткуе з прычыны смерці пісьменніка Алеся Уладзіміравіча МАЗУРА і выказвае шчырае спачуванне яго родным і блізкім.

РВУ "Літаратура і Мастацтва" выказвае шчырае спачуванне родным і блізкім пісьменніка Алеся Уладзіміравіча МАЗУРА з прычыны яго заўчаснай смерці.

Калектыву РВУ "Літаратура і Мастацтва" выказвае глыбокія спачуванні дырэктару адкрытага акцыянернага таварыства "Красная звезда" Ігару Мікалаевічу МАЛАНЯКУ ў сувязі са смерцю маці.

Калектыву РВУ "Літаратура і Мастацтва" выказвае глыбокія спачуванні старшын Гомельскага абласнога савета дэпутатаў Валерыю Сцяпанавічу СЯЛІЦКАМУ ў сувязі са смерцю маці.

Батальён беларускіх арлят

Да 65-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў

Пра баявыя справы юных патрыётаў можна расказаць бясконца. Вось хвалючыя апавяданні вятрана Вялікай Айчыннай вайны **Алешы Жакава**:

“...Да вайны скончыў чатыры класы. Дачакаўся летніх канікул і паехаў да сястры ў Курскую вобласць. Там і напаткала вайна. У акупацыі фашысты расстралялі бацьку, загінулі сястра і брат.

Калі Чырвоная Армія вызваліла курскае сяло, мне было чатырнаццаць. Ірваўся на фронт. Угаварыў салдат 628-га артылака ўзяць мяне з сабой. З ім і атрымаў баявое хрышчэнне ў Курскай бітве, пад вядомай Прохараўкай. Потым удзельнічаў у вызваленні Кіева.

Наш полк уліўся потым у гарматна-артылерыйскую брыгаду, якая ўдзельнічала ў баях за Вінніцу і Камянец-Падольскі, прымала ўдзел ў Карсунь-Шаўчэнкаўскай аперацыі, у вызваленні Львова, Польшчы і Чэхаславакіі. На фронце стаў вадзіцелем аўтамашыны. Як і ў кожнага франтавіка, самым памятным днём быў дзень Вялікай Перамогі. А наогул, кожны баявы дзень урэзаўся ў юнацкую памяць”.

Сярожа Герашчанка не памятаў сваіх бацькоў, быў сіратой, жыў у вёсцы Крыўціцкі з сястрой, яму шлоў чатырнаццаць год. А летам 1942 года ён ужо сярод партызан, дапамагае збіраць зброю і перадаваць у атрад А. Сцефаненкі. Затым атрымлівае заданне разведцаў, які груз возычкі нямецкія аўтамашыны па балышаку Краснаполле — Чэрыкаў. Загадам камандзіра яго залічваюць у асобы атрад, які ўдзельнічае ў разгроме паліцэйскага гарнізона ў в. Пільна. Сяргей Герашчанка з разведчыкамі перакрыў дарогу з боку Чэрыкава. Як пазней высветлілася, партызаны вялі бой са штабам карнай дывізіі, кінуў у барацьбу з народнымі месціцамі.

...Камандзір партызанскага атрада № 41 С. Карзюкоў цёпла ўспамінае пра **Лёню Кузняцова**, які “ў партызанах быў разам з бацькам і маці. Веў ён сябе энергічна, па-баявому, часта хадзіў у разведку, удзельнічаў у баях з фашыстамі...”

У год 30-й гадавіны Вялікай Перамогі пачытаў газету беларускай піянеркі “Зорька” і Савета піянерскай арганізацыі Беларусі імя У. Леніна быў створаны батальён беларускіх арлят, у які ў той час было залічана больш як 500 юных байцоў, якія змагаліся ў гады вайны на франтах Вялікай Айчыннай вайны і партызанскіх атрадах. Яны былі салдатамі, разведчыкамі, сувязістамі, ад’ютантамі армейскіх і партызанскіх камандзіраў. Разам з воінамі Чырвонай Арміі сыны палкоў гналі лютых захопнікаў з нашай зямлі, вызвалялі ад чумы XX стагоддзя народы Еўропы.

Камандзірам батальёна беларускіх арлят з’яўляўся Герой Савецкага Саюза, славны партызанскі камандзір **В. Лівенцаў**.

У батальён беларускіх арлят былі залічаны краснапальчане **Алеша Жакаў, Міша Маскалёў, Сяня Іцкоў, Сяня Пісьман, Лёня Кузняцоў, Сярожа Герашчанка, Коля Рыжыкаў**.

Сяня Іцкоў быў у спіску асабовага саставу партызанскага атрада “Уперад”. Лічыўся радавым партызанам з 2 жніўня 1942 па 25 кастрычніка 1943 года. Вось адзін з яго баявых эпізодаў.

...У вёсцы Гардзеўка Клінцоўскага раёна размяшчаўся паліцэйскі гарнізон. Начальнік штаба атрада М. Шульгін распрацаваў аперацыю пад кодавай назвай “Соль” у дэталіх. Планавалася не толькі разграміць паліцэйскі гарнізон, але і захапіць склады з соллю, у якой мелі вялікую патрэбу партызаны і насельніцтва.

У гэтым баі Сяня Іцкоў захапіў у палон паліцай і прывёў яго ў Гардзеўку, дзе партызаны правялі “суд народа” над здраднікам. Камісар брыгады П. Малюгін перадаў строём аб’явіў удзячнасць юнаму байцу. Камандаванне ўзнагародзіла С. Іцкова медалём “За баявыя заслугі”.

У ноч на 1 лютага 1944 года **Сяня Пісьман** выйшаў на выкананне баявога задання. Паўзком прыйшлося прабірацца да палатна чыгункі. Сваіх сяброў Сяня пакінуў у баявой ахове. Прайшла дрызіна, хутка павінен ісці састаў. Хлопец

разгроб снег паміж шпал, заклаў узрыўчатку. З боку Баранавіч ужо выразна адчувалася, што рухаўся цягнік. Час падпальваць бікфордаў шнур, але шнур не гарэў. І тады Сяня стаў ва ўвесь рост з супрацьтанкавай гранатай і пайшоў насустрэчу цягніку. Узмахнуў гранатай і кінуў яе на чыгунчаныя шпалы, дзе ляжала узрыўчатка. Паравоз уздыбіўся, паліяцелі пад адхон вагоны з жывой сілай і тэхнікай. “1 лютага 1944 года пры выкананні баявога задання падрыўнік **Сямен Захаравіч Пісьман** загінуў”, — гаворыцца ў архіўнай даведцы. Юнаму герою споўнілася толькі 16 гадоў.

Міша Маскалёў з вёскі Буглаі ў дванаццаць гадоў застаўся круглым сіратой — акупанты расстралялі яго бацькоў за сувязь з партызанамі, закатавалі маці. Камандзір адной з воінскіх часцей са згоды воінаў падраздзялення ўсынавіў хлопчука. І неўзабаве той стаў выдатным разведчыкам. Аднойчы, калі падраздзяленне трапіла ў акружэнне, камандзір даручыў сыну палка прабрацца праз варажэе кальцо з данячэннем... На грудзях Мішы заззяў ордэн Славы III ступені. Гэтая ўзнагарода была для яго самай дарагой і памятнай з чатырох, атрыманых за баявыя заслугі ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

У другой палове жніўня 1941 года ў Сасновіцы з’явіліся нем-

цы. Поўным ходам пачалося рабаванне вяскоўцаў, наводзіўся “новы парадак”. Сэрца шасцікласніка мясцовай сям’ігодкі **Колі Рыжыкава** поўнілася нянавісцю да лютых чужынцаў, хацелася помсціць ворагу, змагацца як яго браты Мікіта і Аляксандр, сястра Соня, якія былі на фронце.

Аднойчы Колю напаткаў Фёдар Астапенка і прапанаваў сустрэцца апоўначы ў канцы вёскі на дубравецкай дарозе, дзе яго чакалі партызаны Сямён Кабачэнка, Міша Злацін, Вася Увараў. Коля стаў разведчыкам ва ўзводзе Фёдара Астапенкі.

Былі грозныя баі, хадзілі на чыгунку, узрывалі цягнікі і пускалі пад адхон варажыя эшалоны.

Апошні бой быў у Колі 23 верасня 1943 года пад Шалахоўкай, калі партызаны разграмілі нямецкі полк. У баі прымаў удзел увесь партызанскі атрад, які налічваў больш як 500 чалавек. Там адбылася доўгачаканая сустрэча з байцамі Чырвонай Арміі. Медалём “Партызану Вялікай Айчыннай вайны” ўпрыгожыў грудзі юнага патрыёта **Колі Рыжыкава**.

Апісваючы яго баявыя справы, ва ўзнагародным лісце камандаванне партызанскага атрада “За Радзіму” адзначала: “16 сакавіка 1943 года спаліў мост у 30 пагонных метраў. 16 красавіка і 9 чэрвеня 1943 года ў засадах М. Рыжыкаў знішчыў трох здраднікаў і аднаго ўзяў у палон. У верасні 1943 года на поўнач ад станцыі Камунарны ўдзельнічаў ва ўзрыве цягніка, двух вагонаў з немцамі і да 20 вагонаў з ваянным грузам. 13 верасня замініраваў і ўзарваў 23 рэйкі...”

Пасля вайны Мікалай Рыжыкаў стаў шахцёрам Данбаса.

Вельмі любіў сустрэцца з піянерамі, а прыязджаючы ў родныя мясціны, хадзіў з краснапольскімі дзецьмі ляснымі партызанскімі сцежкамі, успамінаючы пра розныя і сосны — партызанскія сяці, “праз якія на бітву хадзіў”. З захапленнем глядзеў дзеці на яго партызанскі медаль.

Так змагаліся і грамілі ненавіснага ворага юныя краснапольскія патрыёты з батальёна беларускіх арлят.

Фёдар ГАНЧАРОЎ

На здымках: фрагмент экспазіцыі “Ішла вайна народная” ў народным гісторыка-краязнаўчым музеі Краснапольскай сярэдняй школы № 2; сын палка Аляксей Жакаў падчас сустрэчы з вучнямі Краснапольскай сярэдняй школы № 1 (1981 г.)

Эсэ

У лістападзе 1812 года перад пачаткам шасцідзённага піліпаўскага посту па праваслаўным календары, на сучаснае ворыва, выбеленую дажджамі шэрхлую траву, лёг першы халодны снег. Зусім нядаўна ў вёску прыйшла навіна, што французы пакінулі спаленую разрабаваную Маскву і ўцякаюць дамоў, у “Пранцёпо”, як казаў нейкі сівы старац, што прасіў у людзей “Бога радзі” акраец хлеба. Прасіў не толькі сабе, але і ўхутанай у рызваны, невысокай, у лапцях, бабульцы, якая ішла поруч з ім. Старац дадаваў, што “пранцузы” брыдуць купамі, гуртамі, бо так лацвей дзяліць ці ўкрадзенае, ці нарабаванае ў якой вёсцы. Барадатыя вясковыя мужчыны пазіралі на лес, на даволі шчыльную сцяну лясных дрэў, ім падавалася, што пасіпельны ад халаду дрэвы — “пранцузы”... Але дрэвы “пранцузы” не набліжаліся да вёскі і тады які страхетлівы дзядзька супакоена ўздыхаў, пазбыўшыся страху біцца ці адбівацца ад галодных рабаўнікоў.

У той дзень, як выпаў снег, надвечоркам, вельмі ўжо ярка-ружовым быў небасхіл на захадзе сонца. “Будзе мароз нанач” — здагадаліся вяскоўцы. І шчыльнае зачынялі рышпучыя вароты ў хлеў, сянніцу, каб свойскую жывёлу не даймалі скразнякі, холад. Гурт французскіх салдат-рабаўнікоў з’явіўся ў вёсцы якраз перад абедам. Па двое, трое ўрываўся ў хату, галоднымі вачыма глядзелі на стол, на паліцу і ўсё, што бачылі з ежы — гаршчок паранай бульбы, праснак, гарлач малака — хапалі ў рукі, пітное пілі, сухое кідалі ў ранцы ці рэчымшкі. Рабаўнікі карысталіся разгубленасцю вясковых мужчын, іх непаваротлівасцю. Першая такая партыя рабаўнікоў пакінула вёску без стратаў. З другім гуртам па-

Курганне. «Крывавыя крыніцы»

чалася бойка. Вясковыя мужыкі пайшлі на рабаўнікоў з дубінамі, сякерамі. Сякерай рабаўнікоў не секлі, некаторыя баяліся чалавечай крывы, шкадавалі чужынцаў. Аднак па шляху Стары Шклоў — Друцк узводзі і паўзводы адступаючых “пранцузаў” ішлі і ішлі. І ўсім хацелася есці. На вясковай сходах барадатыя мужыкі сядзелі ў хаце старасты на лаўках, меркавалі, што рабіць, як бараніцца? Доўга спрачаліся, меркавалі, выказвалі думкі. Урэшце рашылі стварыць атрад абароны. Разам з бацькамі ў атрад уваходзілі і старэйшыя, дужэйшыя сыны. У адзін з такіх дзён атрад абароны вёскі адагнаў ад яе гурт учарнелых адступаюцаў. Пакуль тых гналі за вёску да дрымучага ўзвышша, другі гурт пачаў рабаваць хаты. Мужчыны з атрада абароны чулі крыкі, плач жанчын, дзяцей і сэрцы іх пахладалі ад здагадак: “Рабуюць, гвалцяць!...” Кінуліся да вёскі. Але нечакана ўбачылі — да вёскі скача атрад казакаў. То былі казакі генерала Платова.

— Забіраюць у нас усё! — паскардзіўся казацкаму сотніку чорнабароды, плоскі, як дошка, Аўдзей Пракопаў.

Соцкі тут жа даў загад дагнаць і высекаць “пранцузаў”. Казакі з аголенымі, крывымі шаблямі са свістам кінуліся ўслед. І мужыкі з атрада абароны чулі, як бездапаможна ўскрыквалі, хто коратка, хто працягла, страціўшы салдацкае і чалавечае аблічча, падманутыя імператарам Напалеонам салдаты “вялікай арміі”. Праз паўгадзіны казакі ізноў вярнуліся ў вёску — на шабелнай сталі чырванела кроў пасечаных.

— Пойдэце туды! — загадаў старасту вёскі соцкі, махнуў акрываўленай шабляй на дрымучае ўзвышша, — выкопаеце ямы, заройце іх!

Стараста Ігнат Цяплін хітнуў у знак згоды галавой:

— Добра, пане ахвіцэр, добра...

— Я не пан, а госпадин! Поняя? — гаркнуў соцкі.

— Добра, гаспадин ахвіцэр...

— Вот так!

Пасечаныя, мёртвыя французы ляжалі на ўзвышшы ўсю ноч. Мужыкі баяліся туды ісці. Мерцвякі, як глядзец з вёскі, нагадалі чорных варон на снезе.

Назаўтра атрад абароны, пераадолеваючы страх, рушыў да ўзвышша. У руках былі не дубіны, а рыдлёўкі. Забітых было многа — некалькі дзесяткаў чалавек. Мужыкі капалі яму, сцягвалі да яе мерцвякоў. Скадвалі ў рад, колькі хапала месца, закрывалі твар, чым было, і засыпалі зямлёй. Каб гэтае месца ніхто не чапаў, абязджаў, абыходзіў, не выкарыстоўваў пад пашу ці ворыва, насыпалі па старажытным славянскім звычаі высокія курганы. Тыя тры курганы бачны былі за некалькі вёрстаў.

Са страхам глядзелі на тыя курганы людзі з бліжніх вёсак: Лясныя, Дудаковічы, Склапава, Ваўканосава. Селянін з падвяды, купец з брычкі ці пан з карэты працягла паглядалі на курганы, праяджаючы іх. Па часе тую мясціну пачалі называць — КУРГАННЕ.

А як пасыпалі зямлю на курганы, то выкапалі між імі прамавугольныя, даволі

глыбокія, раўкі. Увесну там доўгі час стаяла талая вада. І калі ўвечары апускалася да гарызонта чырвоная сонца, чырвань яго падала і ў ваду ў раўках. Чырвоная вада блізу пахавання спараджала думку, што гэта не вада, а кроў тых французцаў. Унізе, пад гарой, было некалькі крыніц, шырыня лункі дасягала больш двух метраў. І там дзятва з вёскі Лясныя неяк убачыла, што вада ў іх чырвоная. “Гэта сюды кроў французскіх салдат трапіла...” — дзіцячае ўяўленне працавала на ўсю поўніцу. Гэтай думкай і страхам падзяліліся з бацькамі. Тыя правярылі, і ўбачылі, што вада ў крыніцах — сапраўды чырвоная...

“Крывавая вада” — перадавалася з вуснаў у вусны.

Ну, а калі ў крыніцах чырвоная вада, хоць аднойчы ўбачаная, то і назва для іх знайшлася — КРЫВАВАЯ КРЫНІЦА. Назва перадаецца з пакалення ў пакаленне, ад старога да малаго. Цяпер на месцы тых крыніц глыбокі меліярацыйны канал. Неяк амаль на самым дне канала, крыху збоку, убачыў, як пульсую вада з нетраў адной з крыніц. Крынічка запала лісцем, сучкамі дрэў. Адкінуў лісце. У вадзе закружылі рыжаватыя згусткі. То была не кроў, а неканцэнтраваная руда жалеза. Продкі некалі з рудой вады здабывалі жалезнік. Ціха-мірна развітаўся з крыніцай, Курганнем... Ну вось, распавёў пра назву мясціны, але ўсё роўна нешта не дае спакою. Крывавыя крыніцы...

Уладзімір ЦІШУРОЎ

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

**ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"**

**РВУ "Літаратура
і Мастацтва"**

**ГАЛОУНЫ РЭДАКТАР
Анатолий КАЗЛОЎ**

Рэдакцыйная калегія:

- Анатолий Акушэвіч
- Лілія Ананіч
- Алесь Бадак
- Дзяніс Барсук
- Святлана Берасцень
- Віктар Гардзеі
- Уладзімір Гніламедаў
- Вольга Дадзіёмава
- Уладзімір Дуктаў
- Анатолий Жук
- Вольга Казлова
- Анатолий Казлоў
- Алесь Карлюкевіч
- Анатолий Крэйдзіч
- Віктар Кураш
- Алесь Марціновіч
- Мікола Станкевіч
- Юрый Цвяткоў
- Мікалай Чаргінец
- Іван Чарота
- Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:

220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:

галуюны рэдактар,
намеснік — 284-66-73

Адрасы:

публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-95-62

крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
мастацтва — 284-82-04
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перададзенай просьбе
спасылка на "ЛіМ".

Рукпісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.
Аўтары допісаў у рэдакцыю
паведваюць сваё
прозвішча, поўнаасцю імя і
імя па бацьку, пашпартныя
працы, зваротны адрас.
Паэзія рэдакцыя
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацыі.

Набор і вёрстка
камп'ютарнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Выходзіць раз на тыдзень
на пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва".

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 3576
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
21.01.2009 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 262

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 09003

Мікола КАНДРАТАЎ. Нарадзіўся ў 1957 годзе ў вёсцы Замосце Талачынскага раёна Віцебскай вобласці. Скончыў матэматычны факультэт Мінскага педагагічнага інстытута імя М. Горкага. Працуе інжынерам-праграмістам на Мінскім аб'яднанні вылічальнай тэхнікі. Выступае з вершамі ў рэспубліканскім друку пачаў даволі позна. Друкаваўся ў тыднёвіку "Літаратура і мастацтва", часопісах "Полымя" і "Маладосць". Агзін з аўтараў калектыўнага зборніка сяброў аднайменнай суполкі "Літаратурны квартал" (РВУ "Літаратура і Мастацтва", 2003). Дэбютаваў асобнай кніжкай у выдавецтве "Беларускі кнігазбор" у 2002 годзе ("Возера Рудакова").

Зусім нядаўна выйшла ў свет яго новая кніга **"ВЕРШЫ І ЗОРКІ"** (выд-ва "Мастацкая літаратура", рэдактар В. Шніп, 118 стар., 1200 экз.)

"Калі ў Лао Вана яшчэ не было столькі кніг, ён памятаў усё, што прачытаў. Калі ж у яго з'явіўся вялікі выбар, ён перастаў памятаць, якую кнігу чытаў увесь дзень."

Ван МЭН

У паэзіі ёсць рэчы святыя і парушаць іх статус-кво не дазволена ні цэ(н)зару, ні быцц... Я маю на ўвазе самую сутнасць Паэзіі, без унутранага адчування якой страчваецца гармонія і эстэтычная мера мастацкасці. Калі мне (чытачу) аўтар кажа, што яго "кожны верш імкнецца да малітвы" — то гэта ўспрымаецца мной толькі як заяўка на паэзію (яе прадуванне), а калі згадкай "верша" ён прыкрывае ледзь не кожны свой паэтычны пасыл, то гэта ўжо выглядае літаратурнай абманкай, што ў рэшце рэшт прыводзіць да эфекту паэтычнага відзежу, параўнальнага з міражамі, што паўстаюць перад вандароўнікамі ў пустэльні.

Я перачытаў усе найбольш вядомыя публікацыі М. Кандратава і натыхнуўся на бясконцы шэраг "вершатварэнняў" (працэнтую некаторыя радкі з іх, каб не быць галаслоўным):

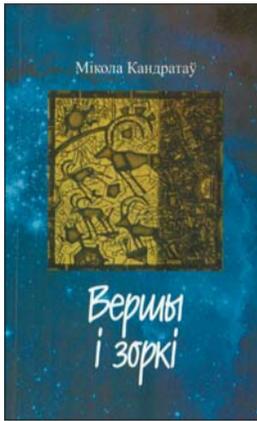
- "Няўжо я застануся зноў без верша"
- "Не могуць словы вершам стаць"
- "да цябе я вярнуся праз верш"
- "Пакуль дарога будзе — будуць вершы..."
- "Хочаш застацца ў вершы маім?"
- "Яе вітаю
- Букетам вершаў..."
- "Прысвячаў свае вершы табе, Хоць ты вершаў не любіш зусім..."
- "Дазвольце мне глядзець на Вас Нагхнёным позірам паэта"
- "А гэты верш я прысвячаю сыну"
- "Звінеў бы толькі не фальшыва верш"
- "людзі ратуюцца вершамі"
- "аблок — вершы неба"
- "ці чысьці вершы прачытаўшы"
- "Меркурый....."
- дапамагае вымавіцца вершам"
- "На вершы свае збоку пагляджу"
- "РАТАВАННЕ ВЕРШАМ"
- (назва верша — ЛеГАЛ)
- "пакуль паэзія ў крыві"
- "верш употай паўтараю..."
- "у кожнага свая чарга на вершы"
- "СЕМ ВЕРШАЎ" (назоў верша — ЛеГАЛ)
- "Каб прашаптаць ахвярны верш..."
- "У вершах занатоўваць дні..."
- "Куды пакоціцца той верш"
- "І ачысціцца верш ад спакуслівых фраз..."
- "Калі паэта абазваць бамжом"
- "І ты на ім (на вершы — ЛеГАЛ), як на печы заснеш і ў сне пахаваеш той верш"
- "З'яўляюцца новыя вершы"
- "Ды душа адлюстроўвае вершы"
- "Ці варта бараніць поствершаваны Рым"
- "Прыручаныя словы трапляюць у верш"

Перавёўшы дых, хочацца спытаць у Кандратава словамі таго ж Кандратава:

"За якія грахі лёс абраў мя гэты у часіну тугі на разіме паэтаў?"

Думаю, перафразіраваўшы класіка, можна зразумець, што такі доўгі спіс цытат досыць "прачытаць і да паловы", каб прызнаць справядлівасць тых папрокаў, на якіх рэцэнзент акцэнтуюе ўвагу аўтара.

Не буду адназначна сцвярджаць, што ў пэўным метафарычным абрамленні і сэнсавым выяўленні, кожны верш з упамінаннем "верша" бліжэй. Не, якраз здараюцца і цэльныя творы, як у фармальным, стылістычным, так і ў

ідэйна-вобразным выкананні. Да прыкладу, гэты:

"Хоць верш, — сучаснік скажа мне на гэта, — не прагасі за звонкую манету, на сродкі ад яго не пражывеш. Сапраўднаму паэту

мала трэба:
Вады крынічнай коўш
з акраіцам хлеба.
Звінеў бы толькі не фальшыва верш."

Але ці хопіць гэтага для задавальнення свайго творчага эга сучасным арфеям?! Здаецца мне, што Кандратаў нярэдка пераплісвае на свой лад агульныя песімістычна-сентыментальныя лірычныя запаветы класікаў-адраджэнцаў.

Я асабіста не знаёмы са спадаром Міколам і зусім не ведаю яго як чалавека. Але гэта не азначае, што я не ведаю яго як паэта, — менавіта ў гэтай іпастасі ён найбольш і пазнавальны мной. Яго сталы для такога аморфнага прызначэння чалавеча ўзрост кажа нам пра фундаментальнасць яго ўнутранай псіхалагічнай і душэўнай будовы, якая да гэтай пары (Кандратава пераваліла за 50 гадоў) змагла вытрымаць невымерны драматычны ціск зусім не метафарычнага зямнога быцця.

Адчыняюць нябесныя дзверы вершалабом, а не вершаробам. Першым вершы даюцца па веры іх, адпаведна спектру асобы.

Калі б не браня заключнага газетна-публіцыстычнага радка, дык паэзія тут, у рэшце рэшт, прабілася б да свету птушанём...

Здарова класічная традыцыя нашай нацыянальнай літаратуры, якой М. Кандратаў захоплены, пастаянна трымае яго нападатове да вершаскладання і нармалізуе яго сардэчны пульс... Нечаканае ж творчае нагхненне і азарэнне, як гром з яснага неба, паралізуе яго мастацкую волю. "О чём пісаць? На то не наша воля!" — хоць і сказана бліжэй яму М. Рубцовым, але, бадай, не з метадалогіі Кандратава. Бо, за рэдкім выключэннем, ён заўжды ведае пра што будзе пісаць. Ці не таму амаль уся вобразная характарыстыка ў яго вершах адцягнутая, яна, як бы гэта сказаць, сярэдне-статыстычная пры нязначнай пагрэшнасці... Пры чытанні — не не — ды адольвае думка, што ўсё гэта ты ўжо недзе, некалі, у некага чытаў... або чытаў амаль тое ж... Аднак жа гэтае "амаль" і выратоўвае Кандратава ад таго, каб не быць названым эпігонам, "імя якім легіён" у сучаснай беларускай паэзіі...

Якія тэмы пераважаюць у яго творчасці? Гэта — вышэй працывастанае вершаванне, патрыятычныя матывы (мова, гісторыя, нацыянальны дух), каханне, спрадвечная біблейская антытэза добра і зла, часовае і вечнае (зямля — неба), пытанні зямной існасці і сутнасці чалавечага жыцця ўвогуле... Але, скажаце вы, усе гэтыя тэмы не абыходзілі ў сваёй творчасці ні адзін геніяльны творца. Так. І таму тут на першы план выходзіць пытанне "як". Вядома, што ідэальнае ўпарадка-

ванне думак і слоў — асноўная задача паэта. Не думаю, што Купала меў шырэйшы слоўнікавы запас, чым яго мае Кандратаў. Ды і на думкі наўрад ці быў багацейшы. Але ж нейкім чынам тое, што меў, народны песьняр так парадкаваў, што змест дападаў да формы, як віно да чаркі, а твор, нібы з царкоўнай брамы, сыходзіў да паствы, быццам вышэйшая малітва, — калі не з вуснаў самога Бога, то з вуснаў — да самога Бога... Што праўда, падобны творчы дар вельмі рэдкі, але чаму ж многія, не маючы яго, думаюць, што ўсё-ткі маюць? Ды таму што ў іх ёсць ці з часам узнікае глыбокі ўнутраны пасыл — жадаанне і жарты — быць набліжаным да ўзвышанага. Але вось незадача — бракуе паўнаты Дару і ахвярнасці платы за яго. Ці не таму і слова ў іх малакроўнае, і вырак прасталюдны. Няма вялікага "откровения".

Гэта, калі ад паэзіі і Паэта патрабаваць "па-гамбургскім рахунку". А калі па нашых звычайных "беларускіх мерках", дык зборнік М. Кандратава не згарыць ад сорама, стоячы побач з кнігамі цяперашніх вядомых мэтраў. Шчыра кажу. Ну хіба набярэцца наш паэт нахабства прымастакавацца поруч з Някляевым, Дранько-Майсюком ці Хадановічам (хоць з апошнім, мабыць, перабіраю, бо само гэтае імя цяперашнія "апазіцыйныя" крытыкі і "почитатели" так узнеслі, што знізу, бывае, і глянуць страшна)...

Прывяду некалькі адмысловых прыкладаў з вершаў М. Кандратава. Вось файны трыялет:

Не глядзіце ж вы так на мяне,
Маладыя дзівочыя вочы!
З цягніка майго лёсу не скочыць —

Не глядзіце ж вы так на мяне.
У люстэрку сустрае ночы
Мы — адныя ў вагонным акне...

Не глядзіце ж вы так на мяне,
Маладыя дзівочыя вочы!

Альбо вось гэты верш Кандратава, які, дарэчы, мне, адчайнаму і нахабнаму талмачу ягонай творчасці, тлумачыць высокі сэнс ягонай паэзіі:

"Для "Маладосці" — стараваты" — мне кажа крытык "малады". Але няўжо я вінаваты, што верш няўрымслыва-крылаты з'явіўся мне ў мае гады? І што гуша ім захварэла Альбо ачысцілася ім... Узрост цяжарыць толькі цела, — Душа ж, калі б і захацела, Не абцяжарыцца зямным.

Шмат удалага ў раздзеле перакладаў з рускай паэзіі "Адчуць чужы радок сваім", асабліва з Барыса Пастэрнака, як гэты вась:

Быць знакамітым непрыгожа,
Не гэта ўзносіць найвышэй.
Не варта лік архіва множаць,
Над рукапісамі грывэць.
Сэнс творчасці — самаадганасць,
Не поспех і не шум гурбы.
Ганебна,
будучы ледзь згатым,
Шматлікіх вуснаў прытчай быць.

Аднак сустракаюцца моўныя ды іншыя дробныя хібы ў вершаваных радках паэта, якіх хацелася б пазбегнуць надалей, таму некаторыя з іх пазначу: "нараджаючыся", "выводзімай", "папараць па-топчуць папарацы", "з беларусаў выпарыцца пот, // І здзіўленне іх прынізіць рост ...

Асобнай гаворкі заслугоўвае непаразуменне, якое атрымалася ў Кандратава з любімым колерам дзівочых вачэй. (Цікава, ці чытаў ён зборнік Людкі Сільновай "Зеленавокія воі і іх прыгажуні"? Бо яшчэ ў сваёй дэбютнай кніжцы "Возера Рудакова" ён пачаў пераймацца гэтым пытаннем. Там у яго каханай жанчыны былі заўважаны "чаромхавыя вочы". Праўда, праз тры старонкі паэт забывае пра гэты колер і піша наступнае:

Якіх вачэй я не пабачыў толькі!
Да небавокіх прыгажунь імкнуўся,
з зялёнавокіх а чарнавокіх чараўніц баюся.

І вось у новым зборніку Кандратава з'яўляецца ўжо цэлы раздзел: "МОЙ КОЛЕР ЗЯЛЁНЫ" і, само сабой, аднайменны верш, у якім прызнанне ў любові да гэтага колеру. Аднак і тут літаральна праз некалькі старонак паэт піша:

Насуперак уласнай волі,
нібы спаліў назад масты,
я палюбіў блакітны колер,
нібыта воблік малады.

(Дарэчы, наколькі мне вядома, з гэтым вершам пры падрыхтоўцы яго да публікацыі ў перыядычным друку адбылася дзіўная метамарфоза, адказны гальнязоркі чалавек зняў яго з паласы нібыта за намёк на "няправільную арыентацыю" аўтара. Ці не таму пасля гэтага так ярка праявілася ў Кандратава любоў да зялёнага колеру? Амаль шуткую.)

Вельмі крыўдна бывае, калі сярод выбітных вершаў таленавітага паэта, як тое здарылася ў зборніку М. Кандратава, трапляюцца адна-тэмныя і аднастайна стыльвыя, а то і проста вершы, напісаныя з павагі да свайго прызначэння... А што паэтычным дарам Гасподзь аўтара "Вершаў і зорак" не абышоў — сумнявацца не выпадае. Вось толькі, на мой погляд, паэту не зашкодзіла б больш паважлівае і беражлівае стаўленне да свайго таленту, а таксама параіў бы яму быць больш чуйным і праніклівым да ўласнага сэрцабіцця, а не да літгусовачнага рытмавання... Таму яго ж словамі жадаю яму:

Пачаць новы год з перакаду,
з уласнага перастварэння...

ЛЕГАЛ